

Demokrasi Yerelden Yükselir

TEBEŞİR

Mektepli
gazete.com 'un dijital aylık ekidir.

Editör: Alaaddin DİNÇER & Ali TAŞTAN & Osman Çağrı ŞAHİN

Tasarım: Ecem AKTAŞ

Kapak Tasarım: Ecem AKTAŞ

Yazılar

Okumak İstedığınız Başlığa Basarak İlgili Sayfaya Gidebilirsiniz.

4

Yerel Yönetimler Konferansı

Rıza Mahmut TÜR MEN

6

Yerel Yönetimler ve Eğitim Hakkı

Prof. Dr. Kemal KOCABAŞ

11

Yerel Yönetimler ile Eğitim İlişkisi: Kısıtlı da Olsa Kayda Değer Sayılabilecek Bir Potansiyelin Peşinde

Ulaş Başar GEZGİN

13

Amerika'da Yerel Yönetimler ve Eğitim İlişkisi

Dr. Bülent AVCI

15

Türkiye'de İşsizlik, İstihdam ve Yerel Yönetimler Rolü

Prof. Dr. Aziz Çelik

19

Köy Enstitülerinden Yerel Yönetimlere Kültür - Sanat Esintileri

Prof. Dr. Ayfer Kocabaş

25

Kentsel Gelişmişlik Kadınların Siyasete Katılımını Nasıl Etkiler?

Songül Sallan GÜL

30

Belediyeler "Kimsesizlerin Kimsesi" Olmalı

Hacer FOGGO

32

Belediyeler ve Sağlık: Sağlıklı Yaşam Koşullarının Vazgeçilmez Birimleri

Onur HAMZA OĞLU

35

Yerel Yönetimler ve Kültür - Sanat Anlayışları

Ufuk YAĞCI

37

Büyükşehir - Bütünşehir ve Yerel Seçimler

Abdullah AYSU

42

6 Şubat Depremiyle Sosyolojik, Kentsel, Ontolojik ve Eğitsel Yüzleşmeler

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAAĞAÇLI

45

Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAAĞAÇLI

52

Yerel Yönetimlerin İstihdam (iş aracılığı) Hizmetleri

Dr. Necdet KENAR

56

Yerel Yönetimler ve Ekoloji İlişkisi Nasıl Sağlanmalı?

Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ

63

Cumhuriyet'in 100. Yılına Armağan Bir Kitap: İz Bırakan Öğretmenler

Gülsün KAYA

66

Voleybolda Multidisipliner Yaklaşımlar

Doç. Dr. Özgür DİNÇER

DEMOKRASİ YERELDEN YÜKSELİR

11 Şubat 2024 / 10.00-18.00

Açılış Konuşmaları
MÜCELLA YAPICI
RIZA TÜRMEN

Yerel Demokrasi Konferansı

Rıza Mahmut TÜRMEN

Türk Hukukçu, diplomat, siyasetçi

Türkiye bir yerel seçim sürecine girmiş bulunmakta.

Seçimler bir yandan rejimin giderek daha otoriterleştiği, temel hak ve özgürlüklerin keyfi bir biçimde sınırlandırıldığı, hukuk devletinin ve yargı bağımsızlığının ortadan kaldırıldığı, öbür yandan halkın büyük bir bölümünün yoksullaştığı, açık düzeyinde yaşadığı, gelir adaletsizliğinin arttığı bir ortamda yapılacak.

Türkiye'de iktidarın otoriterleşmesiyle merkezileşmesi elele yürümekte. İkisi de birbirini beslemekte. İktidar otoriterleştikçe tüm yetkiler ve kararlar daha çok tek bir merkezde toplanmakta, tüm yetki ve kararların tek merkezde toplanması sonucu rejim daha çok otoriterleşmekte. Oysa demokrasi, iktidarın yatay ve dikey olarak paylaşılması, yaygınlaştırılmasını gerektirir. Yatay paylaşma, kuvvetler ayrılığı sistemiyle iktidarın yasama, yürütme,

yargı arasında paylaşılması; dikey paylaşma ise iktidarın merkezle yerel arasında paylaşılmasıdır.

Türkiye'de yürütülen demokrasi mücadelesinin önemli bir ayağı "demokrasinin merkezileştirilmesi"dir. Bundan anlaşılması gereken karar alma mekanizmalarının merkezin tekelinde olmasının önüne geçmek, bu mekanizmaların yerle, tabana yayılmasını sağlamak. Merkezi yapılara sıkıştırılan karar alma mekanizmalarıyla alınan kararlardan oluşan bir yönetime demokrasi denemez.

Yaklaşmakta olan yerel seçimler halka yeni bir yerel demokrasi projesi sunmak için bir fırsat oluşturmaktadır. Bu fırsatı sadece hizmet açısından değil, aynı zamanda demokrasi açısından değerlendirmek gerekir. Oysa yürütülen seçim kampanyalarına baktığımızda, seçimlerin adaylar üzerinden kişiselleş-

tirildiğini, hayali projeler yarışına dönüştüğünü görüyoruz. 11 Şubat 2023'de yapılan Yerel Demokrasi Konferansı'nın bir amacı da seçim kampanyalarına başka bir içerik kazandırmak, halka alternatif bir demokrasi projesi sunmaktır. Çünkü mevcut rejime itiraz ile aşağıdan yukarı yeni bir demokrasi inşası birbirini izleyen adımlardır. Yerel seçimlerin gündelik sorunların dışına çıkarak uzun vadeli yapısal değişikliklere yönelmesi gerekir. Bu tür yapısal değişiklikler gerçekleştirilmeden insanların karşılaştıkları gündelik sorunlar çözümlenemez.

Böyle bir proje çerçevesinde yerelde halkın kendisiyle ilgili kararları alacağı kanalların açılması, halkın aktif yurttaşlık bilincine kavuşmasını, siyasetçilerin tercihlerinin halkın yaşamını belirlediği bir sistem yerine, halkın tercihlerinin siyaseti belirlediği bir sistemin kurulmasını öngörüyoruz. Bu bağlamda

Merkez-yerel ilişkisinin yeniden yapılmasına, merkezin yerel üzerindeki vesayetinin sonlandırılmasına ihtiyaç var.

Dünyada katılımcı demokrasi uygulamalarının şu sonuçları doğduğunu görüyoruz: Halkın siyasete yabancılaşması sona eriyor, halk meclisleri bir yurttaşlık okulu güveni görüyor. Katılım giderek artıyor. Özellikle ezilenler, yoksullar, daha az eğitilmişler, azınlıklar daha büyük ilgi gösteriyorlar. Katılımcı demokrasinin uygulandığı yerelerde insanların birbirine daha çok güvendikleri, kutuplaşmaların ortadan kalktığı görülüyor. Kaliforniya Üniversitesi'nin bir araştırmasına göre katılımcı demokrasi uygulanmaya başladıktan sonra, daha önce büyük çaplı olan yolsuzluk ve müşteri ilişkisi sona eriyor. Katılımcı demokrasinin uygulandığı kentlerin bir başka ortak özelliği gelir dağılımının daha eşit bir duruma gelmesi.

Önümüzdeki yerel seçimler, katılımcı demokrasiye dayanan yeni bir Türkiye projesinin ortaya çıkarılması bakımından önemli bir fırsat. Seçimler "kimi aday gösterirsek kaza-

nırız?" gibi kişilerle sınırlı bir yarış olmamalı. Bunun ötesine geçen, tabandan yukarı çıkan yeni bir Türkiye seçeneğini ortaya koyan bir yarış olmalı. Seçmene, şu mesaj verilmeli: "Sen sadece seçmen değil, aynı zamanda yurttaşın. O nedenle kendinle ilgili bütün kararları bundan böyle sen alacaksın. Senden kopuk siyasetçiler, bürokratlar değil. Bunun için gerekli mekanizmalar kuracağız, kanalları açacağız. Kendi ihtiyaçlarını, önceliklerini sen belirleyeceksin. Kendi bütçeni kendin yapacaksın. Biz sadece senin aldığın kararların uygulanmasını sağlayacağız. Yeni sistemin işlemesi için gerekli önlemleri alacağız."

Katılımcı demokrasiye dayanan yeni bir yönetim sisteminin kurulması Türkiye'de yeni bir siyaset anlayışına yol açar. Türkiye'de siyasetin özneleri siyasal partilerin genel başkanları. Siyaset bunlar arasındaki dar bir alana sıkışmış. Halk ortada yok. Kimse halka bir şey sormuyor. Siyasetçilerin tercihleri halkın günlük yaşamını belirliyor. Oysa, katılımcı demokrasinin geçerli olduğu bir sistemde halkın tercihleri siyaseti belirleyecek.

Bu aynı zamanda Türkiye'nin demokratikleşmesi demek. İktidarın tek bir kişiden halka devredilmesi, piramidin tersine çevrilmesi demek. O nedenle yerel seçimlere gidilirken sorunu, yerelde hizmetin daha etkin bir biçimde verilmesi olarak görmemek, daha geniş demokrasi açısından bakmak gerekir.

Bu amaçlara yönelen Yerel Demokrasi Konferansı'nda "Yerel Merkez İlişkisinin Demokratik Biçimde Yeniden Düzenlenmesi", "Kent Hakkı", "Ekolojik Yerel Yönetimler," "Halkçı Toplumcu Yerel Yönetim", "Herkesin Kenti" başlıklarını taşıyan beş atölye oluşturuldu. Yeni bir enerji üretmesinin beklendiği konferansın, "kayyumlu" bir yerel yönetimden katılımcı bir yerel yönetime geçişin önemli bir adımını oluşturacağına inanıyoruz. Bu amaçla Konferans'ın sonucunda bir yurttaş hareketinin doğmasını ve kolektif olarak ortaklaştığımız kamu yararı ekseninde bir Kent Sözleşmesi'nin hayata geçirilmesini, yerel merkez ilişkisinin yeniden tanımlanmasını, katılımı sağlayacak mekanizmaların kurulmasını umut ediyoruz.

Rıza Mahmut Türmen

(d. 17 Haziran 1941, İstanbul),

Türk hukukçu, diplomat ve siyasetçi

da McGill Üniversitesinde yüksek lisans eğitimini tamamladı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doktora çalışmasını tamamladı ve "hukuk doktoru" ünvanı aldı.

Bu sürecin ardından Dışişleri Bakanlığı'na girdi. 1985'te Türkiye'nin en genç büyükelçilerinden biri olarak Singapur'a atandı. 1995-1996 arasında Bern büyükelçisi, 1996-1998 arasında Avrupa Konseyi'nde dâimî temsilci olarak görev yaptı.

Rıza Türmen, Türkiye'nin uluslararası hukuk alanındaki en yetkin uzmanlarından biridir. 1998'de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargıçlığına seçilmiş ve 2008'e kadar bu görevde kalmıştır.

12 Haziran 2011 Seçimleri'nde CHP İzmir 1. bölge 2. sıra adayı olmuş ve milletvekili seçilmiştir. TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu üyesidir.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Kanada'da

Yerel Yönetimler ve Eğitim Hakkı

Prof. Dr. Kemal KOCABAŞ

kekocabas@gmail.com

Yerel yönetimler, ülkemizde demokratik süreçlerin ve kültürün yeterli olmasa da hayata geçtiği yegane kurumlardır. Özellikle 31 Mart 2024 yerel seçimlerine giderken başkan adayları halkın tercihleri alınmadan saptanmasının yerel yönetimlerdeki demokratik süreçlerin kurumsallaşmasında büyük yaralar açtığı çok açıktır. Doğayı tahrip eden ekolojik felaketler yaşayan ülkemizde artan ekonomik kriz nedeniyle yoksullaşan halk temel insani gereksinmelerine ulaşmakta büyük zorluklar yaşamaktadır. Bu durum sürdürülebilir olmaktan uzaktır. O nedenle yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarında günümüz koşullarında bazı değişiklikler ve arayışları hayat

dayatmaktadır. Ekonomik kriz, yaşam koşullarının ağırlığı ve merkezi iktidarın eğitimi piyasalaştırma ve dinselleştirme politikaları nedeniyle ülke çocuklarının büyük bir bölümü insan hakkı olan "eğitim hakkından" yararlanamaz hale gelmiştir. Yine su hakkı, çevre hakkı, barınma hakkı, sağlık hakkı gibi temel insan hakları artık yerel yönetimlerin görev alanına girmiştir. Bu yazı, yerel yönetimlerde "eğitim hakkı" anlamında yapılacak çalışmalara öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.

RAKAMLARLA TÜRKİYE 2024

TBMM'nin tümüyle dışlandığı, demokratik hukuk devletinden uzak-

laşıldığı, parti devleti anlayışının tüm kurumlarda dayatıldığı ülke koşullarını bazı rakamlarla irdeleyelim. Türkiye, 37 OECD ülkesi arasında gelir dağılımı en bozuk olan dördüncü ülke. Bu saptamayı ülkenin yüzde 20'lik kesiminin toplam gelirin yaklaşık yarısına sahip iken en düşük gelir grubundaki yüzde 20'lik dilimine düşen pay ise gelirin sadece 5,9'u olduğunu gösteren rakamlar doğrulamaktadır. Artan eşitsizlik nedeniyle zengin gittikçe zenginleşirken orta sınıf ve alt gelir grupları yoğun bir şekilde yoksullaşmaktadır. Bunun sonucunda eğitim sisteminde sınıfsal, bölgesel, okul bazında ve cinsiyete dayalı adaletsizlikler ve eşitsizlikler yoğun bir biçimde

yaşanmaktadır. Siyasi iktidar ülkede ekonomik kriz yokmuş gibi davranarak bu sosyal eşitsizliği ekonomik politikalarıyla adeta körüklemektedir. TÜİK yoksulluk verilerine göre yoksul hanelerin sayısı 4 milyon 234 bin iken gerçekte yoksul insan sayısının 29 milyona ulaştığını görüyoruz. Çalışabilir her 100 kadından sadece 19'u kayıtlı ve tam zamanlı istihdamda kendine yer bulabiliyor. Çalışma çağındaki 65 milyon kişinin sadece 22,2 milyonu kayıtlı ve tam zamanlı işlerde çalışıyor. Gerçek genç işsizlik yüzde 39,4, genç kadın işsizliğinin ise 2023 Mayıs itibarıyla yüzde 49,9 olduğunu görüyoruz.

Türkiye, basın özgürlüğü sıralamasında 180 ülke arasında 149'uncu, mutluluk endeksinde ise 110'uncu ülke durumunda. Beslenme yetersizliği yaşayan çocuklar eğitimi ve sonraki yaşamını etkileyen hastalıklarla karşı karşıya. Bu oran çocuklarda yüzde 15'in üzerinde... Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı yüzde 25'e ulaştı. Ülkede imam hatip okulu sayısı 4 bin 600'a ulaşırken tarikat ve cemaatlar bakanlıklarda cirit atmaktadır. Milli Eğitim Bakanı tarikat ve cemaatlarla işbirliğini sürdüreceğini TBMM'nde konuşmasında açıkça ifade etmektedir. Basın özgürlüğü ve medyadaki baskı yoğun bir şekilde yaşanırken iktidar medyanın yüzde 90'ınanı kontrol eder haline gelmiştir. Türkiye'nin, uluslararası suç örgütlerinin, mafyanın suç ve kara para aklama merkezi olduğuna ilişkin haberler son aylarda basında yaygın bir şekilde yer aldı.(<https://www.birgun.net/makale/kimin-cumhuriyeti-479429>).

Eğitimin dinselleştirilmesi ve eğitimin piyasalaştırılması politikaları ülkedeki eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin daha da artmasına neden

oluyor. Türkiye'de 2023 rakamlarıyla özel okul oranı yüzde 20, özel okula giden öğrenci oranı ise yüzde 9'a çıkmış durumda. Bu rakamlar kamusal eğitimin özellikle çöktüğünü gösteriyor. Veliler, kamu okullarındaki liyakatsiz yönetimler, niteliksiz eğitim nedeniyle çocuklarını özel okullara taşıyorlar. Siyasal iktidar da özel teşvikler vererek bu okulları destekliyor. Özel okul öğrencilerinin üniversite giriş sınavlarında kamu okullarına göre daha başarılı olduğunu görüyoruz. Parası olanların eğitim hakkını gerçekleştirmediği bir ülkede asla adalet duygusu gelişemez. Siyasal iktidar okullar arası ayrımcılık yaparak imam hatip okullarının tüm gereksinmelerini karşılıyor, öğrencilerin bu okulları tercih etmesi için her şeyi yapıyor. 2023 rakamlarıyla imam hatip okullarının diğer okullara oranı yüzde 13,49'a ulaşmış durumda . Yine benzer şekilde her yıl İlahiyat ve İslami Bilimler fakültelerine yaklaşık 30 bin öğrenci kayıt yaptırıyor. Bu okulları bitirenlerin diplomaları kamuda adeta işe girmek için bonservis işlevi görüyor. Siyasal iktidar bu politikalarıyla Cumhuriyet kazanımlarına karşı olan kendisine uygun geniş bir seçmen tabanı yaratıyor. Bu yaklaşımların ülkenin kutuplaşmasına yol açan eğitim politikalarıyla iki farklı insan yaratan ayrıştırıcı bir süreç ürettiği çok açık. Son olarak 2023 yılında kadın voleybol milli takımının başarısı karşısında kendilerini kadın karşıtlığı üzerinden söylemleştirilen gericiliğin hali bu ayrışmanın somut örneğidir. Ülkemiz OECD'nin Eylül-2023'te yayınladığı bir raporda lise eğitimine ayrılan harcamalarında 40 ülke arasında 38. sırada yer alıyor. Türkiye, Meksika ve Kolombiya gibi ülkeler öğrenci başına ortalama 5 bin dolar harcama yaparken OECD ortalaması 11 bin civarında. Yine bir baş-

ka rakam verelim. MEB bütçesinin GSYİH oranı 2013-2014 bütçesinde yüzde 3'ü geçerken 2022'de bu oran 2,4 düzeyine düşmüş durumda. Bu rakamlar, siyasal iktidarın kamusal eğitime ayırdığı bütçenin her yıl azaldığını göstermesi anlamında çarpıcıdır. Siyasal iktidarın, deprem ve Covid sürecinde olduğu gibi kriz anında ilk vazgeçtiği alan eğitim oluyor. Verdiğimiz rakamlar da iktidarın kamusal eğitimi önlemediğinin kanıtıdır.

NEDEN KÖY ENSTİTÜLERİ?

Yerel yönetimlerde göreve gelen kimi başkanlar yaptıkları açıklamalarda çalışmalarında hep Cumhuriyetin özgün kazanımı Köy Enstitülerini referans aldıklarını belirten açıklamalarda bulunurlar. Köy Enstitüleri, eğitim sorunlarının çözümünde ve yerel yönetimlerdeki arayışlarda çok önemli esin kaynağıdır. Köy Enstitüleri, ülkenin gereksinmelerinden doğan ve deneysel pedagojiyi hayata geçiren, uygulamalı, işlevsel bir eğitim sisteminin adıdır. Hayatın gerçek problemleri üzerinden öğrenme kavramını uygulamalı eğitimle hayata geçiren, "**bilmek yapabilmektir**" anlayışıyla öğrenilen bilgilerin, işe, üretime dönüşümünü sağlayan, özgün eğitim kurumlarıydı. Köy Enstitüleri nitelikli eğitim yapan, öğrencilerinin çok boyutlu, bütünsel gelişmelerini sağlayan, aktif yurttaşlar yetiştirmeyi temel alan eğitim kurumlarıydı. Köy Enstitüleri evrensel "eğitim hakkı" kavramını hayata geçirerek 1940'lı yıllarda yoksul köy çocuklarını okulla, kitapla, müzikle, resimle, demokratik eğitim süreçleriyle buluşturarak onların uygarlaşma, toplumsallaşma ve özgürleşme süreçlerini hayata geçiren "**pozitif ayrımcı**" eğitim kurumlarıydı. Köy Enstitüleri, laik, demokratik, bilimsel, karma

eğitimin özgün kurumlarıydı ve bize özgü bir kazanımın adıydı. İnsan, sanat, demokrasi merkezli Köy Enstitüleri felsefesi bu anlamda bir öğreti ve yaşam biçimi olarak günümüzde hayatın her alanında karşılığı olan bir deneyim ve kazanımdır.

YEREL YÖNETİMLERDEKİ EĞİTİM VE KÜLTÜR ÇALIŞMALARINDA YAPILANLAR VE ÖNERİLER

Türkiye son 23 yılda eğitim alanında büyük bir yıkım yaşamaktadır. Kamusal eğitimin tüm alanlarda niteliğini kaybetmesi, dinselendirilmesi ve piyasalaştırılması nedeniyle özel okul sayısı artmakta ve varsıl aileler de çocuklarının eğitimini yurtdışında aramaktadır. Orta ve alt gelir grubundaki ailelerin çocukları sınav sistemleri zorlanarak imam hatip okullarına yöneltilmekte veya okul dışında kalmaktadır. Tüm bu koşullar eğitim ve kültürel çalışmaların yoğun bir şekilde yerel yönetimlerin yeni çalışma alanı olarak devreye girmesine neden olmaktadır ve yeni bir "**sosyal belediyecilik**" anlayışının hayata geçmesini zorunlu kılmaktadır. Yerel yönetimler artık elektrik, su, yol çalışmaları dışında sistematik olarak okul öncesinden üniversiteye çocuklarımız ve gençlerimiz için değişik boyutlarda eğitimi sorunlarını da çalışma alanlarına almak durumundalar. Özellikle yerel yönetimlerdeki dostlarımızdan eğitimde adalet vizyonu ile "**eğitim hakkında**" yararlanamayan kitlelere yönelik "**pozitif ayırıcı**" projeler, kitlesel sanat etkinliklerine imza atan, insanın özgürleşmesi ve toplumsallaşması süreçlerine katkı yapacak projeler üretmelerini bekliyoruz.

Sosyal yerel yönetim anlayışıyla çok sayıda belediyede farklı farklı çalışmalar yapılmaktadır. Yerel yönetim-

lerde yaygın olarak kreş, yurt, gereksinmesi olan öğrencilere burs ve yemek katkısı, kitap günleri ve söyleşileri yaptıklarını biliyoruz. Bu çalışmaların biraz daha sistematik olarak gelişmesi için bazı örnek çalışmalarını aktaralım. Balçova Belediyesinin kadınlara mesleki beceri ve üretim kültürü kazandıran "**Semt Evleri**" projesi özgün bir çalışmadır. Yine Bursa-Nilüfer, Eskişehir-Tepebaşı, Kırklareli-Lüleburgaz, Köy Enstitüleri kazanımlarından da esinlenerek sosyal belediyecilik anlamında çalışmalar yapılmaktadır. Selçuk, Bodrum belediyelerinde Köy Enstitülerinden esinlenerek yapılan tarımsal üretim farkındalığını arttıran önemli çalışmalar yapılmaktadır. Aydın-Efeler Belediyesinin geliştirdiği "**bilim parkları**" içerisinde kütüphane, internet olanaklarının olduğu çok sayıda "**kitap kafeler**" açılarak bu

öğrencilerin bilimsel meraklarına katkı yapan çok değerli çalışmalar yapılmaktadır. Yine İzmir-Çiğli Belediyesi Köy Enstitülü yazar Fakir Baykurt Roman Yarışması yaparken, İstanbul-Sarıyer Belediyesi Fakir Baykurt Öykü Yarışması, Muğla Büyükşehir Belediyesi Oktay Akbal öykü yarışması yaparak aydınlanma dünyamızın isimlerini günümüze taşımaya ve ayrıca insanlarımızı edebiyatla buluşturmaya yönelik çalışmalara değerli katkılar yapmaktadırlar. Önümüzdeki süreçlerde sosyal belediyecilik yapan yerel yönetimlerdeki dostlarımızın bu alanı genişleterek aydınlanma dünyamızın önemli isimleriyle bu çalışmalarını sürdürmelerini bekliyoruz. İzmir Büyükşehir Belediyesi Cumhuriyetin İkinci Yüzyılının Köy Enstitülerini oluşturmak için projelendirdiği "**Tarım Lisesi**" projesi ülkedeki tarımsal

üretime yetkin bireyler yetiştirmek anlamıyla özgün bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÖNERİLER

1) Örgütlü gericiliğin ülkeye dayatıldığı, eğitimin laik doğasının örselenmediği, akıl ve bilimden uzaklaştığı, insanlarımızın AVM mağazalarında, televizyon dizilerine hapsoldüğü günümüz koşullarında yerel yönetimler sanatın, kültürün, beceri kurslarının merkezi olmalıdır. Tüm yerel yönetimlerde **"halk evlerinden"** esinlenen **"Aydınlanma Okulu"** projesi tartışılmalıdır. Eğitimin tümüyle dibe vurduğu 2024 koşullarında çocuklarımızın okullarda artık alamadığı **aydınlanma kültürünü** bu merkezlerden edinmesinin önü açılmalıdır. Büyük kentlere göç etmiş, kent kültüründen ve eğitim kültür olanaklarından yeterince yararlanamayan kitleler, kent yoksulları için özellikle çok amaçlı eğitim-kültür merkezleri ülke çapında yaygınlaştırılabilir. Bu merkezlerde bilgisayar olanakları, kütüphane, kreş, teknik beceri işlikleri, müzik-resim atölyeleri, spor olanakları, sinema salonları olmalıdır. Bu çok amaçlı eğitim-kültür merkezlerinde atanamayan öğretmenler, hizmet karşılığı bursla üniversite öğrencileri istihdam edilerek özel kurs, ders alamayan kent yoksullarının çocuklarına eğitim anlamında etüt saatleri yaratılarak okul derslerine ve geçiş sınavlarına yönelik destek verilebilir. Bu merkezlerde kent yoksulu kadınlarımızı üretici haline getirecek eğitimi "Ev sanatları, biçki-dikiş-dokuma, çiçekçilik, fidecilik, hediyelik eşya, yaşlı-çocuk bakımı, bilgisayar, çalgı eğitimi, heykel, resim" vb. gibi beceri eğitimi vererek onların yaşamlarına anlam katmak, özellikle kız öğrencilerin eğitim hakkından yararlanmalarına yönelik çalışmalar

üretilebilir, kadınların ürettiği ürünler belirli dönemlerde sergilenerek satışı da sağlanabilir. Buralarda çocuklara, kadınlara ve ailelere yönelik sosyal hizmetlerden, psikologlardan, eğitimcilerden yararlanarak söyleşiler yapılabilir. Yerel yönetimlerde sosyal belediyeçilik adına **"yoksullara, kadınlara, gençlere, çocuklara, engellilere, yetişkinlere"** yönelik projeler günümüzde büyük öneme sahiptir.

2) Yerel yönetimler eğitim kurumu olan okulların her tür tamirat, onarım ve olanakların iyileştirilmesi çalışmalarına katkı vermelidir. Yerel yönetimlerin okul ve eğitim projeleriyle aileler ile doğrudan teması sağlanmalı ve kentte eğitim olanığı bulamadığı için hiçbir öğrenci okul dışında kalmamalıdır. Okullarımızda yeterince verilmeyen **"çevre, su, yaşam hakkı, tarımsal üretim, kooperatifçilik, depresyon, küresel iklim krizi"** konularında yerel yönetimler sergilerle, konserlerle, söyleşilerle uygulamalı farkındalıkları arttırabilir.

3) Yerel yönetimler, yurttaşların ve öğrencilerin kitaplara ulaşmaları için yeni kütüphane ve müzelerin kuruluş süreçlerine imza atabilirler. Yerel yönetimlerin, çalışmalarında güzel sanatlar öne çıkarılmalıdır. Okullarımızda artık müzik, resim gibi yaratıcılığa dayanan derslerin yeterince verilmediği çok açıktır. Yerel yönetimler öğrencilere yönelik resim, şiir yarışmaları düzenleyebilir. Yine öğrencilere yönelik müzik, drama, tiyatro kursları açılabilir. Mahallerde tiyatro gruplarının oluşmasına yönelik çabalara katkı verilmelidir. Sanatın yaratıcılığından yararlanarak çocuk ve gençlere yönelik büyük korolar, müzik grupları oluşturularak onlara bir grup içinde veya bireysel olarak kendini ifade etme

olanağı verilmeli, yeteneği ile öne çıkan çocuklar desteklenerek eğitimleri sürdürülmelidir. Benzer çalışma tüm sanat dallarında yapılmalıdır. Öğrencilerin bilimsel dünya görüşünü içselleştirmeleri için söyleşi, laboratuvar, bilim merkezleri vb. çalışmalar üretmek ve beceri kurslarının içeriğine biyoteknoloji, nanoteknoloji, tasarım, kodlama, otomasyon, sanal gerçeklik ve benzeri güncel bilimsel konuların yer alması sağlanmalıdır.

4) Son yıllarda ülkemizde özellikle kadınlara yönelik şiddete karşı kadın sığınma evleri, kreşler, yaşlı bakım merkezleri geliştirilerek çoğaltılmalı ve buralarda kalanlara yönelik her tür destek verilmelidir. Yerel yönetimlerde enstitülerde olduğu gibi yönetime katılma, süreçlerin değerlendirildiği eleştiri-özeleştiri kültürü gelenek haline getirilmelidir. Çalışmalarda kadın-erkek cinsiyet ayrımı yapılmadan eşitlikçi bir anlayışın hayata geçirilmesi ve laik-demokratik toplum olmanın anlamı, gerçekliğinin yurttaşlara iş içinde aktarılması sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerde son günlerde çokça tartışılan yakınlarına yönelik kayırmacılık olarak tanımlanan Nepotizm asla yer almamalıdır. Liyakat esas olmalıdır...

5) Yetişkin eğitimi yerel yönetimlerde önemli bir çalışma alanı olarak yer almalıdır. Muğla Üniversitesinde ve diğer birkaç üniversitede bir grup öğretim üyesinin emeği ve imcesiyile başarıyla gerçekleştirilen **"Yenilenme veya Tazelenme Üniversitesi"** adı verilen 60 yaş ve üzeri yetişkinlere yönelik proje tüm yerel yönetimlerde ortak projeye dönüşebilir. Bu projeye yetişkinler özel bir müfredatla akşamları ders aldıkları, sanatsal aktiviteler geliştirdikleri, güncel yaşamlarıyla ilgili demans, alzaymer, diyabet vb.

gibi konularda bilgilendirilmeleriyle yaşama daha çok tutundukları, geliştikleri çalışmalar hayata geçebilir.

6) Yerel yönetimlerde Köy Enstitülerindeki gibi öğrencilerin bütünsel gelişimlerini sağlamak, onların doğayla ilişkilerini geliştirmek amacıyla tarımsal üretim, hayvancılık, çiçekçilik, zeytincilikle ilgili uygulamalı eğitim vermek amacıyla kent dışında uygun yerel yönetim alanlarında **yaz okulları** açılarak, demokratik kitle örgütleriyle kurulacak işbirlikleriyle öğrencilerin uygulamalı eğitim almaları sağlanabilir. Öğrencilere kooperatifçilik ile ilgili her tür bilgi verilmeli, sürece katılanlara imce-dayanışma ve üretici olmanın önemi ve değeri bir kültür ve uygulamalı olarak aktarılmalıdır. Yerel yönetimler yurttaşların tüketici haklarının içselleştirilmesine yönelik çalışmaların merkezinde olmalıdır.

7) Yerel yönetimler, çalışmalarında farklı demokratik kitle örgütlerindeki gönüllülerin de katılımı sağlanarak yeni bir dayanışma kültürünün yaratılması sağlanabilir. Yerel yönetimler büyük kentin bazı bölgelerinde **"dernekler yerleşkesi"** yaratarak ekonomik kriz nedeniyle etkinliklerini gerçekleştirmekte zorlanan demokratik kitle örgütlerinin ayakta kalmasına katkı sağlamalıdır.

8) Türkiye genç bir nüfusa sahiptir. Ülkenin geleceği adına mesleki teknik eğitime verilen önem art-

tırılmalı, bu okullardaki olanaklar geliştirilerek eğitimin niteliği iyileştirilmelidir. Meslek becerilerinin verilmesinin uygulama yetersizliği ve aydınlanma ve duyuşsal ve düşünsel becerilerinden öğrencilerin yoksun bırakılması ve çocuklarımızın sanayi alanlarında can kaybına neden olan **"Çocuk işçiliği"** önlenmelidir. Yerel yönetimlerde bu başlıklarda çalışmalar yapılmalıdır. Eylül 2022'de açıklanan MEB istatistiklerine göre 5-17 yaş arasında 1 milyon 201 bin çocuğun, toplam olarak yaklaşık 1.5 milyon öğrencinin okul kaydı yoktur. Bu durum, ekonomik kriz, yoksulluk nedeniyle okula devamın sağlanmadığını, çocuk işçiliği yaygınlaştığını gösteriyor. Yerel yönetimler bu konuda adım atarak meslek liselerinde eğitim gören çocuklarımızın her alanda desteklenmelerini sağlayacak projeler üretmelidir.

9) Yıllarca köylerde eğitim hakkının gerçekleşmesi süreçlerinin yaşandığı köy okullarının yerel yönetimler tarafından kültürel miras pençesinden bakılarak ve köyün belleği anlamında restore edilmesi Cumhuriyet duyarlılığı ve kültürel miras anlamında değerli çalışmalar olacaktır. Yerel yönetimler, bu mekanların taşınan öğrenciler için bir etüt merkezi, kültür merkezi, yetişkin eğitimi alanı olarak değerlendirilmesi, köyde yaşayan çocuklara yönelik gezici kütüphanelerin, köy tiyatrosu çalışmalarının yapılması, köylerde aylık sanat etkinliklerin programlanma-

sı adına çalışmalar üretmesi bu bölgelerin tarikat ve cemaatların etki alanlarını azaltmak adına önemli olacaktır. Atanamayan öğretmenlerin, sağlıkçıların bu merkezlerde üretim, doğa ve çevre (ekoloji) ağırlıklı etkinlikler gerçekleştirmesi sağlanarak en yakın merkeze taşınan öğrencilerin beslenme sorunları yerel yönetimler tarafından karşılanmasının yolları aranmalıdır.

10) Kentlerdeki sokak hayvanlarının korunması ve beslenmesine yönelik önlemler alınmalı, barınma alanları yaratılmalıdır.

SONUÇ

İlerici siyaset kurumu yerel yönetimlerde yapacağı tüm çalışmalarda **"insanı ve akli, bilimi, demokratik katılımı"** öncelemeyi temel almalıdır. Yerel yönetimlerdeki bilim dışı, liyakatsiz ve rantı öne çıkaran politikalar sonucu yaşadığımız ekolojik felaketler sonucu çok sayıda insanımızı kaybettik. O nedenle yerel yönetimler ülkenin yaşadığı bu süreçleri bilimsel öngörülerle yeniden değerlendirmeli. Toplumda akıl ve bilimin önemini, farkındalığını arttıracak her tür çalışma çok değerli olacaktır. 31 Mart yerel yönetim seçimlerinin Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında daha işlevsel, daha demokratik, ülkenin tüm insanlarını kucaklayan projeler üretilmesine neden olması dileğiyle...

Yerel Yönetimler ile Eğitim İlişkisi: Kısıtlı da Olsa Kayda Değer Sayılabilecek Bir Potansiyelin Peşinde

Ulaş Başar GEZGİN

ulasbasar@gmail.com

Eğitim, ana akım anlamıyla, bir yandan toplumsal eşitsizlikleri yansıtır, bir yandan da onun nedeni durumuna gelir (McCowan, 2006). Toplumsal adaletsizlikler, eğitime erişimdeki eşitsizliklerle pekiştirilir. Devletin merkezîyetçiliğın azaldığı, yerel yönetimlerin güçlendiğı ülkelerde ise, yerel yönetimler, eğitim hizmeti sağlamakta daha fazla yü-

kümlü ve sorumlu oluyor (Biriescu, & Babaita, 2014). Bugün Türkiye'de eğitim sistemini merkezi yönetim belirlemekte; belediyeler ise müfredat dışı kurslar açmaktadır. Bu kurslar, müfredatın özü niteliğinde olmamakla birlikte, önemli bir değışim potansiyelini birlikte getirmektedir.

Yerel Yönetimler ve Yurttaşlık Eğitimi

Yerel yönetimlerin eğitimle ilişkilendirilmesi, yurttaşlık eğitimi üzerinden olabilir (McCowan, 2006). Bir kere, eğitim, bir yurttaşlık hakkı olarak görülmelidir. Ayrıca, eğitim, yurttaşların haklarını kullanabilmeleri için gerekli olan bir araçtır

(McCowan, 2006). Eğitim, itaatkar yurttaşlar değil eleştirel düşünen, sorgulayan bireyler yetiştirmelidir. Bu, yurttaşlık eğitimindeki iki yaklaşıma karşılık gelir: Birincisi, gelecekseldir, bilgilendirmenin ötesine geçmez ve öğrencileri bilgi doldurulacak kaplar olarak görür. İkincisi ise, eleştireldir, bilgilendirmenin ötesinde, haklarını arayan ve savunan öğrenciler yetiştirmeyi hedefler (bkz. Gezgin, 2019).

Pelotas Modeli

Pelotas, Brezilya'da bir şehir. Bu şehir, eğitime önem veren belediyesiyle tanınıyor. Pelotas Belediyesi Eğitim Sekreteryası, şu ilkelere dayanıyor:

"- Sosyal olduğu kadar politik ve sivil haklar eğitimini de içermek

- Etkin katılım

- Kolektif örgüt

- Farklara da yer açan evrensel değerler

- İktidar sahiplerine yönelik eleştirel tutum

- Ulusa ya da şehre bağlılık yerine halka bağlılık" (McCowan, 2006, s.465).

Pelotas modeli, neo-liberal serbest piyasa anlayışıyla, yönetici-odaklılıkla ve ticarileşmeyle karşıtlık içinde (McCowan, 2006). Model, bir yandan bireyci tüketimcilğe bir yandan da tepeden inme yetkecilğe ters. Okul terki olan eski öğrenciler, yetişkin eğitimi uygulamalarıyla tekrar okullara kazandırılıyor. Bunlar, 'yaşam boyu eğitim' adı altında tüketicileştirilmiyor. Pelotas modelinde, iyi bir yurttaş, 'vatanına mille-

tine' bağlı biri olarak tanımlanmıyor; onun yerine, hakkını arayan ve toplumda adaleti sağlama çabasında olan bir insan olarak tanımlanıyor (McCowan, 2006). 'Sorgusuz sualsiz' bir bağlılık beklenmiyor. Pelotas modeline göre, bütün eğitim yurttaşlık eğitimidir; yurttaşlık haklarını tümüyle kullanabilme eğitimidir; bu nedenle, ayrıca bir yurttaşlık eğitimine gerek yoktur. Bu eğitimde, var olan demokrasinin meşruluğunu kurtarmak hedeflenmez, etkin eleştirel yurttaşlık hedeflenir (McCowan, 2006).

Personel Eğitimi

Yerel yönetimlerle eğitim ilişkisinin bir başka boyutu da, yöneticilerin daha adil, daha etik bir yönetim sağlayabilmeleri için eğitilmeleri (Cox ve ark., 2010; Thebe, 2017). Yine de eğitimin etik dışı davranan yöneticileri etik davranışa yönelteceği biçimindeki düşünce, geçerli olmayabilir. Etik dışı davranış, eğitimsizlikten kaynaklanmıyor. Öte yandan, gerçekten etik davranış sergilemek isteyen yöneticiler, bunu nasıl gerçekleştirebileceğini bilemeyebilir. Katılımcı bir yönetim modeli uygulamak isteyebilir, ama bunu en verimli bir biçimde nasıl gerçekleştireceği hakkında bilgi sahibi olamayabilir (Getha-Taylor, & Morse, 2013). Dolayısıyla, personel eğitimi, her şeye karşın gerekli bir uygulama.

Sonuç: Yerelin Eğitim Potansiyeli

Sonuç olarak, yerel yönetimlerle eğitim ilişkisi önemsiz değildir. Toplumsal eşitsizliklere karşı, ilerici bir potansiyel taşıma olanağı söz konusudur. Yine de bunun da kuşkusuz sınırı vardır. Eğitimde merkezin etkisi sürdükçe, yerel yönetimlerin yapabilecekleri kısıtlı kalacaktır. Öte yandan bu, yerel yönetimlerin baş-

lattığı eğitim girişimlerine boş verilmesi sonucunu getirmemelidir. Dönüştürme potansiyeli, kısıtlılıklarla birlikte, o etkinliklere içkindir.

Kaynakça

Biriescu, S., & Babaita, C. (2014). Rural education, an important factor of regional development in the context of local government strategies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 124, 77-86.

Cox, R., Gabris, G. T., & Levin, M. M. (2010). Educating local government managers for the twenty-first century: A preface to the symposium. *Journal of Public Affairs Education*, 16(3), 325-336.

Getha-Taylor, H., & Morse, R. S. (2013). Collaborative leadership development for local government officials: Exploring competencies and program impact. *Public Administration Quarterly*, 71-102.

Gezgin, U. B. (2019). Data activism: Reviving, extending and upgrading critical citizenship education and consumer rights movements. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 56, 67-86.

McCowan, T. (2006). Educating citizens for participatory democracy: A case study of local government education policy in Pelotas, Brazil. *International Journal of Educational Development*, 26(5), 456-470.

Thebe, T. P. (2017). Political education for good governance in South Africa's local government and communities. *African Journal of Public Affairs*, 9(5), 123-135.

Amerika'da Yerel Yönetimler ve Eğitim İlişkisi

Dr. Bülent AVCI

Mart 2024, Seattle, WA

Genel olarak bakıldığında yerel yönetimlerin eğitimle hizmetleri ile olan ilişkisi diğer alanlarda olduğu gibi ideoloji ve politikadan bağımsız değildir. ABD'de yerel yönetimlerin eğitim ve benzeri sosyal alanlara yaptığı yatırımların kökeni büyük buhran (great depression) zamanlarına dayanır. O dönemde ülkenin her köşesinde güç kazanan sosyalist hareket egemen sınıflardan tavizler koparmayı başarmıştı. Fakat özellikle Reagan döneminden sonra neo-liberal politikalarla bu kazanımlar gün be gün geri alınmaya başlandı. Sosyal alanda yapılan yatırımların birçoğu tamamen ortadan kalkarken bir kısmına ayrılan bütçeler azaldığı azaldı. Ama her şeye rağmen ABD'de yerel yönetimlerin eğitim alanına olan katkısı, eskisi kadar yoğun ve kapsamlı olmasa bile, devam etmektedir. Bu yazıda belediyelerin eğitim kapsamında sundu-

ğu hizmetlere kısaca değineceğim.

Eyaletlere göre kısmi farklılıklar olsa da genel olarak ABD'de belediyelerin eğitim üzerine doğrudan bir yetkisi yoktur. Bu anlamda yerel yönetimlerin eğitime olan katkısı lojistik ve finansal destek biçiminde olabilmektedir. Her eyaletin seçilmiş başına gelen bir valisi, parlamenter sistemdeki başbakanı eşdeğer, vardır. Devlet okulları bu valiliklerin altında çalışan eğitim bakanlıkları (eğitim dairesi) tarafından yönetilir. Her okul bölgesi, bizdeki ilçe milli eğitim müdürlüklerine benzer şekilde coğrafi bölgelere ayrılmıştır. Bu okul bölgeleri mütevelli heyeti (school board) denilen seçilmiş bir heyet tarafından yönetilir. Mütevelli heyetinin oluşturulması ve gerekli bütçenin hazırlanması aşamalarında belediyeler sürece doğrudan dahil olmaktadır. Bu heyet

söz konusu okul bölgesini yönetecek kişiyi (superintendent) başvuru üzerine yapılan görüşmelerle beş yıllığına işe alır ve gerekli gördüğünde işine son verir. Söz konusu okul bölgesinde yapılacak her türlü faaliyetin finansman boyutuna ait karar bu heyetin yazılı onayından geçmek zorundadır. Bu sebepten bu heyet kamuya açık aylık rutin toplantılar yapar.

Amerika'da yerel yönetimlerin organize ettiği en yaygın eğitim faaliyetleri, Türkiye'deki halk eğitim merkezlerine benzer, yetişkin zanaat ve el işleri faaliyetleridir. Vatandaşların sembolik ücretler karşılığında bu kurslardan faydalanabilmekte. Marangozluktan resim kursuna, seramik sanatından terzilik işlerine çeşitli alanlarda vatandaşların talepleri doğrultusunda belediyeler workshop olarak bilinen halk eğitim

hizmetlerini sunmaktalar.

Amerika'da birçok belediye yetkin-deneyimli öğretmenleri kendi bölgelerine çekmek için öğretmele-re ev sahibi olabilmeleri için faizsiz kredi olanakları sunmakta. Özellikle Amerika'nın yoksul bölgelerinde öğretmenler okul değiştirme oranı çok yüksek ve bu eğitimde sürekliliği ve de kaliteyi düşüren bir durum. Fakat, kredi ile ev almış öğretmenlerin kirada oturanlara oranla %80 varan oranda aynı okul bölgesinde kaldığı ve hatta oradan emekli olduğuna dair istatistikler mevcut.

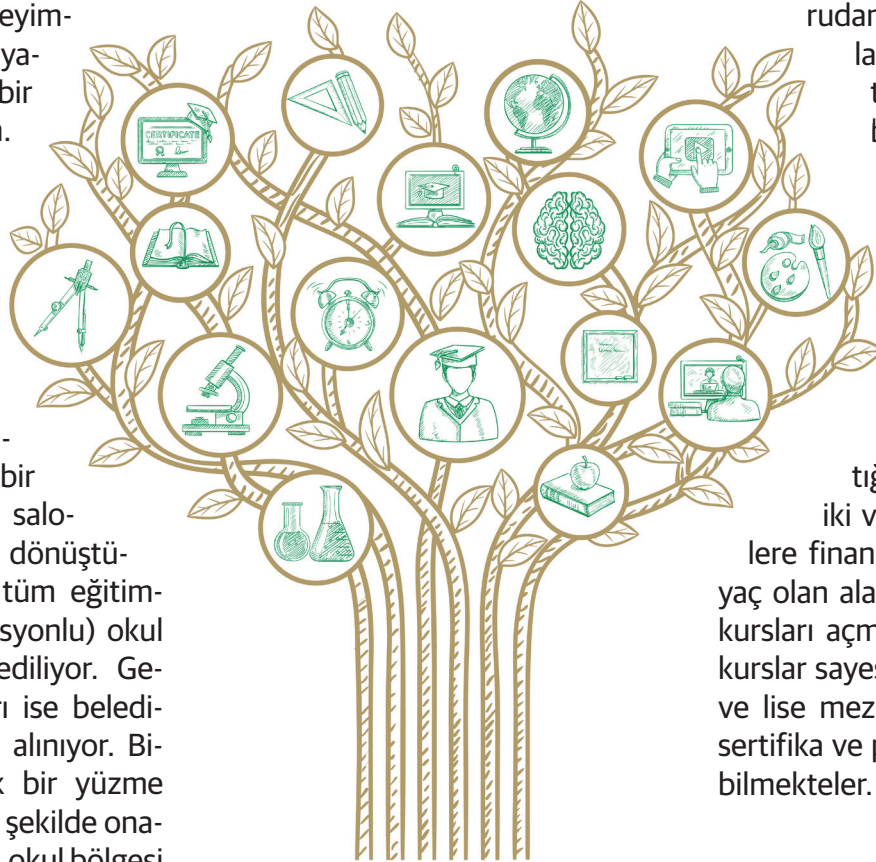
Belediyelerin Amerika'da eğitime yaptığı desteklerin en büyüğü okul öncesi eğitim ve kreşleri organize etmektir. Bu kreşlerin büyük bir bölümü alt gelir guruplarına ücretsiz servis vermektedir. Kreşler sadece çocukların gün boyu serbestçe oyun oynadığı yerler olmanın ötesinde okuma yazmanın öğrenilerek okula hazırlık yapılan yerlerdir. Burada kişisel olarak deneyimlediğim yaşadığım eyaletten, Seattle-WA, bir örnek vermek isterim. Belediye 2015 yılında eskimiş-kullanılmayan bin öğrenci kapasiteli bir okul binasını yerel-gönüllü inisiyatifler yardımıyla onarıyor ve son derece modern ve kullanışlı, içerisinde dijital bir kütüphane ve sinema salonunun, olduğu bir kreşe dönüştürüyor. Binada çalışan tüm eğitimciler (pedagojik formasyonlu) okul bölgesince istihdam ediliyor. Geri kalan ofis çalışanları ise belediyenin bütçesinden işe alınıyor. Binanın orijinali olimpik bir yüzme havuzuna sahipti. Aynı şekilde onarılan bu yüzme havuzu, okul bölgesi

öğrencilerine ücretsiz yüzme kursları verirken, günün belirli saatlerinde makul bir ücretle halka açık serbest yüzme seansları sağlamakta. Bir çeşit kültür merkezi ya da halkevine dönüşen bu bina halka hizmet sunmanın ötesinde o bölgede insanların birbirlerini tanıyıp sosyalleşmelerini sağlayarak kömüniteler oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Aynı şekilde belediyeler okul sonrası ve hafta sonu için etüt (ders çalışma) mekanları açıp öğrencilere ücretsiz ders alma olanağı tanımakta. Bazen bu organizasyonlar belediyelere bağlı kütüphanelerde sağlanmaktadır. Bu anlamda halk kütüphaneleri belediyelerin eğitim alanında sunduğu en önemli hizmetlerdendir. Kütüphaneler çocuklar için okuma seansları düzenlemek, yetişkin okurları yazarlarla buluşturmak, kitap okuma gurupları düzenlemek gibi bir dizi ücretsiz hizmetlerde bulunmaktadır.

ABD'de yaz gençlik kampları düzenleyen birçok özel şirket var ve tahmin edileceği üzere bunlar daha çok üst-orta sınıf aile çocuklarına hitap etmekte. Bu anlamda belediyelerin yoksul çocukların ücretsiz ya da sembolik bir ücretle katılacağı yaz kamplarını organize etmesi son derece faydalı ve anlamlıdır. Bunun yansira belediyeler 18 yaş ve üstü öğrencilerin kalabileceği ev ve apartman daireleri oluşturmaktalar. Dağılmış aile çocukların barınma ve güvenlik ihtiyacı Amerika'da büyük bir sorun (Türkiye'de üniversite öğrencilerinin yaşadığı barınma sorununa benzer bir durum). Duruma göre bu ev ve apartman dairelerinde bazı öğrenciler bedava bazıları ise sembolik bir ücret ödeyerek kalabilmekte. Buna ek olarak, yerel yönetimler benzer durumdaki öğrencilere sağlık sigortalarını yaptırmakta ve öğrencilikleri boyunca primlerini ödemektedir.

Belediyelerin okullar üzerinde doğrudan bir otoritesi olmamakla beraber dolaylı destek sağladıklarından bahsetmiştim. Örneğin belediyeler, okullara oyun sahası, laboratuvar, spor salonu ve benzerin finansörünü yaparak lojistik destek sağlamaktalar. Belediyelerin eğitim alanına yaptığı diğer önemli katkı iki ve dört yıllık üniversitelere finans desteği sağlayıp ihtiyaç olan alanlarda meslek-sertifika kursları açmalarını sağlamaktır. Bu kurslar sayesinde yoksul öğrenciler ve lise mezunu olamayan gençler sertifika ve potansiyel iş sahibi olabilmekteler.

Türkiye'de İşsizlik, İstihdam ve Yerel Yönetimler Rolü

Prof. Dr. Aziz Çelik

Kocaeli Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Türkiye'de İşsizlik ve İstihdamın Genel Görünümü

İşsizlik ve istihdamın Türkiye'nin en temel sosyo-ekonomik sorunlarından biri olduğu tartışmasız bir gerçek. Türkiye uzun bir dönemdir yüksek işsizlik ve düşük istihdam oranlarıyla yüz yüze. Türkiye'nin istihdam sorunu bütün iddialara ve istihdam teşvik kampanyalarına rağmen çözülüyor. Türkiye'de istihdamın ve işsizlik tablosuna baktığımızda ne görüyoruz? Türkiye'de

işgücü piyasasının temel özellikleri neler?

Türkiye yüksek işsizlik ve düşük istihdam oranına sahip bir ülke. İşsizlikten başlayalım. Şubat 2024'te açıklanan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre (2023 yılı 4. Çeyrek)¹ Türkiye'de dar tanımlı (manşet) işsizlik oranı yüzde 8,8 ve işsiz sayısı 3 milyon 70 bindir. Türkiye'nin dar tanımlı işsizlik oranının ve sayısının birkaç yıl öncesine göre düştüğü görülüyor. Ancak sade-

ce dar tanımlı işsizlik verilerine bakmak yanıltıcı olur. Bilindiği gibi TÜİK uzun bir dirençten sonra 2021 yılından bu yana geniş tanımlı işsizlik olarak da bilinen atıl işgücü oranını da açıklamaya başladı².

TÜİK'e göre dar tanımlı işsiz sayısı 2023 yılı 4. çeyrekte, 2023 3. çeyreğe göre 137 bin kişi azalarak 3 milyon 70 bin olarak gerçekleşti. Disk Araştırma Merkezi (DISK-AR) tarafından TÜİK verilerinden yararlanarak hesaplanan geniş tanım-

1 Aksi belirtilmedikçe bu yazıda kullanılan işsizlik ve istihdam verileri TÜİK 2023 yılı 4. Çeyrek verileridir.

2 TÜİK işsizlik hesaplamaları için bakınız: Aziz Çelik, Deniz Beyazbulut ve Zeynep Kandaz (2023), Türkiye'de ve Dünyada Alternatif İşsizlik Hesaplamaları: Geniş Tanımlı İşsizlik ve Atıl İşgücü, Emek Araştırma Dergisi, sayı 24 ss. 321-352.

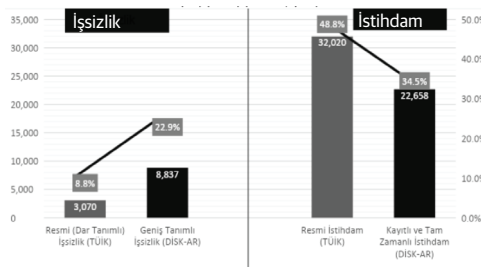
lı işsiz sayısı ise 2023 4. çeyrekte 8 milyon 837 bin olarak hesaplandı. TÜİK, dar tanımlı işsizlik oranını yüzde 8,8, mevsim etkisinden arındırılmış âtil işgücü (geniş tanımlı işsizlik) oranını ise yüzde 22,9 olarak açıkladı. Dar ve geniş tanımlı işsiz sayıları arasındaki fark 5,8 milyona ulaştı³. Dar tanımlı işsizlik 3 milyon civarında iken geniş tanımlı işsiz sayısı 9 milyona yaklaştı. Dar tanımlı işsiz sayısı sadece son dört haftada iş arama kanallarından birini kullanan ve çalışmaya hazır olanları ifade ettiği için yanıltıcıdır. Geniş tanımlı işsizlik ise iş aramayıp iş bulduğunda çalışacağını belirtenleri, ümidi kırılmış işsizleri ve zamana bağlı eksik istihdam edilenleri de kapsayan daha geniş bir işsizlik kavramıdır.

Öte yandan işsizlik oranları kadın ve gençlerde çok daha yüksek seyretmektedir. Türkiye'de işgücü piyasasının bir diğer önemli yapısal sorunu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksekliğidir. Kadın işsizliği erkeklerle göre oldukça yüksek ilen kadın istihdamı erkek istihdamına göre oldukça düşüktür. Kadınlarda dar tanımlı işsizlik yüzde 11,8 iken geniş tanımlı işsizlik yüzde 31,2 seviyesindedir. Aynı şekilde 15-24 yaş arası gençlerde dar tanımlı işsizlik 15,7 iken geniş tanımlı işsizlik 32,3 düzeyindedir⁴. Dar tanımlı işsizlik oranında düşüş olsa da Türkiye hala yüksek işsizlik oranına sahip bir ülkedir. AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye yüksek işsizlik oranına sahip bir ülkedir. Türkiye, İspanya (yüzde 11,7) ve Yunanistan'ın (9,2) ardından en yüksek işsizlik oranına sahip üçüncü ülkedir. Türkiye 5,9'luk AB ortalama işsizlik oranının da ol-

dukça üzerinde bir dar tanımlı işsizlik oranına sahiptir.

Öte yandan işsizlik oranları tek başına anlam ifade etmiyor. İşsizlik oranlarını istihdam oranları ile birlikte ele almak gerekiyor. Türkiye uzun yıllardır düşük istihdam oranından mustarip bir ülkedir. İstihdamda sayısal artışlar olmasına rağmen istihdam oranı OECD ve AB ortalamasının ciddi biçimde altındadır. TÜİK, istihdamı 2023 yılı 4. çeyreğinde 32 milyon 20 bin olarak hesaplandı. Aynı dönemde istihdam oranı yüzde 48,8 olarak gerçekleşti. AB ülkelerinde ortalama istihdam oranının yüzde 78 olduğu düşünülecek olursa Türkiye'nin vahim durumu daha da iyi anlaşılacaktır.

Dar ve Geniş Tanımlı İşsiz Sayıları ve Oranları ile İstihdam Sayıları ve Oranları (Bin) (Yüzde) (2023 4. Çeyrek)

Kaynak: DISK-AR

Öte yandan TÜİK'in resmi istihdam verileri de tıpkı dar tanımlı işsizlik verileri gibi işgücü piyasasına ilişkin gerçeğin sadece sınırlı bir kısmını gösteriyor. Genel istihdam verileri tek başına istihdamın niteliği konusunda bilgi vermiyor. Bu nedenle tıpkı alternatif işsizlik hesaplamaları gibi alternatif istihdam hesaplamaları

larına da ihtiyaç vardır. Bilindiği gibi DISK-AR, TÜİK'in dar tanımlı işsizlik hesaplamasının yetersizliği nedeniyle 2010 yılından bu yana alternatif geniş tanımlı işsizlik hesaplaması yapıyor. DISK-AR yıllardır yaptığı alternatif geniş tanımlı işsizlik hesaplamasının ardından alternatif istihdam hesaplamasına da başladı. Kayıtlı ve Tam Zamanlı İstihdam (KATİ) oranı olarak adlandırılan bu hesaplama işgücü piyasasının gerçek durumunu anlamak için büyük önem taşıyor. TÜİK'in resmi istihdam oranı 2023 4. çeyrekte yüzde 48,8 olarak açıklanırken, DISK-AR tarafından TÜİK verilerinden hareketle hesaplanan Kayıtlı Tam Zamanlı İstihdam (KATİ) oranı yüzde 34,5 olarak gerçekleşti. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sadece işsizlikte değil istihdam da yaşanıyor. Kadınlarda resmi istihdam oranı yüzde 31,8 iken KATİ oranı yüzde 20,1 ve erkeklerde resmi istihdam oranı yüzde 66,1 olarak açıklanmışken KATİ oranı yüzde 49,2 olarak hesaplandı⁵.

Yerel Yönetimler ve İstihdam

Türkiye'nin toplam 32 milyonluk istihdamının oldukça sınırlı bir bölümü kamu istihdamı daha da düşük bir bölümü yerel yönetimler kapsamındaki istihdamdır. Toplam istihdamın yüzde 161'i kamu istihdamı iken yerel yönetimler kapsamındaki istihdam toplam istihdamın sadece yüzde 2,5'i oranındadır. 5 milyon 175 bin kişilik toplam kamu istihdamının sadece 820 bini yerel yönetimler kapsamındadır. Toplam kamu istihdamının ise sadece yüzde 15,8'i yerel yönetimlere aittir.

3 DISK-AR (2024). İşsizlik ve İstihdamın Görünümü Raporu (2023 4. Çeyrek). <https://arastirma.disk.org.tr/?p=10889> (Erişim: 19.2.2024).

4 TÜİK, 2023 4. çeyrek dönemine ait Hanehalkı İşgücü Araştırması (HİA) 19 Şubat 2024.

5 DISK-AR (2024). İşsizlik ve İstihdamın Görünümü Raporu (2023 4. Çeyrek). <https://arastirma.disk.org.tr/?p=10889> (Erişim: 19.2.2024).

Türkiye'deki toplam istihdam içerisinde kamu sektöründeki istihdam oranı, birçok Avrupa ülkesine göre oldukça düşüktür. Bu durum, kamusal hizmetlerin yetersizliği ve halkın bu hizmetlerden memnuniyetsizliğiyle doğrudan ilişkilidir. Temel sorun, topluma nitelikli kamusal hizmet sunabilmek için yeterli sayıda kamu çalışanının istihdam edilmesidir. Türkiye'de kamu sektöründeki istihdam oranı OECD ülkeleri ortalamasının altında seyretmektedir⁶.

Toplam İstihdam, Kamu ve Yerel Yönetimler İstihdamı (2024)

İstihdam Türü	Toplam Total	Oran (%)
Toplam İstihdam	32.020.000	100
Genel Toplam	5.175.771	16,1 (100)
Merkezi İdare	4.356.057	84,2
Yerel Yönetimler	819.714	15,8 (100)
İl Özel İdareleri	10.284	(1,3)
Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri	184.647	(22,5)
BİT'ler	624.783	(76,2)

Kaynak: TÜİK ve Strateji Bütçe Başkanlığı verileri

Türkiye'de kamu istihdamı sayısal olarak her geçen yıl artış gösterse de bu artışın oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Nüfusa oranla kamu hizmetlerinin ihtiyacını karşılamak açısından, kamu istihdamının sadece yüzde 16 olması, kamusal hizmetlerin yeterince sunulmadığını işaret etmektedir. Özellikle, 32 milyonluk toplam istihdamın yüzde 84'ü, yani 26,8 milyon kişi özel sektörde çalışırken, sadece yüzde 16'sı yani 5,2 milyon kişi kamu sek-

töründe istihdam edilmektedir. Öte yandan kamu istihdamı sayısal olarak artmasına rağmen toplam istihdam içinde kamu payı düşmektedir. 2020 yılında yüzde 17,8 olan kamu istihdam payı 2024 yılı başlarında yüzde 16'ya gerilemiştir. Bu veriler, Türkiye'deki istihdamın büyük çoğunluğunun özel sektörde olduğunu ve kamu sektörün daha fazla istihdam yaratması gerektiğini göstermektedir. Bu durum özellikle yerel yönetimlerin istihdamdaki önemi daha da artırmaktadır.

Kamu istihdamının ezici çoğunluğu memurlardan oluşurken yerel yönetimlerdeki istihdamın büyük çoğunluğu işçilerden oluşmaktadır. Belediye istihdamında, kamu istihdamındaki gibi, 2020 yılından 2023 yılına kadar memurlukta artış, sözleşmeli personel sayısında ise azalış yaşanmıştır. Belediyelerde toplam istihdam, 2020'den 2023'e kadar 94 bin 195 kişi (yüzde 13,5) artarak 695 bin 510'dan 789 bin 705 kişiye yükselmiştir. Belediyelerde istihdamın yüzde 82'si işçilerden oluşmaktadır. İstihdam biçimlerine göre belediye işçilerini incelediğimizde, sürekli işçilik olarak bilinen kadrolu istihdamın yerini belediye şirket işçiliğinin aldığını görüyoruz. Belediye şirket işçiliği yerel yönetimlerde ikinci sınıf bir işçilik statüsü yaratmaktadır. Şirket işçileri kamu işçilerinin yararlandığı bazı haklardan yararlanamamaktadır. Kadrolu işçilerin sayısı her geçen yıl azalırken, belediye şirket işçiliği artmaktadır. 2020'den 2023'e kadar sürekli işçilik olarak bilinen kadrolu istihdamda yüzde 30 azalma yaşanmış, kadrolu işçi sayısı 2023'te 18 bin 713 kişi azalarak 43 bin 110'a gerilemiştir. Belediye şirket işçilerinin sayısı ise yüzde 19 artarak 2020'de 503

bin 163 kişi iken 2023 yılında 96 bin 80 kişi artarak 599 bin 243 kişi olmuştur⁷.

Yerel Yönetimlerin İstihdam Potansiyeli

Türkiye'de 2023 yılı itibarıyla belediye sınırları içindeki nüfus 80,6 milyondur. Diğer ifadeyle nüfusun yüzde 95'e yakın kısmı belediye sınırları içinde yaşamakta ve belediyelerden hizmet almaktadır. Buna karşılık yerel yönetimlerin toplam kamu istihdamı içindeki yüzde 16 civarındadır. Kamu istihdamının yüzde 85'e yakını ise merkezi idare tarafından sağlanmaktadır. Bu durum ciddi bir simetri yaratmakta ve kamu yönetiminde ciddi bir merkezileşmeye işaret etmektedir. Başta çevre, temizlik, ulaşım gibi hizmetler olmak üzere çok sayıda temel kamu hizmeti sağlayan yerel yönetimlerin istihdamı çok sınırlıdır.

Genel istihdam düzeyinin artırılması merkezi hükümetin izleyeceği kamucu politikalarla mümkündür. Ülkede düzeyinde istihdam olanaklarının ve istihdamın niteliğinin artırılması esas olarak merkezi hükümetin görevidir. Yerel yönetimlerin ülkenin temel sosyo-ekonomik sorunu olan istihdam sorununu çözmesi beklenemez. Ancak yerel yönetimlere tanınacak inisiyatif/özerklik ve bunun sonunda devredilecek kamu hizmetleri ile yerel yönetimlerin sağladığı istihdam ciddi biçimde artacaktır.

Bir yandan merkezi idare tarafından yürütülen kimi hizmetlerin (örneğin hasta bakımı, sosyal hizmetlerin önemli bir bölümü) yerel yönetimlere devredilebilir öte yandan kentleşmeyle ve demografik değişiklik-

6 Genel-İş (2023), Kamuda ve Genel İşler İşkolunda İstihdam Raporu, Genel-İş Sendikası Araştırma Dairesi

7 Genel-İş (2023),

lerle birlikte yeni otaya çıkan kamu hizmeti ihtiyacı belediyeler tarafından sağlanabilir. Yerel yönetimlerin istihdam alanını büyütecek ve kamu hizmetinin yaygınlaşmasını sağlayacak alanlar neler olabilir?

Bunların başında bakım hizmetleri gelmektedir. Bakım hizmetleri giderek aciliyet ve önem kazanan bir sosyal hizmet alanıdır. Kreşler ve çocuk bakımı, yaşlı, engelli ve hasta bakımı giderek artan toplumsal bir ihtiyaçtır. Bu alanlar halen aileye ve özel sektöre havale edilmiş durumdadır. Bu alanda kamu payı oldukça sınırlıdır. Ancak gerek aile yapısının değişmesi gerekse istihdamda yaşanan gelişmeler sonucunda bakım hizmetinin aile içinde sağlanması giderek zorlaşmaktadır. Öte yandan sosyal bir hak olan bakım hizmetinin piyasaya/özel sektöre devri de toplumsal eşitsizliği derinleştirici bir rol oynamaktadır. İmkani olan bakım hizmeti alırken toplumun büyük çoğunluğu bakım hizmeti alamamaktadır.

Bu durum bakım hizmetlerinin kamusallaşması ve yerelleşmesi ihtiyacını giderek artırmaktadır. Bakım hizmetleri ne aileye ne de piyasaya bırakılabilir. Bakım hizmeti sosyal bir haktır ve bu hizmetin yerel yönetimler tarafından sağlanması mümkündür ve gereklidir. Halen sınırlı düzeyde sağlanan bakım hizmetleri (kreş, evde bakım hizmeti vb.) yaygınlaştırılmalıdır. Bakım hizmetlerinin merkezi yönetim tarafından yürütülmesi hantallığa yol açabilir. Bu nedenle yerel yönetimler bakım hizmetlerini üstlenebilir. Öte yandan belediyeler yaşlılara ve emeklilere dönük sosyal hizmet alt yapısını geliştirebilir. Bakım hizmetlerinin

yerel yönetimler tarafından üstlenilmesi bakım hizmetlerindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltıcı bir rol oynayacaktır.

Halen İŞKUR tarafından sürdürülen Toplum Yararına Çalışma programları belediyeler tarafından düzenli istihdam kapsamında gerçekleştirilebilir. Böylece hastane, okul, park ve bahçe hizmetleri daha etkin hale gelebilir. Özellikle kamu okullarında temizlik ve diğer destek hizmetleri için kamu çalışanı bulunmuyor. Bunun yerine okul-aile birlikleri kanalıyla istihdam sağlanıyor. Bu hizmetler belediyeler tarafından düzenli olarak verilebilir.

Öte yandan işgücünün yeniden eğitimi, meslek ve beceri kazandırılması gibi faaliyetler önemli ölçüde belediyeler tarafından gerçekleştirilebilir. Yerele ait sorun ve ihtiyaçların yerel yönetimler tarafından tespiti ve çözümü çok daha olanaklıdır. Belediyelere daha fazla inisiyatif ve özerklik tanınması yerel yönetimlerin istihdam potansiyelini de ciddi biçimde artıracaktır.

Halen çeşitli özel sektör kuruluşları, dernekler ve vakıflar aracılığıyla yürütülen sosyal yardım faaliyetleri de belediyeler tarafından düzenli

ve hak temelli olarak sürdürülebilir. Bu hizmetlerin siyasal alanın dışına çıkarılması ve yurttaşlık temelinde sağlanması belediyelerin istihdam kapasitesini artıracaktır. Öte yandan sosyal hizmet ve yardım faaliyetinin kliyentalist (siyasetle müşteri ilişkisi içinde olmak) karakterinden uzaklaşması için yerel yönetimler tarafından yürütülecek bu faaliyetlerin yurttaşlık temelinde bir sosyal hak olarak sağlanması önem taşıyor. Bunun için yerel siyasal mekanizmaların dışına çıkarılmış bir anlayışa ihtiyaç var. İktidar partisinin il veya ilçe örgütünün güdümünde bir kamu hizmeti düşünülemez.

Belediyelerin istihdam kapasitesinin artması yerel yönetimlerin daha özerk hale gelmesi ve yerel yönetimlere daha fazla mali olanak sağlanmasıyla mümkündür. Bunun için merkezi yönetimin yerel hizmetlere ilişkin yetkilerinin belediyelere devri şarttır. Bunun için kapsamlı bir yerel yönetim reformuna ihtiyaç vardır. Yerel yönetimlerin istihdam olanaklarının artırılması yerel yönetimlerin merkezi idareden özerkleşmesi, kaynaklarının artırılması ile mümkündür.

Kuşkusuz belediyelerin istihdam kapasitesinin artırılması genel olarak istihdam meselesine kamucu bir yaklaşımla mümkündür. Sosyal devlet hem merkezi hem de yerel düzeyde tam istihdamı sağlamaya yönelik önlemleri almakla yükümlüdür. Belediye hizmetlerin etkin, yaygın ve kaliteli hale getirilmesiyle bir yandan kamu hizmetinin niteliği artacak öte yandan kamu istihdamında artış sağlanacaktır.

Köy Enstitülerinden Yerel Yönetimlere Kültür - Sanat Esintileri

Prof. Dr. Ayfer Kocabaş

ayferkocabas@gmail.com

Bir toplumda, doğanın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içerisine girer. Kültür, bir topluluğu, bir ulusu ulus yapan, onu başka toplum ve uluslardan ayıran özelliklerin bütünüdür. Bireyin kültürü, içinde dünyaya geldiği ve yaşadığı yerelin kültürüne ve yerelin kültürü de toplumun ve günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle dünya kültürüne bağlı olarak gelişir. Kültürler bireyi ve toplumu diyalektik biçimde etkileyerek toplumun ve bireyin kültürleri sentezlemesiyle yenilenir, zenginleşir, ortaya çıkan gereksin-

meleri karşılayacak ve sorunları çözecek yöntem ve araçlarla değişime ve gelişime uğrar. En küçük bir yerel yönetim biriminden en büyük kente kadar yerleşim birimlerinin kendine özgü doğası, dokusu, mimarisi, iklimi, müziği, halk oyunları, yeme-içme, giyinme, yaşam ve inanç tarzı bir kimlik, bir ruh kazandırmaktadır. Kent kültürü denilen olgu bu süreç içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Yerel yönetimler, kanunların kendilerine verdiği görev ve yetkiler kapsamında, kent halkının kültür ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır. Kültürün en

önemli unsurları; dil, inanç sistemi, gelenek ve görenekler, sanat, dünya görüşü ve tarih'tir. Kültür, sosyal bir organizasyon olan topluma ait ortak yaşayış düzeninin, zaman içinde değişme, gelişme ve yenilenme özellikleri taşıyan bir bütünü olduğu için canlı, doğal, bütünleştirici, kendi içinde uyumlu ve süreklilik gösteren, kendi içinde kuralları olan, bir gereksinimi gideren bir varlık niteliğindedir. Kültür ve sanatın, insanlara insan olduklarını hissettirmek, kendilerini gerçekleştirmek, hayatlarını zenginleştirmek ve yaşama sevinçlerini artırmak gibi bi-

reysel işlevlerinin yanı sıra toplumsal, ekonomik, eğitimsel, siyasal işlevleri bulunmaktadır.

Köy Enstitüleri demokratik-öğrenci merkezli eğitimi, yarı yarıya kuramsal ve uygulamalı programları, iş içinde iş için iş yoluyla süreç temelli eğitim ve öğretim yöntemiyle yaratıcı eğitimi genç Cumhuriyetin yeni insanını yetiştirmede uygulamaya geçirirken, sanat yoluyla, sanat için, sanat içindeki uygulamalarıyla da özgün bir nitelik göstermektedir. Cumhuriyet'i koruyup geliştirecek olan gençliğin "fikri hür, vicdani hür, irfanı hür" olarak yetiştirilmesi demokratik bir eğitim ortamında iş içinde, iş için, iş yoluyla eğitim yöntemi ve sanat eğitimi ile gerçekleşebilirdi. Bu nedenle Köy Enstitüleri bireyi özgürleştirirken aynı zamanda onu üretici ve yaratıcı kılan sanat ve zanaat alanlarında, günümüzde öğrencilerimize sunmadığımız programlarla zaman, mekan, araç-gereç ve enstrümanlar sunarak kültür ve sanat eğitimi tarihimizde unutulmaz bir iz bırakmıştır. Köy Enstitülerinde herkesi sanata doğru yöneltmenin eğitsel, felsefi temelleri atılarak sanat için, sanat yoluyla, sanat içinde yaşama ve öğrenme uygulamaya konulmuştur. Köy Enstitülerinin baş mimarları olan İsmail Hakkı Tonguç bir (resim-iş, beden eğitimi öğretmeni) sanat eğitimcisi, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel aileden müzik yeteneğini taşıyan doğu ve batı kültürünü ve müziğini özümsemiş kişilikti. Her ikisi de yurt dışında farklı ülkelerin eğitim sistemlerini incelemek amacıyla yurtdışına gönderilmiş, geleneksel öğretim yöntemleriyle ülkenin kalkınma problemlerinin çözülemeyeceğini kavrayarak yapmış oldukları çalışmalarla eğitim sisteminin ve özellikle Köy Enstitülerinin yapılanmasında da temel

oluşturmuşlardır. Bu bağlamda Köy Enstitüleri kendine özgü bir kültür oluşturmuş, Köy Enstitülerinde öğrenciler köylerinden getirdikleri her türlü kültürel unsuru enstitüde birbirlerine ve diğer enstitülere ımece yöntemi-sosyal etkileşim ile aktarmış, enstitü, köy ve ülke kültürünün gelişmesine ve kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmıştır. Bu amaçla herkes kendi öyküsünü-şirini yazmış, halk müzikleri ve halk oyunları derlenmiş, eğitim müzikleri bestelenmiş, halkın yaşantılarını anlatan oyunlar-dramalar, tiyatrolar sahnelenmiş, heykeller yapılmış, mekanlar estetik bir anlayışla projelere dayalı olarak yapılmıştır. Geleneksel

mimari korunmuş, doğaya ve çevreye uygun ekolojik halkın kullanmış olduğu malzemeler yeniden güne uyarlanmış, enstitü yerleşkesi yeşilliklerle donatılmış, uluslararası düzeyde pek çok klasik eserin çevirisi yapılmış, dünya müziğinden çoksesli eserler çalgı ve ses topluluklarıyla seslendirilmiş köye örnek olacak ve yaşama geçecek bir kültürlenme süreci ders içindeki ve ders dışındaki enstitü yaşamı ile bütünleşmiştir. Köy Enstitüleri sanatı dört duvarın arasından çıkararak bütünüyle gerçek yaşamda işlevsel bir hale getirmiştir. Sanatı elitlerin uğraşı alanından halkın yaşamına sokarak demokratik eğitimi

sanat alanlarında tüm öğrencilerine ve çalıştıkları köylerdeki halka da sunmuşlardır.

Köy Enstitüleri programlarında kültür dersleri ile tarım ve teknik dersleri yarı yarıya uygulamalı olarak yer alıyordu. Çalışma planları yarım günlük, tam günlük ve haftalık olmak üzere düzenlenebildiği gibi acele yapılması gereken işler olduğunda gerektiği kadar sınıf, bir veya birkaç hafta aynı işte çalıştırabiliyordu Tonguç ve Yücel'in eğitim ve sanat eğitimi alanında getirdiği yenilikler çağdaş uygulamalar günümüzdeki arayışlara da konu olmaya devam etmektedir. Her ikisi de çağdaşlaşma sorunun çözümleyicisi olarak eğitimi, eğitim sorunlarının çözümleyicisi olarak da bilimsel yöntemi temel almışlardır. Çağdaş bir sanat eğitimi, aynı zamanda hümanist, çağdaş, bilimsel, teknolojik, laik ve demokratik bir eğitim anlayışının uygulamaya yansımadır. Sanat eğitimi her çocuk için bir eğitim hakkıdır. **Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim sistemimizde gerçekleştirilen en önemli devrim 03.03.1924 tarihinde kabul edilen 430 sayılı "Öğretimi Birleştirme Yasası"** olup bu yasa ile dine dayalı eğitim veren geleneksel eğitim kurumlarına son verilmiştir. Bu yasa, aynı zamanda okullarda verilecek olan sanat eğitiminin içeriğini ve niteliğini de belirlemiştir. Dinsel içerikli bir sanat eğitiminden laik, bilimsel, sosyal, dünyasal içerikli, insanı, doğayı, toplumu ve onların ilişkilerine dayanan somut ve kamucu bir genel sanat eğitimine ilerleyişin önemli bir tarihsel dönemecidir.

Temel Sorun

Türk Milli Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esasları ve Genel Amaçları belirleyen 14 Haziran 1973 yılın-

da kabul edilen ve yürürlüğe giren, 1739 sayılı Mili Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Milli Eğitimi'nin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkelere, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde yer almıştır. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ilk kez bu yasa ile belirlenmiştir. 1739 sayılı bu yasanın 4. ve 17. Maddelerinde Türk Milli Eğitiminin Genel İlkeleri **genellik ve eşitlik, ferdin ve toplumun ihtiyaçları, yöneltme, eğitim hakkı, fırsat ve imkan eşitliği, süreklilik, Atatürk İnkılap ve İlkeleri ile Atatürk Milliyetçiliği, demokrasi eğitimi, laiklik, bilimsellik, planlılık, karma eğitim, okul ile ailenin işbirliği, her yerde eğitim** olmak üzere 14 başlık altında belirlenmiştir. 1739 sayılı yasada sözü edilen "İlköğretim" kavramı ilkokul ve ortaokul düzeylerini birleştiren sekiz yıllık bir uygulama ile ancak 1998 yılında uygulamaya geçirilmiştir. Bu uygulama 11 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe giren yasa ile son bulmuştur.

Günümüzde Cumhuriyetin 100. Yılına girerken kısmen de olumlu olan bazı kazanımlardan geri dönülmesinin yasa hükmüyle yürürlüğe girmesi ise **4+4+4 olarak bilinen 30 Mart 2012 yılında kabul edilen 11 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemedir.** Bu düzenleme ile 4+4+4+ olarak halihazırda yürürlükte olan yasa, karma eğitimi parçalayarak kız ve erkek İmam Hatip Ortaokullarına zemin hazırlamış, ilköğretimin bütüncül kazanımlarına ulaşmayı engellemiş, tarikat ve cemaat okullarını sistemin içine sokmuş, açık ortaokul ve lise kavramlarıyla özellikle kız öğrencileri ve alt sosyo-ekonomik kesimin ço-

cuklarını okullaşmanın dışına çıkarılmış, çocukların psikolojik, duyuşsal, bilişsel, sosyal gelişimini gözönüne almadan yaş düzeyini düşürerek okula başlamalarını zorlaştırmış, eğitimin bilimsel bilgi dağarcığını ve çıktılarını dikkate almadan, toplumun gereksinimi olan çağdaş nitelikleri gözardı ederek on yıllık bir kuşağı olumsuz bir şekilde etkilemeye devam etmektedir.

Toplumların sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yönden kalkınmasında ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinde önemli bir role sahip olan eğitim sisteminin, üç temel ögesi olan **öğrenci**, (farklı psiko-sosyal değişkenlere sahip, fırsat ve olanak eşitsizliğine maruz kalan öğrenciler, OKS, LGS, YKS sınavları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, açık ortaokul, açık lise öğrencileri, İmam Hatip öğrencileri, cemaat ve tarikat yurtlarında kalan öğrenciler, taşınmalı eğitime maruz kalan, kapanan köy okullarında okuyamayan öğrenciler, teknik alt yapıya sahip olmayan öğrenciler vb.) **öğretmen** (atanamayan öğretmenler, KPPSS sınavları, atamalardaki liyakatsiz sözlü sınavlar, sözleşmeli, ücretli öğretmenler, özel okullarda çalışan öğretmenlerin sorunları, Öğretmenlik Meslek Kanunu, formasyon vb.) ve **öğretim programları** (ihtiyaç analizi yapılmadan hazırlanan, yeterince pilot uygulaması yapılmayan, örtük, bilimsel olmayan içerik, program geliştirme yerine program revizyonu yapılan programlar, öğretmen sendikalarından birinin görüşüne ağırlıklı yer veren, diğer paydaş görüşlerini gözardı eden, ders ve çalışma kitapları tarafı bir şekilde yazdırılan, öğretmenlerin ve yöneticilerin hizmet içi eğitim almadan yürürlüğe sokulan, teknik alt yapı oluşturulmadan uygulamaya sokulan programlar, ÇEDES uygu-

lamasıyla gittikçe dinselleşen ders içerikleri ve uygulamaları vb.) uygulanan olumsuz ve yanlış politikalarla günümüzde işlevlerini kaybetmiştir. Temel sorun laik, demokratik, bilimsel, kamucu, sosyal eğitim politikalarının ve uygulamalarının terkedilmiş olmasıdır.

Köy Enstitülerinden Yerel Yönetimler Nasıl Yararlanabilir?

Yerel yönetimlerde öncelikle eğitim, kültür ve sanat eğitimi hizmetleri için, AR-GE birimi oluşturulmalıdır.

Köy enstitülerinde yönetim, enstitü müdürü, yardımcıları, yönetim birimi başları, alan öğretmenleri ve usta öğreticiler, başkan öğrenciler ve nöbetçi öğrenciler gibi paylaşılsa yerel yönetimlerde muhtarlıklar ve üst yönetimler (mahalle-cadde-sokak-apartman birimlerine kadar) benzer şekilde görevler, hak ve sorumlulukların tanımı açıkça yapılarak örgütlenmelidir. Eğitim işleri;

- A-Yaygın eğitim,
- B-Örgün eğitime destek hizmetleri,
- C-Hizmet içi personel eğitimi birimleri biçiminde örgütlenmelidir.
- Yaygın ve Örgün eğitim Tarım, Teknik, Sanat ve Genel Kültür dersleri olarak alt dallara ayrılabilir.
- Yaygın, örgün eğitime destek hizmetleri ve hizmet içi eğitim personeli toplumsal dönüşümü gerçekleştirecek, bilgi-beceri-tutum ve değerleri sahiplenecek şekilde eğitilmeli ve yapılan-

dırılmalıdır.

- Yerel yönetimler tüm eğitim hizmetlerini Köy Enstitülerinde olduğu gibi kuram-uygulama bütünlüğünü sağlayacak şekilde programlamalıdır.
- Tonguç'un dediği gibi «İş bir değer yaratmak» ise mutlaka bireyde ve toplumda karşılığını bulmalıdır.
- Örgün eğitime destek, hizmet içi personel eğitimi ve yaygın eğitim konusunda uzmanlardan danışma kurulları oluşturulmalıdır.
- Öncelikle yerel yönetimlerin sanat alanlarında ve diğer alanlarda eğitimsel ihtiyaç analizi yapılarak yerel toplumun öğrenme ihtiyaçlarının saptanması gerekmektedir.
- Bu amaçla hedef grupların belirlenmesi ve uygun eğitim, kültür ve sanat alanlarında (mekan, donanım, araç-gereç, vb.) sağlanması gerekir. Mahalle muhtarlarından semtlerinin sorunlarının çözümüne ve geliştirilmesine yönelik projeler oluşturmaları istenebilir, yarışmalar düzenlenebilir.
- Programlar saptanan eğitim ihtiyaçları doğrultusunda yapılmalıdır.
- Örgün öğretim olanaklarından yararlanamayan ya da eksik bırakılan alanlardaki eğitimler ve beceriler yaygın eğitim atölyeleri ile desteklenebilir.
- Özellikle örgün eğitim sürecinde okula erişimde zorluk yaşayan toplum kesimlerine yönelik

özel önlemler alınmalıdır. Örneğin; sokakta çalışan çocuklar, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocuklar, otizmli çocuklar, down sendromlu çocuklar gibi.

- Özel gereksinimli bireylerin emanet edilip bırakılabilecekleri sosyal etkinlik merkezleri yapılmalı, bu bireylerin eğitimleri için alan uzmanlarından yararlanılmalı ve istihdam edilmeleri konusunda belediyeler yol haritası oluşturmalıdır.
- Özel gereksinimli çocukları olan aileler tespit edilmelidir.
- Yetişkin nüfusa yönelik eğitimlerde toplumsal cinsiyet, engellilik, işsizlik, yaşlılık vb. dezavantaja sahip kişiler öncelikli olarak gözetilmelidir.
- Yerel yönetimler eğitimin her türünde ve düzeyinde Cumhuriyetin temel değerlerini, insan haklarını ve demokrasi bilincini kazandıracak sanat ve zanaat anlayışı kazandırılmalıdır. Yetişmiş öğretim elemanları buna göre seçilmelidir.
- Köy enstitülerinde olduğu gibi her sanat alanına ilişkin tüm katılımcılara düzeye ve alana uygun okuma saatleri konmalıdır.
- Katılımcılara ortak bir genel kültür dersleri mutlaka konmalıdır.
- Eğitimin türü ve düzeyi ne olursa olsun katılımcı ve öğrencilere demokratik katılım sağlamaları konusunda olanaklar verilmeli, görev ve sorumluluklar verilmelidir.
- Köy enstitülerinde olduğu gibi tüm etkinlikler katılımcı-öğren-

ci, yönetici, öğretmen, usta öğretici, halk ve muhtarlarla birlikte hafta sonları ya da etkinlik sonlarında tartışılmalı ve değerlendirilmelidir.

- Yerel yönetimlerde tüm etkinlikler kadın-erkek karma olabilmelidir.
- Meslek sanat ve zanaat kurslarına gelen öğrenciler yatılı ya da burslu olmalıdır.
- Her mahallede mutlaka kreş ve okulöncesi eğitim kurumları bulunmalıdır.
- Öğrencilere çalışmalarını için etüd merkezleri-alana göre etkinlik merkezleri açılmalıdır.

zeyden bireyleri kapsayacak etki-leyecek şekilde bir kültür-konser mekanı içerisinde süreklilik göstermelidir.

2. Dil sanatları: Bütün edebi türler, masal, roman, öykü, şiir, tiyatro metni, senaryolar vb. dil sanatların kapsamına girmektedir. Enstitüler, kitapla ekmeğin bir tutulduğu kurumlardır. Yaratıcı yazma/şiir etkinliklerinin düzenlenmesi, Türkçe alanında uzman danışmanlar kurulu bulundurulması, gerekirse Türkçe eğitiminin verilmesi örnek etkinlikler olarak verilebilir. Yeni yazarların, sanatçıların yetişmesi için türlü işlikler açılmalı, ve yaygınlaştırılmalıdır. Yapılan bütün sanatsal, kültü-

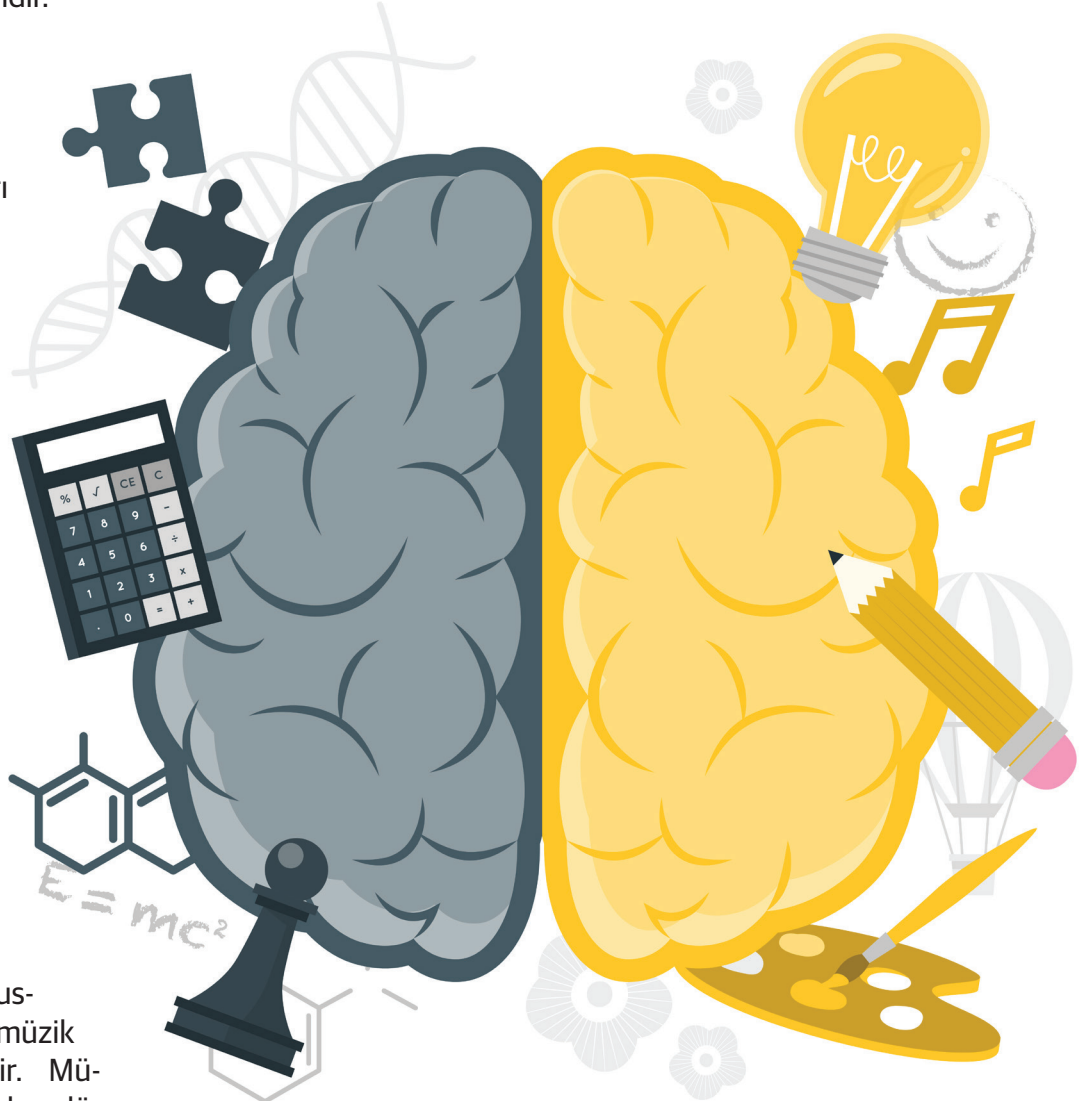
rel çalışmalarda çocuklara, gençlere sorumluluk verilmelidir.

3. Dramatik sanatlar: Dramatik sanatlar denildiğinde genel olarak, insanın bir eylemle kendini veya bir olguyu anlattığı sanatlar olarak anlaşılmaktadır. Tiyatro, opera, müzikal oyun, kukla gibi sahne sanatlarıyla sinema, gölge oyunu gibi türler bu grupta toplanabilir. Kent kültürü içinde pek çok sosyal öğrenme dramatik sanatlar yoluyla öğrenilip öğretilir, bu alandaki sanat eserleri kent kültürüne katkıda bulunurken Bu canlandırma etkinlikleri bireyi yaratıcılığa, problem çözmeye, kendi fikirlerini geliştirmeye ve bu fikirlerini ortaya koymaya yönelir. Film/Sinema atölyesi ve

Sanat Alanlarına Yönelik Öneriler

Günümüzde sanat alanları kullanılan araç-gereç, malzeme, yöntem ve konu bakımından alt alanlara aşağıdaki gibi ayrılmaktadır. Yerel yönetimlerin bu alanlarda sınıflandırma yaparak yerel halka hizmet sunması yapılacak etkinliklerde hizmet alımını ve sunumunu da kolaylaştıracaktır.

1. Ses sanatları: Müzik, çocuk ve gençlik koroları, Orff atölyeleri, halk müziği ve sanat müziği koroları, çoksesli korolar, mandolin orkestraları, ritm grupları, çalgı grupları eğitimi, ulusal ve uluslararası festivaller, sokakta müzik etkinlikleri düzenlenmelidir. Müzik etkinlikleri her yaştan ve her dü-

Medya Sanatları Uzmanlığı gibi alanlarda çevrimiçi, dramatik performans, oyun yazarlığı ve oyun eleştirmenliği gibi alanlarda sanat atölyeleri düzenlenebilir.

4. Yüze sanatları: Düz bir yüzey üzerinde gerçekleştirilen bütün sanatlar; görsel sanatlar, grafik, baskı, karikatür, fotoğraf gibi çalışmalar günümüzde yüzey sanatları olarak kabul edilmektedir. Resim, karikatür, yağlı boya vb. çalışmalar bu kapsamdadır. Yerel yönetimler, duyu ve düşünce kirliliğini önlemek için estetik bir çevre oluşturmali, görsel algı yoluyla düşünme ve yaratıcı zeka harekete geçirilmeli, sanat yoluyla duyarlılık eğitimi yerel yönetimlerin de görevleri arasında olmalıdır.

5. Mekan sanatları: Mekan sanatları denince yaşam alanı olarak gerçekleştirilen mimari, iç ve dış mimari, çevre düzenleme, peyzaj vb. gibi alanlar anlaşılmaktadır. Kent kültürü ve kent bilincini geliştirme, yaşadığı kent ile organik bağ kurma, kente karşı sorumluluk bilincini geliştirme, kentin değerlerini öğrenme, kent için önerilerde bulunabilme, kenti koruma amaçlı özgüven duyarak eyleme geçebilme amaçlı tutum ve davranış geliştirmeye yönelik etkinlikler olabilir. Köy Enstitüleri mekanları aslına uygun bir şekilde restorasyondan geçirilerek kültürel miras olarak kabul edilmelidir.

6. Eylem sanatları: İnsanın duyu ve düşüncelerini bedensel hareketle anlattığı tüm sanatlar; bale, modern dans, halk dansları, artistik jimnastik vb. eylem sanatları kapsamına girmektedir. Enstitülerde sabah cimnastiği olarak davul, akordeon, vb. çalgılar eşliğinde ulusal oyunları oynamak günlük yaşamın vazgeçilmez etkinliklerinden bi-

riydi. 1940'lı yıllarda bugün her birey için gerekli olan hareket eğitimi günümüzde her düzeyde okulda yeterince verilememektedir. Sağlıklı bir beden ve psikolojik dayanıklılık yanısıra estetik bir görünüm için de gereklidir. Vücudumuza müzik ve ritim eşliğinde koordineli hareket edebilme yetisini kazandıran halk oyunları, vücudun tamamının katıldığı hareketsel beceri olmasının yanı sıra, müzik-ritim eşliğinde uyumlu devinimler üreterek çeviklik kazandırır. Yerel yönetimler her yaştan ve düzeyden halk için halk oyunları, spor etkinliklerini programlayabilir.

7. Hacim sanatları: Bir hacmi eni-boyu-yüksekliği olan tüm sanatlar; heykel, kabartmalar, asambraj, üç boyutlu kolaj çalışmaları hacim sanatlarına girmektedir. Halka açık alanlarda sergilenen çalışmaların ortalama insan üzerinde kapalı salonlardan daha etkili olduğu bilinmektedir. Bu tür sanatların en güçlü iki dalı duvar resimleri (Mural art) ve büyük boyutlu heykel çalışmalarıdır. Üretilen heykel çalışmaları, çevre düzenlemesinde ve metro duvarlarında sürekli sergilenebilir, bu eserler her gün binlerce kişi tarafından izlenir. Farklı temalarla bu heykeller zenginleştirilebilir.

8. Mutfak sanatları/Gastronomi: Fransızca kökenli gastronomi kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda; sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi tanımlaması ile karşılaşırız. Gastronomi en ideal açıklama ile yemek ve kültür arasındaki ilişkiye odaklanan ve beslenme sürecine dahil olan tüm aşamaları inceleyerek gelişmesine katkı sağlayan bir disiplindir. Gastronomi kavramı "yiycek ve içecek kültürünün bilime ve sanata dönüşmesi" olarak

nitelendirilebilmektedir. Gastronomi kültürünün oluşturulması, yerel tadların tanıtılması, mutfak-yemek kurslarının açılması, kooperatifler yoluyla emeğin katma değere dönüştürülmesi konusunda yerel yönetimler öncü rol oynamalıdır.

Sonuç

Kasıtlı bir kültürlenme aracı olarak eğitim sisteminden etkilenen ve etkileyen sorunlar bireylerimizi, toplumumuzun niteliğini ve ülkemizin geleceğini olumsuz etkilemekte merkezi yönetimler tarafından üretilen politikalar sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler kültürümüzün özgünlüğünü kaybetmeden zenginleşmesini sağlamak, kişi, kuruluş ve sivil toplum örgütlerini de bu problemlerin çözümünde örgütlemekle, eşgüdümü ve işbirliğini sağlamakla da görevlidirler. Köy Enstitüleri özgün uygulamaları ve problem çözme yöntemleriyle günümüzde yerel yöneticilerin de yararlanabileceği bize ilham veren kurumlar olarak araştırılmayı beklemektedir. Köy Enstitüleri geçmişimizdeki bugün ve yarın olmaya devam edecektir.

Not: Bu makale yazarın 2022 Yılı Balçova Belediyesi Köy Enstitüleri ve Yerel Yönetimler konulu çalıştay raporundan yararlanarak hazırlanmıştır.

Kentsel Gelişmişlik Kadınların Siyasete Katılımını Nasıl Etkiler?

Songül Sallan Gül

Günümüz toplumları artık, gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun büyük ölçüde kentli toplumlar. Dolayısıyla artık insanların yaşam alanları büyük ölçüde kentler ve kentlerin sunduğu olanaklar ve bunlara erişimde adalet kentlerde yaşayan herkesin, ama özellikle de kadınların yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Bu yazıda kentsel gelişmişliğin toplumsal cinsiyet eşitliğine olan etkisi özellikle kadınların kamusal yaşama ve özellikle de siyasete katılımı bağlamında değerlendirilmektedir. Türkiye'nin 2009-2019 yılları arasında ekonomik büyümesi ve sürdürülebilirliğinin toplumsal cinsiyet

eşitliğine olan etkilerinin analiz edildiği CEİD (2022) raporunda, İnsani Gelişme Endeksi'nde (İGD) ülkemiz 54. sırada yer almasına rağmen, Küresel Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi'nde (TCGE) 68. sırada olduğuna dikkat çekilmektedir. İGE değeri erkekler için 0,848 iken, kadınlar için ise 0,784'tür (Kızıllırmak, Memiş, ve Toksöz, 2022). Bu değerler ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sürdüğünü ve ülke kaynaklarının belirlendiği siyaset ve yönetim de dahil yaşamın her alanında kadınların, erkeklerin gerisinde kaldığı, eksik temsil ve katılım sorunu yaşadıkları gerçeğini bi-

ze gösteriyor. Nitekim Türkiye'de siyasal alanda hem milletvekilliği ve hem de mahalli idarelerde bazı kısmi iyileşmeler varmış gibi görünse de, kadın temsil oranları siyasetin ve yönetimin her düzeyinde oldukça düşük düzeylerde seyretmekte. Son genel seçim olan 2023 yılı genel seçim sonuçlarına göre 14 parti mecliste temsil edilmekte. Dört partide (Yeniden Refah Partisi, Hür Dava Partisi, Demokrat Parti ve Demokratik Sol Parti) ise hiç kadın vekil bulunmamakta. İktidar ve ana muhalefet partisinde toplamda 393 millet vekili var ve bunların 74'ü kadın vekil. Meclisteki kadın temsil

oranı %17 iken, iktidar ve ana muhalefet partilerinde sonuç neredeyse aynı, AKP'de kadın temsil oranı %19 ve anamalet partisinde (CHP) de oran %18.5.

Benzer biçimde yerel seçimlerin yaklaştığı şu günlerde ülkemizde 2019 yılında yapılan son mahalli idareler seçimlerinde 8.257 belediye başkan adayının 652'si, 30 büyükşehir belediye ve 316 büyükşehir ilçe belediye başkan adayının 34'ü, 452 il belediye başkan adayının 38'i, 2.297 ilçe belediye başkan adayının 174'ü kadın adaylardan oluşmuştu. Seçim sonucunda ise, belediye başkanlarının %2.9'u, il genel meclislerinin %4.8'i ve belediye meclis üyeliklerinin de %10.7'sini kadınlar oluşturmuştu (Kaşıkırık ve Karaoğlu, 2021; TÜİK 2022). Tam olarak heniz kesinleşme de 2024 yılı 31 Mart yerel seçimlerinde partilerin belediye başkan adayı olarak gösterdiği toplam kadın sayısı 103'tür. Parti temelli dağılım ise CHP'de 66, AKP'de 6, İyi Parti'de 5, MHP'de 11, YRP'de 2 ve Vatan Partisi'nde 13 kadın belediye başkan adayı olarak gösterilmiştir (Cumhuriyet e-Gazetesi, 2024). Bu sayılar kadın temsilinin yine oldukça sınırlı kalacağını göstermektedir.

Bu sonucun ortaya çıkmasının nedeni parti ideolojinin ötesinde siyasi partilerin ve toplumun toplumsal cinsiyet eşitliğine olan eril bakış açısında yatıyor. Kadın adaylar ne öne çıkabiliyor, ne de yarışa eşit koşullarda katılabiliyor. Kadınlar siyasi parti kongrelerinde veya yerel ve genel seçimlerde aday adayı olma ve siyasi partilerin yö-

neticileri tarafından aday listelerine konma süreçlerinde ayrımcılıklara uğramaktalar (Sancar, 2008). Kadınlar, siyasetten ya dışlanmakta ya da oyunun kurallarını koyan liderler, erkekler, güç ve iktidar sahipleri kadınların sınırlarını çizmekte. Siyasi partilerin, liderlerinin ve seçmenlerin eril zihin haritalarında eşitlikçi tutum ve değerler benimseniyor mu gibi görünse de, uygulamadaki ayrımcılıklar nedeniyle kadınlar siyasetin her aşamasında elenmekte ve temsilleri sembolikliği aşamamakta...

Siyasal temilde mahalle bazlı olan ve siyasi parti nezdinde olmayan muhtarlık seçimlerinde ise son seçimde kadınların çabalarıyla kısmi bir iyileşme söz konusu. 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre 115 köy muhtarı ve 970 mahalle muhtarı ile Türkiye genelinde toplam 1.085 (%2,16) kadın muhtar seçilmişti (TÜİK 2022). Bu gelişme Türkiye'nin kent siyaseti ve yönetimi konusunda olumlu bir durum olsa da, söz konusu temsil oranı siyasette eşit temsilin çok uzağında.

Benzer biçimde kent konseylerine, belediye meclis üyeliklerinden belediye başkanlıklarına kadar kent politikalarında kadınların sayıları ve etkileri yine oldukça düşük. Bu durum ülke yönetiminin her aşamasında da kendini göstermekte. Örneğin İçişleri Bakanlığı'nda görev yapan 1.716 mülki idare amirinin sadece 71'i (%4'ü) kadındır. Bu 71 kadın mülki amirin; 2'si vali, 1'i merkez valisi, 12'si vali yardımcısı, 2'si hukuk müşaviri, 21'i kaymakam ve 29'u kaymakam adayı, 1'i genel müdür yardımcısı, 2'si mülkiye müfettişi, 1'i mülkiye başmüfettişidir. Ağustos 2023 tarihi itibarıyla Uşak valisi

değişmiş olup, göreve devam eden Türkiye genelinde 3 kadın vali bulunmaktadır. Bunlar; Afyon kentinde Kübra Güran Yiğitbaş, Yalova kentinde Hülya Kaya ve Bartın kent valisi görevinde ise Nurtaç Arslan'dır.

Nitekim yukarıda verilen genel ve yerel yönetim konularında, ülke nüfusunun yarısı oluşturan kadınların eşit yönetim ve temsil haklarının ciddiyle sorgulanmasını gerektirmekte. Demokratik haklarının ve kadınların kamusal alandaki kazanımlarının tehlike altına girdiği şu gün-

lerde toplumsal cinsiyet eşitliği ve temsil sorunu sadece kadınlar için değil, erkeklerin ve tüm toplumsal örgütlenmelerin ortak demokrasi sorunu olmalı. Benzer biçimde siyasi parti liderliğinden her düzlemde adaylığa kadar uzanan siyasi temsil zincirindeki ve tüm karar mekanizmalarındaki cinsiyet hiyerarşisini ve bunu meşru kılan eril değer ve mekanizmaları sorgulamadan çözüm üretilemeyecek. Bu seçimde umarız sonuç değişir.

Cinsiyet eşitsizliğinin temel nedenleri sorgulandığında, ataerkil toplumsal cinsiyet kimlik örüntülerinin kadını, biyolojik cinsiyet kimliğiyle aileye ve özel alana mahkum eden bakış açısı olduğu görülür. Bu bazen gelenekle, bazen dinle, bazen de milliyetçi değerlerle yeniden üretilir. Eril toplumsal ve siyasal sınırlar içinde kadınların eksik ya da sembolik temsil ve katılımlarını artıran etkenler ise, ancak sınıfsal kimlikler ya da yerel kimliklerin güç ilişkileri içinde aşılabilir. Son genel seçimde yaşanan örneklerde görüldüğü gibi kadın düşmanlığına kadar da varabilmekte. Siyasal islamcılar sosyal medya mecralarında, kadınların sözde kutsanan annelik kimliklerine dem vurarak, onların fitratları-doğaları gereği eksik, duygusal ve zayıf oldukları tezleri üzerinden kamusal alana girişlerinin meşru olmadığı tezlerini savunmaktalar. Siyasetin rasyonel, hızlı ve etkin düşünen cinsinin erkek olduğu, eksik ve yetersiz cins olarak görülen kadının ise mümkünse kamusal alana hiç çıkmaması ya da egemen eril değer ve kabul ölçüsünde izin verilen kurallar ve sınırlar içinde yer alması anlayışı alenileşti. Son genel seçimde bir siyasal parti örneğinde yaşanan bu anlayış sanırım hepimizin hafızalarında. Bir parti kadın adayının görüntüsüne/resimine bile yer vermedi seçim afişinde. Kadın adayın silüeti parti aday resimlerinden silindi; tabi ki kadın aday aslında seçilebilir sırada da değildi.

Kadınları ikincilleştirme, görünür olanların ise görünürlüklerini bulanıklaştırma tavrı farklı biçimlerde de olsa hakim bir siyaset anlayışı ülkemizde. Benzer biçimde toplumsal cinsiyet eşitliğine inandığını beyan eden diğer pek çok partide de büyük çoğunlukla kadınlar seçilemeyecek yerlere konuluyor. Mahalli se-

çim öncesindeki tablo çok da iç açıcı değil ama umarız öyle olmaz. Siyasal liderler, en azından kendilerini çağdaş ve demokrat olarak tanımlayanlar, bunun bir ülke demokrasisi sorunu olduğunu görürler. Çünkü siyaset ve siyasal temsil, demokratik bir siyasal sistemde o toplumdaki herkesin, kadınların da temel anayasal hakkıdır. Siyasetin yapıldığı kamusal alan ve mekanizmalar tüm yurttaşlara açıktır, açık olmalıdır ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanmalıdır. Habermas'ın (1997) vurduladığı gibi kamusal alan vatandaşların şeffaf, açık, eşit ve rasyonel tartışmasına, kamusal alanın iletişimsel eylemi ve demokratik etkileşimine açık olmalı. Ve kadın-erkek tüm vatandaşlar özgürlükçü, eşitlikçi, akılcı bir katılımcı demokrasi temelinde siyaset arenasında var olabilmeli.

Ancak Pateman'ın (1988) da belirttiği gibi siyasal alanda adı konulmamış, yazılı olmayan eril cinsiyet sözleşmesi, erkekleri siyasal ve toplumsal güç olarak görürken, bu gücü diğer cins devretmeye kapalı. Kamusal alanın kaynak, olanak ve fırsatlarını elinde bulunduran erkekler sınıfı cinsiyete dayalı işbölümünü evde, sokakta, işyerinde, siyasette kadınlara dayatarak, kadınları dışlamakta ve erkekler lehine işletmekte. Atkinson'un (2000) da dikkat çektiği gibi bu dışlama, çoğunluğun sahip olduğu fırsatlara ulaşamamadan kaynaklanan toplumsal ilişki ve süreçlerin dışına itilme anlamına gelmekte. Nitekim neredeyse tüm siyasal partilerin yerel seçim arifesinde açıkladıkları aday listeleri ve bunlar üzerine yapılan tartışmalar, bunun bir göstergesi niteliğinde. Liderler, erkekler ve güç ittifakları arasında liste kavgaları devam etmekte. Kadınlar listelere ya girememekte, ya gösterme-

lik olarak son sıralarda yer bulmakta ya da son anda partiçi mücadelede yerlerini erkeklere bırakmaktalar. Bunu aşmak mümkün müdür? Kent odaklı bir gelişme ve sürdürülebilirliğin temel alındığı kapitalist dünya düzeninde bu eğilimin toplumsal cinsiyet eşitliğine olan etkileri nelerdir? Benzeri sorulara yanıt arama çabasına bir araştırma örneğiyle katkı verebiliriz.

Kentlerin Gelişmişlik Düzeyinin Siyasal Katılıma Etkisi: Bir Araştırmanın Düşündürdükleri

Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ. B.F. Siyaset Silimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden Prof. Dr. Nilüfer Neğiz'in yürütücülüğünü yaptığı benim de araştırmacılarından biri olduğum; "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kentsel Gelişim ve Kentte Kadın Görünürlüğü: Sosyo-ekonomik Gelişmişlik-SEGE Temelli Bir Saha Araştırması" başlıklı çalışmada kentsel gelişmişlik düzeyinin kentte kadın görünürlüğünü ve katılımı, siyasal katılım ilişkisi de dahil, toplumsal cinsiyet belirlemeleri dokuz kent bağlamında araştırıldı. Kentlerin gelişmişlik düzeylerinin kente, kent yönetimine ve siyasete katılım ile temsil sorunu nicel ve nitel araştırma teknikleriyle sorgulandı. Araştırmada farklı gelişmişlik düzeyindeki kentlerde kadınlarla yapılan görüşmeler ışığında kadınların kent ve katılımı olan ilişkileri kadın bakış açısıyla değerlendirildi. Araştırmada üst gelişmişlik seviyesinden alt gelişmişlik seviyelerine doğru Antalya (SEGE 5. sırada), Yalova (12.), Gaziantep (30.), Zonguldak (28.), Afyon (41.), Malatya (44.), Çankırı (55.), Şanlıurfa (73.) ve Kars (69.) kentlerinde çalışma yürütüldü. Kentlerin siyasetinde, yönetiminde, çalışma yaşamlarında ve sivil toplumunda gö-

rünen ve görünmeyen kadınlarla görüşmeler ve odak grup çalışması gerçekleştirildi.

Araştırmanın nicel ve nitel bulguları kentsel gelişmişlik değeri en yüksek il olan Antalya'da kentin siyaset, işdünyası ve sivil toplum alanında örgütlenmiş alanda yer alan, kentin görünen kadınlarının bakış açısından kentin gelişmişliği ve yönetim yapısının kadın temsili ve katılımında önemli bir avantaj sağladığı nicel araştırma bulgularında belirlenmiştir. Kentin sosyo-ekonomik gelişmişliği kadınların istihdama katılımlarını artırırken, kadınlar sivil alanda daha fazla etki sahibi olabilmekte. Ancak siyasal temsil düzeyi belediye meclisinde %4 seviyesinde kalmakta. Gelişmişlik sıralamasında 12. olan Yalova'da ise, görüşmelere katılan kadınlar toplumsal cinsiyet eşitliğinin varlığını hissettiklerini, yönetim ve siyaset anlamında kentte temsil oranlarının kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bu yaklaşım verilerle de doğrulanmaktadır. Kentin yerel yönetimde kadın temsil oranı belediye meclinde %16'dır ve araştırma illerinin en yükseğidir. Ancak kentin görünür kadınlarıyla yapılan odak grup görüşmelerinde kadınlar siyasetin erkeğe ipotelenildiğini belirtmiştir. Bir katılımcı kentlerindeki eril siyasal yapıyı ve egemen erkek bakış açısını şöyle ifade etmiştir: *"Erkek hegemonyasında yaşayan bir milletiz bizler. Siyaseten bir vekil çıkarılacaksa ilk sıra her zaman bir erkeğin oluyor. İkinci ya da üçüncü sıra her zaman kadınların oluyor sanki ilk sıra erkeğe ipoteklenmiş gibi. 13-14 tane belediye meclis üyesinin sayıları içinde 2-3 tane kadın olur geriye kalanlar hep erkek..."* (Yalova Katılımcısı 3, 49 yaşında).

Ayrıca kentin gelişmişliği arttıkça

kadınlara yönelik hizmetlerin niteliği artmakta ve kadınların kamusal alana katımlarına yönelik kreş açma, otobüs saat ve düzenlemelelerinde özel önlemler alınmaktadır. Antalya ilinde yerel yönetim engelli ve küçük çocuğu olanlar gibi özel ihtiyaç sahibi bireylere ve onlarla sehayat eden kadınlar ya da diğer ile üyeleri için ulaşım erişimi kolaylaştıracak uygulamalara da yer verildiği belirlenmiştir. Katılımcı kadınlar seçimlerin kazandırılmasında kadınların parti içinde önemli bir katkı sağladığını ancak sıra adaylığa geldiğinde kadınların yok sayıldığını ifade etmiştir. Benzer olarak bir başka kadın katılımcı da; *"3.500 tane delege oyu aldım ben. Parti il sosyal işler başkanıydım ve aynı zamanda il parti başkanıydım. 200'e yakın aday adayı vardı milletvekilliğinde ve 25'i de kadındı. Oylama sonuçlarına göre listede yer alan tek kadındım yerelde. Ama Ankara'da adımın üstü çizildi ve parti üst yönetimin ayakta başka bir kadın girdi listeye."* (Gaziantep Katılımcısı 1, 55 yaşında).

Kentlerin gelişimlik düzeyi düştükçe, kadınların kentsel yaşama ve siyasete katılımı da azalmakta, kadınlara yönelik cinsiyetçi uygulamalar artmaktadır. Örneğin; gelişimlik sıralamasında 28. sırada yer alan Zonguldak'ta (ve daha düşük sıralamadaki Afyon ve Çankırı gibi diğer kentlerde) katılımcılar; kentlerinde cinsiyet eşitliğinin varlığını hissetmediklerini, kentteki mekânlara erişim ve kullanımlarından memnun olmadıklarını, kentleri ortalama seviyede güvenli olsa da aldıkları kentsel hizmetlerden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Bir başka ifadeyle kentler geliştikçe kadınlara yönelik hizmet sunumları ve katılım biçim ve düzeyleri artarken, daha az gelişmiş kentlerde ise ka-

dınlara yönelik hizmetlerin niteliği kadınlar açısından düşmektedir. Ayrıca işsizlik, yoksulluk ve göç, kadınların kente ve siyasete katılımlarını ve yaşamlarını olumsuz etkileyen değişkenler olarak öne çıkmıştır. Araştırma illerinde belediye başkanını kadın olan tek kent Gaziantep'dir ve bu durum kentte görüşülen kadınların yaklaşık beşte biri belediye başkanının kadın olmasından dolayı kentte kadın erkek eşitliği sağlanmaya yönelik çalışmalar yapıldığını belirtmişlerdir. Araştırmanın yapıldığı 9 ilde belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliğinde kadın oranı en yüksek olan Gaziantep yaklaşık %15 iken, Antalya, Yalova, Afyon ve Çankırı'da %12 civarındadır. Kars'ta %10 ve Malatya ve Şanlıurfa'da ise %10'un altındadır. Antalya haricindeki diğer kentlerde genel yaklaşım belediyelerin kadınların istek ve şikâyetlerini önemsenmediği yönündedir. Bunun da en temel nedeni geleneksel cinsiyet hiyerarşisine dayalı kalıplaşmış cinsiyet rolleri ve önyargılardır.

Kentlerin sosyo-ekonomik gelişmişlik ölçütlerinin yanı sıra kentin aldığı göç (ulusal ve uluslararası) ve 6 Şubat 2023 depreminin de kadının konumu etkilediği görülmüştür. Örneğin Gaziantep'de iç ve uluslararası göç, Malatya'da ise son yaşanan depremin kadınların kentte katılımlarını olumsuz etkileyen en önemli etkenler olduğu saptanmıştır. Kentsel gelişmişlikte en düşük sıralarda yer alan Urfa ve Kars'ta ise, geleneksel toplumsal yapının ataerkil değerler sistemi kadınların hem kente (eğitim ve istihdam başta olmak üzere) hem de siyaset ve yönetime katılımlarını olumsuz etkileyen önemli değişken olarak öne çıkmıştır.

Neredeyse tüm partilerde temeni-

nin ötesine geçemeyen kadınların eşit temsil hakkı, erkeklerin kavgaçı ve bencil eril tutumları nedeniyle artmamakta. Demokratik bir toplum ve siyaset için cinslerin eşit temsili bir gereklilik olsa da, kadınlar siyaset ve yönetim mekanizmalarındaki engeller nedeniyle katılım haklarını tam kullanamamaktalar. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve eksik temsil sorununun giderilmesi için kadınların yaşamının her alanında görünür olmaları ve katılım mekanizmalarında eşit temsil edilmeleri gereklidir. Bu, öncelikle kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle özgün gereksinimlerinin ortaya çıkarılması, kaynaklara ve hizmetlere eşit erişimlerinin sağlanması ve hizmetlerin kalitesinin (gelişmişlik düzeyi ve güvenlik gibi) artırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca kentlerin ve kadın sorunlarının gerçek ve katılımcı anlamda çözümü, kadının yerel karar mekanizmalarında temsili ve her düzlemde yönetime/siyasete katılım göstermesiyle olanaklı olacaktır.

Sonuç olarak kentlerin gelişmişlik düzeyleri kadınların ve kentlerin hayatını farklı biçimlerde ve düzeylerde belirlemektedir. Gelişmişlik düzeyinin bazı olumlu katkılarına rağmen, tüm kentlerde eril bakışla kadınları siyasetin aparatı olarak gören, erkeğe ipotekleyen ve kadınları dışlayan bakış açısının değişmesi için kadınların önündeki ekonomik ve kültürel engellerin giderilmesi gerekmektedir. Bu süreçte kadınların mücadelesi ayrı bir önem taşımaktadır. Araştırmaya katılan bir kadın katılımcı bunu şöyle dile getirmiştir; *"Siyasette seçimlerin kazanılmasında ya da diğer parti içi ve toplumsal alanlarda kadınlar çok çalışıyor ama karşılığını alamıyor. Kadınlar ne yapmalı, gerçekten oraya emek verdiğini çalıştığını biliyorsa,*

kendisinin o işe yeteceğini biliyorsa sonuna kadar mücadele etmeli ve pes etmemeli..." (Afyon Katılımcısı 1, 54 yaşında). Ayrıca kadınların eğitim olanaklarının artırılması, kadın istihdamının desteklenmesi ve özelinde de cinsiyete dayalı işbölümü ve kayıt dışı çalışmanın önlenmesi elzemdir. Nitekim SEGE değerleri daha düşük olan Şanlıurfa, Kars, Çankırı ve Malatya gibi illerde, kadınların kamusal alana ve istihdama katılımları daha düşük olup, ağırlıklı enformel hizmet sektör işlerde istihdam edilmektedir. Ayrıca geleneksel aile yapısına dayalı cinsiyetçi roller nedeniyle iş fırsatları ve kamusal mali destekler inşaat başta olmak üzere erkeklerle yönelik alanlarda geliştirilmektedir. Geleneksel rollerin ev içinde kadınlara yüklediği eşitsiz iş yükünün cinsler arasında dengelenmesi ve kariyer olanaklarından kadınların daha fazla yararlanması için gerekli somut adımlar atılmalıdır. Kadınlara yönelik kamusal desteklerde kreş ve bakım yükünü azaltıcı uygulamalar yanında, dijital alanlar başta olmak üzere mesleki eğitime önem verilmeli ve yerel yönetimlerle birlikte kentin ekonomisine yön veren meslek örgütlerinin öncülüğünde gerekli adımlar atılmalıdır. Ayrıca staj ve işbaşı eğitimleri gibi uygulamalar kadınlar özelinde gözden geçirilmeli ve yeni fırsatlar kadınlar lehine kullanılmalıdır. Bu ve benzeri uygulamalarla kamusal hayatın her alanında varlığı ve etkisi artacak kadınların siyasette de yeri ve etkisi de büyüyecektir.

Referanslar

Cumhuriyet E-Gazetesi (2024) 31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinde Kaç Kadın Aday Gösterildi? [<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/31-mart-2024-yerel-se-cimlerinde-kac-kadin-aday-gosterildi-akp-chp-2176340> \(Erişim Tarihi: 11.02.2024\).](https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/31-mart-2024-yerel-se-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Kaşıkırık, A. ve N. Karaoğlu (2021) Yerel Siyasette Kadının Adı Neden Yok? Ka-der Kadın Adayları Destekleme Derneği, Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları, İstanbul.

Kızılırmak, B., Memiş, E., Toksöz, G. (2022) 2000-2019 UNDP Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksleri Analizi, Eşitliği Performansı 2000-2019. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği-CEİD-UNDP Türkiye Ofisi, Ankara.

Habermas, J. (1997) Kamusalın Yapısal Dönüşümü. (Çev. M. Sancar ve T. Bora). İletişim Yayınları, İstanbul.

<https://www.icisleri.gov.tr/valilikler> (Erişim Tarihi: 19.08.2023)

Pateman, C. (1988) Sexual Contract. Polity Press, Cambridge.

Sancar, S. (2008) "Siyasal Katılım (215-293)". Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar Öncelikler ve Çözüm Önerileri'. Der. M. Tan, M. Y. Ecevit ve S. Acuner, S. Sancar, İstanbul: TÜSİAD ve KAGİDER Yayını.

Sancar, S. (2011) "Türkiye'de Kadın Hareketinin Politikası", içinde Birkaç Arpa Boyu 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar, Cilt 1, Der. S Sancar. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

TÜİK (2011) Yerel Yönetimlerde Erkek-Kadın Oranları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668> (Erişim Tarihi: 17 Mart 2023)

Belediyeler, “Kimsesizlerin Kimsesi” Olmalı

Hacer FOGGO

2023 yılında şiddetlenen ekonomik kriz “derin yoksulluk” kavramını gün geçtikçe artan şekilde gün yüzüne çıkarttı ve 6 Şubat’ta yaşanan 11 ili etkileyen depremler sonrası Türkiye’de birçok insan hakları ihlali yaşandı. Depremden ardından çok kısa bir süre içerisinde yaşanan sel felaketi de doğal afetlerin toplumdaki en kırılgan gruplar olan yoksullar ve çocukları derinden etkilediğini gözler önüne serdi. Halen temel gıdaya, temiz suya erişimin olmadığı deprem bölgesinde enkaz kaldırma çalışmaları sırasında yaşanan olaylar ve asbest gibi toplum halk sağlığının ciddi ölçüde etkilenmesine yol açtı.

Geçen yıl, çalışan yoksulluğu, orta sınıf yoksulluğu, çocuk yoksulluğu, öğrenci yoksulluğu, okul beslenmesi, genç işsizliği sıklıkla gündemde

yer alırken; geçim sıkıntısı nedeniyle yaşanan şiddet, işçi ölümleri ve işçi eylemleri tüm yıl boyunca sürdü. Yılın hemen her döneminde barınma krizinin derinleştiğini gösteren kiracı- ev sahibi tartışmaları, ölümlerle sonuçlanan kavgalara dair haberler yer aldı.

Yerel seçimleri tartışımız bugünlerde, yoksulluk derinleştikçe, Toplumcu Belediyecilik kavramı da son günlerde daha fazla tartışılmaya başlandı. Bu kavram yeni bir kavram değil. 1968’den beri yükselen kentsel adalet, özgürlük hareketleri ve yerel demokratik gelişmeler, ülkemizde de yerel yönetimleri sadece hizmet üreten yapılar değil, merkezi siyasetin karşısında bir siyasi alternatif olarak ortaya çıkardı. Toplumcu belediyecilik, kent hakkı-

dır, kent dayanışmasıdır, halkın yönetim ve karar alma sürecine katılımıdır, aslında örgütlü halkın yerelde iktidarını ve kamunun toplum yararına çalışmasıdır. Toplumcu Belediye, o kentte yaşayanların yararına yani kamu yararına çalışır. Kamuya ait arazilerin talan edilmesine izin vermez, kent kimliğine, tarihine, kültürüne saygılı, kamu yararını birinci olarak gözetir, insan haklarından, çocuk haklarından yana projeler yapar. Yani belediyeler sadece altyapı çalışmaları yapan bir kamu kurumu değil, insan hakları odaklı hizmetler ve projeler üreten ve sosyal ve kültürel hayata katkıda bulunan kurumlardır.

Kenti yönetenler ve kentin değişimi hakkında karar verenler, öncelikle kenti oluşturan insanların ya-

şama hakkına saygı duyan projeleri hayata geçirmelidir. Kentte yapılacak her değişiklik, projenin uygulanacağı bölgedeki sakinlerle, projenin hazırlık aşamasında ve karar aşamasında birlikte yapılmalıdır. Çünkü, özellikle yoksul mahalleleri hedef alan kentsel dönüşüm projeleri, "kentnin çöküntü ve riskli alanlarının" düzenlenmesi adına, yıllardır orada yaşayanların, oraya emek verenlerin uzaklaştırılmasına neden oluyor. Oysa orada yaşayanlar kentsel dönüşüme karşı değil, ödeyebilecekleri koşullarda sağlıklı kaliteli konutlarda oturmak ve yerinde dönüşüm istiyorlar. Bu nedenle kenti yönetenler ve kentin değişimi hakkında karar veren belediye başkanları, kenti oluşturan insanların yaşama hakkına saygı duymadan, onları daha fazla yoksulluğa iten projelerle dönüşüm gerçekleştirmemeli.

Yerel seçimlerin tartışıldığı bu günlerde belediye başkanları işte bu yoksunluktan kaynaklı yurttaşlardaki kaygı, endişe ve yalnızlığı anlayacak bu projeleri hayata geçirmeliler. Ayrıca yerel yönetimlerin bir kısmında yoksulluk koşullarında yaşayan hanelere ilişkin yaptıkları projeleri hak temelli değil "yardım temelli" olarak yaptığını tanık oluyorum. Yoksulluğa sadece yardım odaklı değil, hizmet verdikleri bireylerin ve ailelerin yaşam koşullarını da göz önüne alarak çözüm üretmeleri gerekiyor.

Çünkü ekonomik krizle birlikte yeni bir yoksul kesimin ortaya çıktığı görülüyor. Krizler öncesinde çalışan, esnafılık yapan birçok kişi işini ve gelirini kaybettiği için ev koşulları iyi olsa bile sosyal destek alma ihtiyacında oluyorlar. Sadece maddi desteklerin yoksulluk yaşayan kişilerin hayatlarında uzun soluklu değişiklikler yaratmadığı göz önüne alırsak

sosyal desteğin yanı sıra daha fazla üretim odaklı projelere ihtiyaç var.

Yerel yönetimlerin destek verdiği hanelere ilgili olarak hanelerin temel haklarına erişimini destekleyecek projeler üretmesi, derin yoksulluk yaşayanlar için ise kalıcı çözüm yaratacak üretim odaklı programların oluşturulması gerekiyor. Çünkü yoksulluğun önlenmesi, yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının, özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin birlikte üstlenmesi gereken ortak bir sorumluluktur. Bu sorumluluk paylaşıldığında gerçekçi ve hak temelli bir çözüm üretmek söz konusu olabilir.

Toplumsal adalet ve eşitlik ilke-

si çerçevesinde her il ve/veya ilçe, belde, mahalle herkes için adaletli bir yer olmalı. Belediyeler, evsizlerin, çocukların, kadınların, yaşlıların, gençlerin, kısacası, "kimsesizlerin kimsesi" olmalı. Kreşler, huzurevleri, sağlık merkezleri, köylerde sağlık ocakları, misafirhaneler, sığınma evleri, çocuk merkezleri, kültür merkezleri, istihdam merkezleri açılmalı, sosyal konutlar yapılmalı.

Çünkü eğer çocuklar bu ülkenin geleceği ise her çocuğun yaşadığı dokunduğu her yerde yoksul olmama hakkı vardır, yeterli beslenebilme, temel eğitim alma, güvenli yaşama hakkı hakkına sahip olmalı ki çocuklara yoksulluk miras olarak kalmasın.

Belediyeler ve Sağlık: Sağlıklı Yaşam Koşullarının Vazgeçilmez Birimleri

Onur Hamzaoğlu

Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) üyesi

Türkiye'de seçmenler 31 Mart 2024 tarihinde "Mahalli İdareler Genel Seçimi" için sandık başına gidecek. Sandıkta; muhtar ve ihtiyar kurulu üyeleri ile il genel meclisi üyelerinin yanı sıra, belde (390), ilçe (922) ve il (51) belediye başkanları, belediye meclis üyeleri ile büyükşehir belediye başkanlarının (30) seçimi için oy kullanılacak. Seçimlerin, yukarıda da ifade edilen başlıklarda her bir yerel için yapılacak olmasına karşın, ola geldiği gibi, iktidar, daha şimdiden seçim sürecini genel seçimlermişçesine merkezi bir tartışmaya hapsetmeyi neredeyse başardı. Her bir yerelin durumu, gereksinimleri ve bunların nasıl karşılanabileceğine ilişkin tartışmalara rastlayabilme olanağımızı da yitirmek üzereyiz. Bununla birlikte, yerel denebilecek tartışmalar da İstanbul başta olmak

üzere, yalnızca birkaç büyükşehir ile sınırlılığını koruyor. Ancak, söz konusu bu tartışmalar parti adaylarının kim olacağı, olanların kişilik özellikleri vb. başlıklarından oluşuyor.

Sınıflı toplumsal yaşantının neden olduğu eşitsiz gelişim, devletin kendi içinde işlevsel ve topraksal farklılaşma olarak kendini göstermiştir. Yerel yönetim yapılanmaları, bu duruma bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Yerel yönetim bir yandan merkezi yönetimin yerel düzeydeki temsilcisi olarak yukarıdan aşağıya doğru empoze edilen politikaların uygulanmasına aracılık ederken, diğer yandan yerel güçlerin kendi çıkarlarını savundukları bir araç olarak var olmuştur. Başka bir ifadeyle, yerel yönetim, merkezi yönetimin

yerel düzeydeki temsilcisi olarak "ulusal" bütünlüğün kurulmasını sağlarken, yerel güçlerin temsilcisi olarak da yerel düzeyde "görece özerk" bir yapının oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.

Belediyelerin İşlevi

Emperyalist ülkelerde yaklaşık 400, bağımlı kapitalist ülkelerde de yaklaşık 200 yıl boyunca kent nüfusunun büyük çoğunluğu sanayi ve kamu çalışanları ile ailelerinden oluştu. Bu dönemde kentlerde belediyeler, temel olarak sanayi patronlarının maliyetini azaltabilmek üzere yapılandı ve işlev gördü. Belediyeler söz konusu işlevini ulaşım, su, elektrik, doğal gaz, konut, ısınma, kreş, sosyal ve kültürel vb. gereksinimleri düşük ücretler karşı-

lığında kamusal olarak sağlayarak hayata geçirdi.

Kentte yaşamanın maliyetinin görece yüksek olmaması, bunun için de kamusal olarak belediyeler eliyle sübvans edilmesi söz konusuydu. Sosyal, toplumcu, Keynesçi vb. belediyecilik olarak adlandırılan bu uygulamaların esas amacı, sanayi patronlarının emek-gücü maliyetini azaltabilmektir. Böylece, belediyeler aracılığıyla kentlerde yaşamın maliyeti, özellikle de çalışanlar için asgari düzeyde standart bir günlük yaşamın maliyeti, azaltılarak ücret artış talepleri dolaylı yoldan da engellenmiş oluyordu.

Kapitalizm, yetmişli yılların başında belirginleşen yapısal krizinin ardından yeniden yapılanmaya başlandı. Sömürünün-kârın kaynağı sanayiden finans ve hizmet alanına kaydı. Belediyeler de diğer üst yapı kurumlarıyla birlikte yeniden yapılandırıldı ve işlevi değiştirildi. Kent arazisi üzerinden öncelikli olmak üzere kent rantı üretimi, dolayısıyla spekülasyonu ve paylaşımı öne çıkan işlev haline dönüştü. O zamana kadar kamusal olarak sunulan hizmetler (su, elektrik, doğalgaz, ulaşım vb.) özelleştirildi ya da taşeronlar eliyle sunulmaya başlandı. "Neoliberal belediyecilik" olarak tanımlayabileceğimiz bu dönemde belediyeler, ulusötesi sermayenin giriş çıkışının önündeki engeller de kaldırıldığından, küresel ekonominin parçası haline getirildiler.

Belediyelerin Özerkliği

Belediyelerin özerkliği ile özellikle yerelleşme ile demokratikleşme ve sosyalizme giden yol arasında doğrusal ve pozitif bir ilişki arayışlarının ilk örnekleri İtalyan ve Fransız Komünist Partileri'nin deneyimleridir.

Ardından 18 Mart-28 Mayıs 1871 tarihleri arasında (72 gün) hayata geçirilen Paris Komünü'nü belirtmek gerekir. Günümüze en yakın dönem olarak, 1970'li yıllardaki arayış ve uygulamalar; yerel yönetimlerin özerkliği aracılığıyla sosyalizmi hedefleyen bir uygulama olarak, belediye sosyalizmi hareketi olarak adlandırılabilir. Bu dönemde kentsel toplum kalkınması uygulamaları ile kentsel toplumsal hareketler yaratılmış ve halk yığınları/geniş emekçi kesimleri yerel yönetimlere ağırlıklarını koyabilmiştir.

Sermaye birikim döneminde yerel yönetimleri merkezin gücünü artırıcı bir araç olarak kullanan kapitalist sistemin, 1970'lerde içine girdiği krize yanıt olarak bulduğu araçlardan birisi de yerelleşmedir. Seksenli yıllardan itibaren, kapitalizmin yeniden yapılanması sürecinde küreselleşme ve yerelleşme söylemleri içinde yerel yönetimler yeniden ön plana çıkarıldı. Hâkim söylem; aşırı bürokratik merkezîyetçi yapılardan kurtulup, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin gerektiği biçiminde olmuştur. Yerel yönetimleri bu çerçevede çekici kılan unsur, yerel yönetimin merkezi yönetimle karşılaştırıldığında katılıma daha açık olduğu varsayımdır. Yetmişli yıllardan bütünüyle farklı olarak hedef; ulus devletinin ya da yerel yönetimlerin küçük ve yerli sermaye yararına kentsel rantlara el koymasını önlemek, yerel yönetimlerin ulusötesi sermayenin kent rantlarına el koymasını sağlayacak yeni güç odağı oluşturma aracı olarak kullanılmak istenmesi olarak özetlenebilir.

Özetle, yaklaşık olarak son 50-55 yılda, yerel yönetimler ve yerel yönetimlerde özerklik iki ayrı dönemde gündeme geldi. Bunlardan ilki, 1970'li yıllarda; belediye sosyalizmi

hareketi ve kentsel toplum kalkınması uygulamaları olarak adlandırılabilir. Bu dönemde halk yığınları/geniş emekçi kesimleri kentsel toplumsal hareketler çerçevesinde yerel yönetimlere ağırlıklarını koyabildi. İkincisi 1980'lerden itibaren başlatılıp bugün de sürdürülmek istenen, küreselleşme, yerelleşme ve özerk yerel yönetimler söylemleri içinde yerel yönetimlerin ön plana çıkartıldığı dönemdir. Küçük bir azınlık için bu süreç başladığı dönemde, birçokları için de bugünden bakıldığında; bu dönemdeki hedefin ulus devletinin ya da yerel yönetimlerin küçük ve yerli sermaye yararına kentsel getirilere el koymasını önlemek, yerel yönetimlerin ulusötesi sermayenin kent getirilerine el koymasını sağlayacak yeni güç odağı oluşturmalarının aracı olarak kullanılmasını sağlamak olduğu görülmektedir.

Sağlık Hizmeti ve Sağlıklı Olmak

Sağlık hizmetleri; sağlığın geliştirilmesi ve korunmasına yönelik hizmetler, tedavi edici hizmetler ve esenlendirici hizmetler olmak üzere, genel olarak üç grupta toplanabilir. İşlev ve içerik yönünden koruyucu sağlık hizmetleri kişiye ve çevreye yönelik sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri ayakta sunulan ve yatırılarak sunulan sağlık hizmetleri, esenlendirici sağlık hizmetleri de tıbbi ve sosyal hizmetler olarak alt gruplara ayrılır. İnsanın ve sağlığın sağlığının öncelendiği çağdaş yaklaşımda kişiye ve çevreye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile ayaktan tedavi edici hizmetlerin birlikte, aynı birimlerde bir ekip hizmeti olarak sunulur. Söz konusu birimler birimci basamak sağlık birimleri olarak tanımlanır ve insanların yaşadıkları (mahalle vb.) ve çalıştıkları (fabrika, okul vb.) yerler-

de kurulmuş olmaları gerekir. Yataklı tedavi hizmetleri de sunulan hizmeti içeriğine göre ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri olarak tanımlanır. Örneğin, ilçe hastanelerini ikinci basamak, üniversite ve şehir hastanelerini üçüncü basamak sağlık hizmeti veren kurumlar olarak tanımlayabiliriz. Bunlar ülkemizde de olduğu gibi dünya genelinin çoğunluğunda merkezi yönetimlerin sorumluluğunda olmakla birlikte, farklı örgütlenme ve sunum modellerine sahiptir.

Sağlıklı Yaşamın Koşulları

Bununla birlikte, sağlık kurum ve kuruluşları tarafından sunulmakta olan hizmetler (sağlık hizmetleri) kişilerin ve toplumun sağlıklı olabilmesi için yeterli değildir. Sağlıklı olunabilmesi için temiz içme ve kullanma suyu, yeterli ve dengeli beslenme, sağlıklı konut, temiz hava, sağlıklı sosyal ve çevresel alanlar, ulaşım vb. gereksinimlerin karşılanması sağlık hizmetlerinden de önceliklidir. Söz konusu hizmetlerin düzenli ve sürekli olarak sunulması ile "sağlıklı yaşamın koşulları", sağlıklı toplumsal yaşamın zorunlu/gerekli alt yapısı sağlanmış olur. Bu nedenle, yukarıda bir bölümü öncelik sırasıyla belirtilen hizmetler, doğası gereği doğrudan yerellerde tanımlanmayı ve sunulmayı gerektirmektedir.

Ancak, yerel yönetimler hava kirliliği ile mücadelede eksik, yetersiz hale getirilmiştir. Türkiye'de 2000 yılında uygulamaya giren 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)

Yasası ile sanayi kuruluşlarının, alt yapısı merkezi devlet tarafından hazırlanan, belirli coğrafi alanlarda bir arada bulunmaları sağlanmıştır. Söz konusu yasa ile OSB'lerin kendi yönetimlerini oluşturmaları da sağlanarak, sanayi kuruluşlarına buldukları kentlerin yerel yönetimlerinden bağımsız, "kendi kendini yönetme" olanağı da getirilmiştir. Ancak, sanayi sermayesi için bu durum "yeterli" denetimsizliği sağla-

madığından olsa gerek, AKP hükümetleri, Temmuz 2004 tarihinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası'nın 7. ve Temmuz 2005'te de 5393 sayılı Belediye Yasası'nın 14. maddesi ile OSB'lerin denetiminde büyükşehir belediyelerini ve belediyeleri açık ve net bir biçimde yetkisiz hale getirmiştir. Söz konusu sınırlılık, belediyelerin hava kirliliğini önleme faaliyetlerini konutların

ısınması ve kısmen de araç trafiği ile ilgili düzenlemelere daraltmış, esas itibarıyla de "etkisiz" hale getirmiştir. Söz konusu yasal düzenlemelerde tersine bir yetki devri yapılmadan Türkiye'de belediyelerden hava kirliliği ile ilgili etkin bir mücadele beklenmemelidir.

Toplumun üyelerinin, bu bölümün ilk paragrafında paylaşılan, söz konusu evrensel haklarının kamusal olarak sağlanabilmesi için öncelikle "neoliberal belediyecilik" modeline karşı bir tutum alış ve yerine "toplumcu belediyecilik" modeli üzerinden "yeni" bir yapılanma gerekmektedir. Bu yapılanma ve anlayış çerçevesinde; yerel yönetimler sorumluluk alanlarındaki kentlerde musluktan akan suyun herhangi bir işleme tabi tutulmadan içilebilmesini ve yoksulların da bu gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamalıdır. Kentsel yaşamdaki atıkların, hastalık riski ve kirlilik yaratmadan, toplanması ve bertaraf edilmesi işlemlerini başka bir yapıya devretmeden yerine getirmelidir. Beslenme yetersizliğinin ve dengesizliğinin giderilmesine yönelik çeşitli düzenlemeler (öğrencilere-okullara, ailelere-hanelere vb. yönelik organizasyonlarla) ile barınma sorunlarının sağlıklı ve afetlere dirençli konutların yoksulları öncelikle yaygın hale getirilmesi yine yerel yönetimler tarafından doğrudan sağlanmalıdır. Kent planlamasında toplum sağlığını ve yararını öncelikle yeşil alanlar, parklar vb. düzenlemeler öncelenmelidir.

Yerel Yönetimler ve Kültür-Sanat Anlayışları

Ufuk YAĞCI

Yerel yönetimler deyince öncelikle su ve kanalizasyon, imar, ulaşım gibi kentsel alt yapı; çevre ve çevre sağlığı, temizlik; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, evlendirme, meslek ve beceri kazan-

dırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi gibi birçok hizmetlerin yanı sıra kültür ve sanata yönelik yaptığı çalışmalarla da toplumun gereksinimlerini gidermede önemli bir yere sahip olan kurumsal yapı akla gelir.

Yerel yönetimlerin kültür ve sanat alanlarında yapmış oldukları etkinlikler yoluyla; toplumu oluşturan

bireyler arasındaki iletişim ve etkileşim sağlanarak birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenip karşılıklı saygı, sevgi, anlayış içerisinde olmaları, böylelikle toplumsal dayanışma, paylaşma ve kaynaşma durumlarının geliştirilmesi beklenir.

Toplum açısından böylesine önemli bir yere sahip olan kültür ve sanat

etkinlikleri, nicelik ve nitelik olarak yerel yönetimlerin bu etkinliklere bakış açılarının nasıl olduğuyla doğrudan ilişkilidir. Birçok yerel yönetim bu etkinlikleri yapıp sürdürebilecek ne yeterli kadrolara ne de ekonomik güce sahiptirler. Bunun yanı sıra bu etkinlikler gerçekleştirilse bile içerikleri, yerel yönetimlerin ideolojik/siyasal bakış açılarına göre düzenlenmektedir. Yerel yönetimlerin özünde toplumsal alanda ideolojik hegemonya kurma amacını taşıyan bu durum, aslında toplumu ayırt etmeksizin ilgili hizmetleri vermesi gerekirken kendi siyasal anlayışına uygun gruplara hizmet ettiği anlamına gelmektedir ki bunun da başta belirttiğimiz kültür ve sanat etkinliklerinin sonucunda hedeflenen toplumsal dayanışma, paylaşma ve kaynaşma durumlarını olumsuz etkileyeceğini söyleyebiliriz.

Toplumun farklı sınıfsal yapılara sahip bireylerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, kültür ve sanat alanındaki etkinliklerin farklı içerik ve üretimlerde olması gerektiği söylenebilir. Ancak günümüzde pratikte yaşanan durum böyle olmadığını hepimiz görüyoruz. Mevcut iktidarın siyasal anlayışlarına uy-

gun olarak görmedikleri etkinlikleri (2022 ve 2023 yıllarındaki birçok farklı alandaki festivalin ve konserlerin iptal edilmesi örneğindeki gibi) gerek yerel yönetim kararlarıyla gerekse de valiliklerce farklı bahaneler öne sürülerek rahatlıkla iptal edebildiklerini gördük. Hatta bir ilde, aralarında İlim Yayma Cemiyeti, İHH ve MÜSİAD gibi iktidara yakın kuruluşların da yer aldığı bir sivil toplum platformunun festivallerin **'isyan ve başkaldırıya'** yönlendirdiğini savunarak yasaklanmasını istediği bir bildiri bile yayınlanmıştı. Bu durum, iktidar partisinden olan yerel yönetimlerin kültür ve sanat etkinliklerini nasıl yapılandığı, iktidar yanlısı siyasal anlayışların alınan kararlarda ne kadar etkili olduğu, toplumsal alanda ideolojik hegemonya kurma bağlamından bakıldığında daha anlaşılır hale gelmektedir.

Halbuki yerel yönetimlerin kültür ve sanat etkinliklerine ilişkin politikalarını belirlerken sadece yöneticilerin karar verdiği bir anlayışta olmamaları gerekir. Yerelde yaşayan insanların

oluşturduğu 'halk meclisi' olarak adlandırılacak yapıların bu kararlara ilişkin söz söylemesi, yerel yönetimlerin kararların birlikte alınacağı bir kurumsal yapıya dönüşmeleri, sosyal ve demokratik bir yerel yönetim anlayışını benimsemeleri gerekmektedir. Kaldı ki bunun sadece kültür ve sanat etkinliklerine ilişkin kararlarda değil halkın kendi yaşamına dair alınacak tüm kararlarda uygulanması, ancak çağdaş, sosyal ve demokratik bir yerel yönetim anlayışıyla sağlanabilir.

Büyükşehir - Bütünşehir ve Yerel Seçimler

Abdullah AYSU

Bilindiği üzere 6063 sayılı Büyükşehir-Bütünşehir Yasası 2012 yılında çıkarıldı. Yasa marifetiyle köyler mahalleye dönüştürüldü, kentlere bağlandı. Öncelikle belirtelim ki mahalleler kendinden daha büyük yerleşimlerin parçalarıdır, uzuvlarıdır. Parçası oldukları ana gövdeye göre çalışır. Bağlı olduğu gövdeyle uyum içinde işlemek zorundadır. Üretim, yaşam ve kültürel yapıları bağlı olduğu/bağlandığı kentin olanaklarına, yönetim tarzına ve kentin çizdiği yasal çerçeveye, belirlediği kararlara göre biçimlenir, farklılaşır.

Bu gerçekler bize köylerin artık eskisi gibi olamayacağını, yaşamın, kültürün ve üretim tarzının değişmesinin zorunlu olduğunu göstermektedir. Kısacası söz konusu yasadan sonra köylerde hiçbir şey eskisi gibi olmayacak... Artık yasadan önce o köyler ve yasadan sonra bu mahalleler olacak(!).

Şimdi, "Yasa ne getiriyor ne götürüyor ve ne yapmalı?" veya "Yasayı savunanlar, karşı çıkanlar ve ne yapmalı?" ile yerel seçimlere yönelik

birkaç mütevazı önerme çerçevesinde ele almaya çalışacağım.

6063 sayılı Büyükşehir/Bütünşehir Yasası

Köylerin nüfusu kente göre daha azdır. Toplumsal çevreden çok, doğal çevreye yakındır. Ekonomik yapısı tarımsal üretime dayalı olan yerleşimlerdir. Bu yerleşimlerde çiftçiler yaşar ve üretim yaparlar. Tarımsal faaliyet yürüten bu çiftçiler, kendilerini besledikleri gibi, kentte yaşayanları da besleme sorumluluğunu üstlenirler.

Geçtiğimiz 15-20 yıllık süreçte köylerde aile tarımı yapanlara karşı uygulanan yanlış ve yanlış politikalarla çiftçilik hızlı bir tasfiye sürecine sokuldu. Bu durum artık herkesin malumu! Ürün fiyatlarının düşük, tarımsal girdi fiyatlarının yüksek, desteklemelerin yetersizliği nedeniyle bir kısım köylü artık üretim yap(a)mıyor. Çiftçiler, toprakların sekizde birini ekemiyor; boş bırakıyor.

Tarım ve gıda sistemi sayıları onu geçmeyen uluslararası büyük tarım, gıda ve ecza tekellerinin çıkarları doğrultusunda şekillendiriliyor. Tarım şirketleştiriliyor.

Şirketleştirilen tarım ve gıda, çiftçilerin tarım, gıda ve ecza tekellerinin daha çok boyunduruğu altına girmesine yarıyor. Sadece üretici çiftçilerin değil, tüketicilerin de gıda güvencesi ve sağlıklı gıda tüketme ve gıdaya erişim hakları gasp ediliyor. Tüketiciler de artık ne yediğini ve ne yiyeceğini bilemez duruma hızla sürükleniyor.

Tarım politikalarındaki bu yanlış ve eksiklikler tarımı ve üretici köylüyü çökertti. Esasında şimdi çıkarılan Büyükşehir/Bütünşehir Yasası ile köylülere bir başka darbe daha indiriliyor.

Daha önce var olan 16 büyükşehir sayısı 2012'de çıkarılan 6063 sayılı "Büyükşehir Yasası" ile 30'a yükseltildi. Yasayla değişim adı altında kırsalda yeni bir yıkım gerçekleştiriliyor.

Yasanın kırsalda yaratacağı tahribatı rakamlara döktüğümüzde karşımıza endişeyi büyüten bir resim çıkıyor. Resme birlikte bakalım.

Yasayla birlikte 1085 belde ve 16.562 köy mahalleye dönüştürüldü. Yasanın çıkmasının ardından 30 Mart 2014'te uygulanmaya başlanan aynı değişiklikle, 1053 belde de mahalle yapıldı. Bir başka ifadeyle köylerin yüzde 47'si halka sorulmadan ortadan kaldırıldı; nüfusun yüzde 90'ını "şehirli yapıldı".

30 büyükşehirde toplam nüfus yaklaşık 58 milyon civarındadır. Köyden mahalleye dönüştürülen yeni kırsal nüfus 10 milyondur. Bu yasa ile birlikte Türkiye'de köy nüfusu 6,5 milyon daha azaltıldı. Yüzde 22,7 olan kır nüfusu bir gecede yasayla yüzde 10'a indirilmiş oldu. Köy sayısı 34.283'ten 18.446'ya düşürüldü.

Türkiye'nin toplam, tarım, orman, çayır ve mera alanı 641.639 km²'dir. Yüzölçümü 407 bin km²'ye çıkarılan 30 büyükşehirin 270 bin km yakın bölümü tarım, orman, çayır ve mera alanıdır. Yasayla birlikte bu alanları tasarrufunda bulunduran köyler dışlanmıştır.1

Köylerin yüzde 78'i toplu, yüzde 28'i dağınık yerleşim karakterlidir. Köylerin yüzde 11'i vadilerde, yüzde 20'si ovalarda, yüzde 24'ü dağ eteklerinde, yüzde 45'i sırt ve yamaçlarda kuruludur.

Aslında köyleri mahalleye dönüştüren yasayla birlikte Avrupa Birliği'ne girme yolundaki kriterlerden biri daha gerçekleştirildi(!). Ancak köylüler; "Köyleri mahalleye dönüştüren yasa ikinci ecelimiz olacak" diyor.

Köylüler haklı. Çünkü Büyükşehir

Yasası, kırsala nüfus, refah, kültür, adet ve geleneklerini değiştirecek. Bu olumsuz değişikliğin yanı sıra köylülerin yaşamına getireceği yeni ek yükler çiftçileri daha da yoksullaştıracak. Ayrıca yasa tarım arazilerinin ve doğal varlıkların amaç dışı kullanımı konusunda ciddi tehditler barındırıyor. Kısacası kaygıları çoğaltıyor ve büyütüyor.

Köyleri köy yapan, otlakları, meraları, yaylakları, çayırıları, harman yerleri ve diğer toplumsal ortak varlıkları, müşterekleridir. Köylerin bu toplumsal ortak varlıklarını ham etmek için söz konusu yasanın çıkarıldığı kanısı yaygındır. Nitekim yeni mahallelerle ilgili yapılan envanter çalışmalarının verileri henüz merkezde tamamen toplanmadan taların başlatılmış olması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Söz konusu kanunun çıkmasını olumlayanlar da var yanlış bulanlar da. Gelin isterseniz önce savunuların ardından yanlış bulanların görüşlerine bakalım.

Savunular

Bilindiği üzere yasayı hazırlayıp meclise sunan ve oylarıyla mecliste kanun haline dönüştüren AK Parti'ydi. Yasayı savunular ise daha demokratik bir gaye güttüklerini söylüyorlardı. Ayrıca AK Parti'nin o dönem Yerel Yönetimlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı olan Menderes Türel, yasayı savunurken: "Avrupa Konseyi'nde 1989 senesinde imza attığımız yerel yönetim özerklik şartnamesi gereğince yapılması gerekenleri daha yeni yapabiliyoruz" diyordu.

Evet, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na imza atan ilk ülkelerden biri Türkiye'dir. Ancak bu

şart, hizmetin halka en yakın yönetim birimlerince verilmesi ilkesi üzerine oturur. Köyler ve Belde Belediyeleri, halkın yönetime ulaşması ve katılması bakımından geliştirilebilir yönetimlerdi. Yerel halkın yönetim/yönetme yetkisini ve olanağını ortadan kaldırmak anti-demokratik bir uygulamadır. Çıkartılan yasayla bu anti-demokratik uygulamalar yaşama ve üretime egemen kılınmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla söylendiği gibi öyle demokratik bir gaye gütmedikleri ayan beyan ortaya çıkmıştır.

Nitekim köylerin mahalleye dönüşmesi pek çok soruna neden oldu. Köylerin mahalle yapılmasından doğan sorunlar; **3. Tarım ve Orman Şurası** raporlarında kendine yer buldu. Bunun üzerine 21 Kasım 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı **Recep Tayyip Erdoğan**'ın açıkladığı sonuç bildirisinde Büyükşehir Yasası'nın köyler ile ilgili olan kısmı şöyle yer aldı: "Büyükşehir belediyelerinde mahallerin kırsal ve kentsel olarak yeniden yapılandırılması, kırsal mahallelerde köy tüzel kişiliği yapısının korunması, kırsal yaşamın **Tarım ve Orman Bakanlığı** bünyesinde bütüncül ve entegre bir bakış açısıyla koordine edilmesi gerektiği" yazıldı.

Ancak 16 Ekim 2020 tarihli **Resmî Gazete**'de yayımlanan Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7254 Sayılı Kanun'un 10'uncu maddesi ile "başvuru yapılması, ilçe belediyesinin kararı ve büyükşehir belediyesinin onayı şartlarıyla yeniden köy statüsüne kavuşabilecek" dendi. Yani deveye hendek atlatılabilirse köylüler, mahaller yeniden köy değil ama kırsal mahalle olabilecek.

Mahallelerin kırsal mahalle olması/olabilmesi halinde ise şu haklardan da yararlanacak:

Kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan olarak belirlenen yerlerde; gelir vergisinden muaf esnaf ile basit usulde gelir vergisine tabi mükelleflerinin işyeri olarak kullandığı bina, arsa, arazi ve mesken amaçlı binalar ile zirai istihsalde kullanılan bina, arsa ve araziler emlak vergisinden muaf olacak.

Bu yerlerde, ticari, sınai ve turistik faaliyetlerde kullanılan bina, arsa ve araziler için emlak vergisi yüzde 50 indirimli uygulanacak.

Bina inşaat harcı ile imarla ilgili harçlar alınmayacak, diğer vergi, harç ve harcamalara katılma payları yüzde 50 indirimli uygulanacak.

İçme ve kullanma suları için alınacak ücret en düşük tarifenin işyerleri için yüzde 50'sini, konutlar için yüzde 25'ini geçmeyecek şekilde belirlenecek.

Köylüler başvurduğu takdirde indirimden yararlanarak meraları, arazileri gibi ortak alanlarını kullanabilecek. Fakat bu düzenlemeden bile köylülerin doğru dürüst haberleri yok!

Yanlış Bulanlar

Köylülerin söz konusu kanunla uğrayacağı hak kayıplarını özetle şöyle sıralıyorlar: Köyde yaşayıp hayvan yetiştirenler hayvanlarına içirdiği su, yaşam alanlarındaki çöp vb. şeyler için para vermiyorlardı. Şimdi ödeyecekler. Su ve çöp gibi daha birçok ihtiyaçlarını para ile satın almak zorunda kalacaklar. Bedelsiz gezgin, özgür hayvan yetiştiriciliği yapamayacaklar. Köylerinde ve ev-

lerinin bahçesinde özgürce tavuk yetiştiremeyecekler. Üreterek aile bütçesine katkı sağladıkları sütün, yoğurdun, tavuğun ve yumurtanın tüketicisi/satın alıcısı olacaklar.

Köylü nüfusu yarıya düşecek; kırlar ıssızlaşacak, korumasız, bekçisiz kalacak. Tarım şirketleşecek; tarımda kimyasal kullanımı artacak, insan ve hayvan sağlığı bozulacak. Toprak ile birlikte yeraltı ve yerüstü suları daha da kirlenecek, kullanılamaz hale gelecek.

Mahalleye dönüştürülen köylerin toprak, harman yeri, mera ve yaylakları gibi ortak varlıkları belediyelerin tasarrufuna geçecek. Geçti! Köylülerin köy statüsündeyken sahibi oldukları ortak varlıklar mahalleye dönüştükten sonra belediyelerce amaç dışı kullanılabilir. Kullanılıyor! Amaç dışı kullanım oranında doğal denge bozulacak. Bozuluyor! Başka bir deyişle doğal varlıklar ve kır yaşamı eko-sistem dengesi gözetilmeksizin tahribata uğrayacak/uğratilacak. Uğratiyor!

Tarımsal ürün üretimi azalacak. Çiftçiler işsiz kalacak. Köyden kente göç artacak. Üretim kaynaklarına ve yaşam biçimine müdahale edilen köylerde yaşayan halk daha zor koşullarda yaşamaya, iş bulmaya ve barınmaya zorlanacak. Kısacası, köylüler yaşam ve iş alanları üzerindeki haklarını kaybedecekler. Kaybettiler!

Geçmişte Yol Su Elektrik (YSE) ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü köye hizmet götürme işi bu kuruluşların kapatılmasından sonra ağır aksak da olsa Özel İdareler tarafından yürütülüyordu.

Yasa, Özel İdarelerinin tüzel kişiliğini kaldırarak hizmet götürülmesi

yükümlülüğünü belediyelere verirken "Jeotermal ve doğal minerali sular ruhsatına ilişkin yetki ve görevler, maden üretim faaliyetleri ile bu faaliyetlere dayalı ruhsat sahasındaki tesisler için işyeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yetki ve görevleri", valiliklere verdi.

Belediyeler, nüfus yoğunluğu fazla olan yakın mesafe ve kentselleşecek alanlara oy kaygısından dolayı daha çok ilgi gösterebilir. Hizmet de buralara öncelik verebilir. Fakat nüfusu az olan daha uzak yerleşimlere hizmet götürmede isteksiz davranabilir. Iraklar hizmetten mahrum kalabilir. Yasada hizmette eşitliği esas alacak yaptırım yer almıyor. Alsa da bilindiği gibi politik tercihin oluşumunda menfaat belirleyici oluyor. Bu nedenle köy-kent sosyalliği ve hizmete erişimde uçurum daha da büyüyebilir.

Köyleri mahalleye dönüştüren Büyükşehir Yasası köylülerin üretme haklarının yanı sıra demokratik yönetim olanaklarını da ellerinden alıyor.

Şöyle ki;

Kanun çıkmadan önce köylerde ortak sorunların nasıl çözüleceğine köyde yaşayanların karar verme, birlikte çözüm üretme ve el birliğiyle uygulama olanakları vardı. Yasayla bu olanakları da ellerinden alındı. Çünkü yasa ile köylerin tüzel kişiliği sona erdi. Mahalle muhtarları ile mahalle sakinlerinin ortak kararı almada belirleyici olmayacak, uygulamalarda belediye mevzuatları ve Büyükşehir belediyelerinin bulunduğu illerde Valiliğe bağlı kurulacak olan "Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı" (Madde 28/A) kurulacaktır. İçişleri Bakanlığınca çıkarılacak yönetmeliklerle çalışma

usul ve esasları belirlenen Yatırım ve İzleme Koordinasyon Başkanlığının kararları esas alınacaktır. Bu durumda köyün ortak varlıklarıyla birlikte kıyı alanları tüzel kişilik tarafından korunamayacak. Talan edilmesi kolaylaşacaktır. Çünkü bu yasa en ufak bir demokratik katılımı bile ortadan kaldırdı, her türlü karar yetkisini merkezi iktidara (Başbakan ve Bakanlara) bağladı, merkezi devletin otoriter yapısını inşa etmesine payanda oldu/yapıldı.

Şöyle ki;

Yasa büyükşehir olan illerde "Yatırım ve İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı" kurulmasını zorunlu kılmaktadır. "Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığının sevk ve idaresi, vali veya vali tarafından görevlendirilecek bir vali yardımcısı tarafından yerine" getirilecek, "Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları kaynağını aktarmak şartıyla illerde yapacakları her türlü yatırım, yapım, bakım ve onarım işlerini bu başkanlık aracılığıyla" yapabilecekler ve bu Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı "merkezi idarenin adli ve askeri teşkilat dışında taşradaki tüm birimlerinin hizmet ve faaliyetlerinin etkinliği, verimliliği ve kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğu ile ilgili hazırlanacak rapor, valinin değerlendirilmesiyle birlikte Başbakanlığa ve bu kurumların bağlı veya ilgili olduğu bakanlığa" gönderecektir. Ve valilik "Gerektiğinde, kadro, yer ve unvanlarına bakılmaksızın ihtiyaç durumlarına göre uzman, sözleş-

meli personel ve memurları bu başkanlıklarda görevlendirmeye" yetkili olacaktır. Kısacası "seçilmişler" yerine "atanmışlar" bütün kararları vereceklerdir. Bu kanunla her şey cumhurbaşkanına ve zincirleme bir şekilde atayacağı kişilere bağlanmıştır.

Kırsaldaki köylerin ve beldelerin ihtiyacı; küçük üreticiyi demokratik ve mali açıdan daha da güçlendirilmesidir. Köylerin idaresini daha kolektifleştirecek ve özgürleştirecek, yaşadıkları alanlarda söz ve karar sahibi kılacak idari yapıya kavuşturacaktır. Köyleri mahalleye dönüştüren 6063 sayılı kanun ne yazık ki bu ihtiyaca cevap verecek öze-içeriğe sahip değildir.

Çünkü kanun, demokratik değil, kâr odaklıdır. Her şeyi merkezde toplayan yönetim modelidir. Köylerin yarısına yakını tasfiye etmektir. Küçük çiftçiliği ortadan kaldıracak, köylüyü işsiz bırakacak, tarım ve gıdayı şirketlerin kontrolüne verecek, doğanın dengesini bozacak, demokratik olmayan bir toplum tahayyülüdür.

Görüldüğü üzere yasayı yanlış bulanların köylülerin hak kaybına uğrayacağından, doğanın tahrip

olacağından endişe ediyor. Yasa çıktığında bu nedenle karşı çıktılar ve halen de karşılar. Karşı da çıkılmalıdır!

Yerel Seçimler

Yaklaşık 18 bin köyü mahalleye dönüştüren, "kentli yapan", 6360 sayılı kanunun ardından kırsal alanda yaşayan köylüler ilk kez belediye seçimlerine katılacak.

Siyasi partiler seçim meydanlarında birçok vaatle bulunacaklar. Projeler sunacaklar, çözümler önerecekler. Kentli yapılan bu köylere partiler seçim propagandalarında yer verecekler mi? Yoksa "Nasıl kanun çıktı. Köyler mahalle oldu. Kanun belediyelere de köylerin ortak mallarına konmayı sağlıyor. Belediyelere geldiğimizde ganimet paylaşımı yaparız." denilerek sessiz mi kalacaklar? Göreceğiz!

Daha önce de belirtildiği gibi kanunla köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle ortak toplumsal varlıkları belediyenin tasarrufuna geçti. Partiler ve belediye başkan adayları, "biz, mahalle olarak bağlanan köylerin ortak mallarını rantiyeye açmayacağız. Ortak mallarını yaşayanların ortak kullanımına geri vereceğiz", diyebilir mi? Diyebilir.

"Üretimin eskisi gibi devam etmesine değil daha iyi devam etmesine destek olacağız" diyebilir mi? Diyebilir. Peki, yapabilir mi? Yapabilir de. Buna kanunun 7. maddesinin "f" fıkrası cevaz veriyor.

Şöyle ki; 7. Madde, (f): ..."Büyükşehir ve ilçe belediyeleri

tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler” diyor.

Ne yapmalı?

Yasa çıkmadan önce acele edildi veya aceleye getirildi. Bu nedenle kanun üzerinde yeterli tartışma olanağı sağlanamadı. Tartışılmadı. Seçimlerde mutlaka tartışılması sağlanmalı, ne olduğu herkes tarafından bilinmeli.

Bilindiği üzere her melanetten bir çıkış yolu mutlaka vardır. Aranırsa bulunur. Çözüm için köyün ortak mallarının rantiyeye açılması, talancılara verilmesi yerine, tarımsal üretim yapan çiftçilere yeniden fakat bu kez daha da güvenceli kazandırılması üzerinde düşünülmesiyle işe başlanabilir. Belediyeler, çiftçiler ortak çözümler üretme amacıyla bir araya gelebilir. Sorunun sahibi köylüler ve çözümün parçası olabilecek belediyeler ortak mücadele ile çıkış yolu bulabilir.

Köylerde üretim yapan çiftçiler, bitkisel üretimde kimyasal kullanıyor. Bu da toprağı ve suyu kirletiyor. Kullanılmaz kılıyor. Doğal olmayan yöntemle elde edilen ürünler kimyasal kalıntı oluşturuyor, sağlık sorunları yaratıyor.

Çiftçiler hayvanlarını merada olatmaktan çok kapalı alanlarda besliyor. Hayvancılıkta kullanılan antibiyotik ve fenni yemler hayvansal ürünlerin kalitesini düşürüyor. Sağlık sorunu yaratıyor.

Üretici köylülerin alinteri ürünlerini pazarlama sorunları var. Aracılar çiftçilerin malını ucuza alıyor, pahalıya satıyor. Çoğu zaman aracılar üreticilerin paralarını vermiyor, dolandırıyor. Çiftçilerin ekonomik ör-

gütlenmeleri yok denecek düzeyde. Piyasayı tüccarlar ve sanayiciler istedikleri gibi evirip çeviriyor.

Bu noktada, muhalefet; “bizi oylarınızla belediyeye seçerseniz sizin meralarınızı ve diğer ortak mallarınızı elinizden almayacağız. Ancak siz de kuracağınız kooperatifleriniz aracılığıyla örgütleneceksiniz. Biz bu ortak malları rantiyecilere değil, kurduğunuz kooperatiflerinizin ortak kullanımına vereceğiz. Eğer ürettiğiniz ürünler de kimyasal kullanmazsanız, bu yöntemle elde ettiğiniz ürünlerinizi pazarlamak için kurduğunuz/kuracağınız kooperatiflerinize kent merkezlerinde açık ve kapalı satış alanları sağlayacağız. Doğrudan aracısız biçimde ürünlerinizi halkla buluşturmanıza bu şekilde olanak sunacağız. Kimyasalsız üretim yapabilmemiz için gerekli olan bilgi desteğini vereceğiz. Doğadan eskisi gibi doğrudan yararlanacaksınız. Üretimde kullandığınız sudan para almayacağız. Meraların ıslahında bilgi, teknoloji ve ekonomik destek vereceğiz. Birlikte çalışacağız. Kapalı alan hayvancılığı yerine özgür mera hayvancılığı yapmanıza, meraları örgütlerinize açarak destek vereceğiz.

Yapacağımız bütün çalışmalarda doğrudan katılımınızı sağlayacak olan sizin oluşturacağınız köy meclisleriyle birlikte kararlaştıracacağız.

Köylerle ilgili çalışmaları, sorunları belirleme ve çözümleri birlikte karar altına alma çalışmalarını seçilmiş belediye meclis üyeleriyle birlikte köylerde oluşturulacak olan köy meclisleriyle ortaklaşa kararlaştıracak, birlikte yapacağız.” açılımıyla ortaya çıkarlarsa, hükümetin yanlısını hem pratikte gösterebilir hem rantiyecilerin emellerini ters düz edebilirler. Bugüne kadar uygulanan yanlış ta-

rım politikaları bu sayede düzelme yoluna girebilir. Hükümetin uyguladığı tarım politikalarının alternatifini uygulamak için alan açabilir. Köyleri kültüründen koparmadan hiç olmadığı kadar sosyalleştirebilirler. Kırsalda doğayı hem korur hem refah düzeyini hiç ulaşılmadığı kadar yükseltebilirler. Bu konuda, köylüden yana politikaları uygulamayan belediyelere örnek teşkil edebilirler. En önemlisi de örgütlü toplumun oluşmasına bu yolla katkı koyabilirler.

Köyü kente katarak yok etmek yerine kentin sosyal yönünü, refahını köye taşıyarak/kazandırarak zengin köy kültürünü görünür kılabilir. Korumak için önlem, geliştirmek için çaba harcayabilir ve kalıcılaştırabilir.

Bu vesileyle, mahalle, belde, kent meclisleriyle siyaset tabana yayılabilir. Belediyelerde doğrudan demokrasi hayata geçirilebilir. Özgür belediyecilik ve diyalektik doğa anlayışı buluşturulabilir. Doğayla koparılmış ilişkiler yeniden kurulabilir.

Yasayı hazırlayanların uygulamak istediği yukarıdan aşağıya akan baskıcı güç ve yönetim anlayışının yerini halkın aşağıdan yukarıya demokratik olarak besleyeceği, geliştireceği, özgürleştireceği bir güç ve anlayışa terk etmesine katkı koyabilirler.

Köylülerin, öncelikle toprak ve su başta olmak üzere doğal varlıkları koruyacak politikalara ihtiyacı vardır. Gezegenimize yaşatılan küresel iklim krizi ve kuraklıkları dikkatte alacak biçimde geleceğimiz için tarım arazilerini ve su havzalarını tahrip edecek değil, koruyacak yasal düzenlemelere ve birlikte çözüm üretebilme mekanizmalarına ihtiyaç vardır. İstenirse 6063 sayılı Büyükşehir Yasası'na yerel yönetimler aracılığıyla bu işlev gördürülebilir.

6 Şubat Depremiyle Sosyolojik, Kenttsel, Ontolojik ve Eğitsel Yüzleşmeler

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAAĞAÇLI

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, EBB Öğr. Üyesi

Deprem gerçeği yaşayan bir konu olarak sürekli gündemde tutulması ve çok yönlü ele alınması gereken bir konu özelliği taşıdığından, 6 Şubat depreminin yıldönümünde, "6 Şubat Depremiyle Sosyolojik, Kenttsel, Ontolojik ve Eğitsel Yüzleşmeler" konulu bu çalışma oluşturulmuştur. Çalışmada konu; (1) Depremi Doğurguları, (2) 6 Şubat Depremiyle Yüzleşme Alanları, (3) Sonuçlar, (4) Öneriler, (5) Vargı ve Yargı alt başlıklarında sistematize edilmiştir

1. Depremi Doğurguları

İki büyük deprem, Adana, Gaziantep, Hatay, Malatya, Kilis, Osmaniye, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Adıyaman'da büyük hasara neden oldu.

06 Şubat 2023'de saat 04.17'de Kahramanmaraş'ın Pazarcık İlçesinde 7.7 ve Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde saat 13.24'te 7,6 şiddetinde meydana gelen iki büyük depremin ardından farklı izler kaldı.

Söz konusu beliren izler sosyolojik, psikolojik ve ekonomik kareler yönüyle özet çizgilerle şunlardır:

- Can kaybı resmi verilere göre 50 bini informal verilere göre ise 153 bini geçti.
- Yaralı sayısı ise 120 bini aştı.
- Üzüntüler arttı.
- Sosyal erozyon görüldü.

- Yıkılan hem özel hem kamusal binalar oldu.
- Konaklama sorunları çıktı.
- Enfekte haller görüldü.
- Mevsimsel zorluklardan ısınma sorunu belirdi.
- Zorunlu ihtiyaçlar arttı.
- Beslenme ihtiyaçları çıktı.
- İletişim ihtiyaçları gözlemlendi.
- Ulaşım ihtiyaçları arttı.
- Beslenme giderleri artmıştır.
- Kira giderleri yükselmiştir.

- Ticari zekalar artarken ahlaki zekalar azaldı.

2.6 Şubat Depremiyle Yüzleşme Alanları

6 şubat depremiyle sosyolojik kentsel dönüşüm, ontolojik ve eğitim yüzleşmesi aşağıda ana çizgilerle ele alınmaktadır;

2.1. Depremle Sosyolojik Yüzleşme

Gezegenin ve Türkiye coğrafyasının herkese ve her canlıya yetebilecek kaynakları deprem gerçeği ile dayanışmacı ve kolektif bir yaklaşımla paylaşılması gerektiğini bir kez daha Türkiye ve Dünya kamuoyuna hatırlatmıştır.

İnsanların ihtiyaçlarının temelini oluşturan fizyolojik ve barınma kalemeleri "yardım ve minnet" ikilemiyle yapıldığından istenen özde yardım sözde yardıma dönüşmüştür.

Gezegendeki tüm sosyal, manevi ve kutsi manifestoların ortak paydası "insan odaklı" paradigmaları sosyal yapıda huzur ve mutluluklar odaklıdır.

Çünkü; anılan bu odak ise bireysel ve oligarşik çıkarların ve böbürlünlüğün üstünde değerler taşır.

Türkiye coğrafyasının sosyolojisine bakıldığında; deprem gibi bir keder durumunda "ortak-katılımcı-paydaş" denklemini 6 şubat depreminin seneyi devriyesinde kurabilmiş görünmüyor.

Kiraların yükselmesi ve kira artış oranlarının resmi oranla %25 ile sınırlı tutulması sosyal barışı zedelemiş, bu konuda kiracı-evsahibi anlaşmazlık davaları Sulh Hukuk

Mahkemelerinde dolmuş taşmış görünüyordu.

Bu görünümü Türkiye demografisinin yani nüfus biliminin şu verileri de destekler niteliktedir;

Türkiye nüfusunun %57'si ev sahibi iken %43 ise kiracı pozisyonunda yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır.

2.2. Depremle Kentsel Dönüşüm Yüzleşmesi

Türkiye merkezi ve yerel her seçime giderken seçim süreçlerinde kendilerini anlatmanın en yaygın yolu olarak "kentsel dönüşüm olgusu" bir algı ve uyarı unsuru olarak kullanmaya elverişli en güncel gündem konusu oluyor.

Kentsel dönüşümün, politikacı, bürokrat ve zengin kişiler üçgeninde dönmesi de insanın ontolojik adaleti örsellemiştir.

Bu konuda sorun imar artışıyla ortaya çıkan yeni yapıları ihtiyaç sahiplerinin varolan emek-ücret politikaları ile alamayacak olması kentsel dönüşümdeki adalet olgusunu zedeliyor.

Kentsel dönüşümün "yeni bina yapmak(!)" olarak algılanması da binaların yenilenmesiyle birlikte rantiyeleri de yükseltmeye devam etmekte; dolayısıyla da popülizme alıştırılmış bir memleket coğrafyasının kentsel dönüşüm maliyeti hayli yükselmektedir.

Kentsel dönüşümle birlikte, apartman ve site uygulamalarıyla satılabilir yeni inşa alanlarının artması ise kentleşmeye dayalı sıkışık şehirler artmasına yol açmıştır.

Bunun sonucunda insanlar müstakil

evler yerine; kibrit kutusu tarzı sitelerle doldurularak, insanlar kat mülkiyeti üzerinden zorunlu ortaklıklara mahkum edilmiştir.

2.3. Depremle Ontolojik Yüzleşme

Deprem gerçeği memlekete insanın ontolojik olarak yeniden düşünme ve icra durumuyla yüzleştirmiştir. İnsanın deprem gerçeğiyle yüzleşmesi onun "Varlık var mıdır yok mudur? Var olmak nedir? Varlık ile ilgili olan değişmeyen öz nedir? ve varoluşla ilgili gerçeklik nedir?, var olanların başlangıcı ve ilk nedeni nedir? insan, ruh, varlık, yokluk, gerçek nedir? türünden sorulara cevaplar aramasına yöneltmiştir (Karaağaçlı, 2021).

Ontolojik olarak insanın depremle birlikte, varolma çabaları soğuk-sıcak dinlemezken; ontolojik olarak insanın özgür, huzurlu ve kendi evinde oturma hakkını elde etme olanakları sağlanamamıştır.

Ranta, faize ve kirayı tetikleyen hale dönüşmüştür. Çünkü; rant haksız kazançtır dolayısıyla toplumsal barışa uygun değildir.

2.4. Depremle Eğitsel Yüzleşme

Deprem sonucunda 20 Şubat 2023'e kadar 71 ilde, deprem bölgesinde ise 10 ilde ise 1 Mart 2023'e kadar eğitim öğretime ara verilmişti.

Deprem ile Üniversitelerin ise yaza kadar kapandığı bu sürede üniversitelerin uzaktan eğitim ile öğretim vereceği açıklanmıştı.

KYK yurtlarının yaz sonuna kadar depremzedelere tahsis edileceği bildirilmişti.

Eğitimin formal hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme süreçleri kapalı yani açık öğretimi değil, yüzyüze olan eğitsel ve öğretisel süreçleri gerektirir.

Çünkü; eğitimin temel işlevlerinden olan;

1. Bireysel,
2. Sosyal,
3. Ekonomik,
4. Siyasal ve
5. Gizil yani örtük işlevleri açık okullarla öğretmen-öğrenci ve öğrenci-öğrenci etkileşimi gerektirir (Karaağaçlı, 2023).

3.Sonuçlar

Çalışmada elde edilen veriler ışığında varılan sonuçlar şunlardır.

- 6 şubat 2023'de yaşanan depreminin yıl dönümü, Türkiye'nin gerçek sorunlarıyla yüzleşmesini bir kez daha somut olarak göstermiştir.
- Sosyo-ekonomik durum imkanları depremzedeler aleyhine bozulmuştur.
- Coğrafi bölgesel farklılıklardan kaynaklanan eğitim-öğretim süreçlerinin nitelikleri deprem yaşayan illeri olumsuz olarak etkilemiştir.
- Topoğrafik konumlardaki farklılıklardan kaynaklanan sorunlar sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel eşitsizlikleri daha da artırmıştır.

4.Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda geliştirilen deprem gerçeğini iyileştirme önerileri aşağıda sıralanmaktadır:

- İnsanların geçimlerini kolaylaştıracak sosyolojik temelli özel düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yeni ve kalıcı bir kent yasası çıkarılmalıdır.
- Büyük şehirler yerine küçük kentler ve köyler yerleşimine öncelik verilmelidir.
- Bilimsel eğitim ve satışa ve rantta konu olmayan imar sistemleri siyasa ellerden uzak tutulmalıdır.
- Dere yataklarına ev yapılmamalıdır.
- Çürük zeminlere yerleşim izni verilmemelidir.
- Satışa konu olmadan insanlara ev yapabilecekleri arsalar üretilmelidir.
- Konut edinme ve müstakil ev yapmada ruhsat harçları azaltılmalı hatta sıfırlanmalıdır.
- Ontolojik olarak insanın yaşaması için sosyal yapıda sürdürülebilir dayanışmacı politikalar uygulanmalıdır.
- Her sorunda eğitim ve okullar kapatılmamalıdır.
- Eğitimin temel işlevlerinin gerçekleşmesi için okullar açık tutulmalı;. Eğitimin her disiplinde açık öğretim uygulamalarından medet beklenmelidir.

- Eğitimde mesleki eğitime ağırlık verilmelidir.

5.Vargı ve Yargı

Deprem gerçeğinin sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik değişkenleri ile tümel olarak ele alınması gereken yaşayan bir konudur. İnsanın ve toplumun beslenme, eğitim, ulaşım, barınma, korunma, sağlık, ekonomi ve güvenlik ihtiyaçları her inanç ve değere saygılı olarak ayrımsız karşılanmalıdır. Bu bağlamda birey, toplum ve devlet eşgüdümlü, eşzamanlı, eşgörevli, eşkatılımlı ortak ve dayanışmacı uygulama politikaları önemsenmeli ve öncellenmelidir.

Kaynakça

Karaağaçlı, M. (2021). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Bizim Buro Basımevi Yayın Ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi Ve Tic. Ltd. Şti. ISBN: 978-605-62357-9-5. Bandrol Seri No Aralıkları:620851-6208570.

Karaağaçlı, M (2021-1). Eğitimin Temeli Felsefe. İkinci Yazım 4. Basım. Ankara: Baskı ve Cilt: Bizim Büro Basımevi Yayın Ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi Ve Tic. Ltd. Şti. ISBN:978-605-62357-8-8. Bandrol Seri No Aralıkları THG-SOP 983983-984072 .

Karaağaçlı, M. (2023).Eğitimin Temel İşlevleri Açık Öğretimi Değil; Açık Okulları Gerektiriyor. 15 Şubat 2023. <http://www.mektepligazete.com>.

T.C. Anayasası (1982) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Ankara: TBMM. 2709 Sayılı Kanun, 7.11.1982.

Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARAAĞAÇLI

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, EBB Öğr. Üyesi

G.M.K. Atatürk'ün Beden Eğitimi ve Spor İklimi

Cumhuriyet, fikren, ilmen ve bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister." "Türk çocuklarına sporun bugünkü tekniğini öğretmek ve bunlardan bir kısmını bazı törenlerde ve bayramlarda sunmak gerekir (Atatürk, 2020).

Bu çalışmada, "Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi" konusu ele alınmaktadır.

Çalışma genelde; yerel yönetimlerin yönetsel anlayışlarını ve yaklaşımlarını özelde ise kitle ve yaşam sporu temelinde yerel yönetimlerin sportif uygulamalarına bir model önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Betimsel türde gerçekleştirilen çalışmanın somut bulguları alanyazın temelli oluşturulurken; ilgili yorumlar ise yazarın postpozitivist görüş ve gözlemlerine dayalı olarak ortaya konulmuştur. Çalışmanın sistematik raporu; (1)Giriş, (2)Yerel Yöne-

tim Epistemosu (3)Yerel Yönetimlerin Önem ve Değeri, (4)Katılımcı ve Dayanımcı Demokrasinin Künyesi; Yerel Yönetimler, (5)Evrensel ve Türkiye Ölçeğinde Yerel Yönetimlerin İdare Yaklaşımları, (6)Kitle ve Yaşam Boyu Sporunun Temel Amaçları, (7)Kitle ve Yaşam Boyu Sporunun Katkıları, (8)Kitle Spor ve Yaşam Boyu Sporda Türkiye'nin Gerçekleri, (9)Kamu, Birey ve Toplum Yararı İçin Yerel Yönetimlerin Sportif Yaklaşımları, (10)Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Mo-

del Önerisi, (11)Sonuçlar, (12)Vargı ve Yargı alt başlıklarından oluşturulmuştur.

2.Yerel Yönetim Epistemosu

Yerel yönetim, belirli bir siyasi ve coğrafi yerin yerel düzeydeki yönetim organları tarafından yönetilmesidir. Yerel yönetimin ölçek yapısı, küçükten büyüğe doğru; köyler, kasabalar, ilçeler ve iller olarak sıralanabilir. Yerel yönetimler, ilgili yerelin gereksinimlerine yanıt vermek için yapılırlar. Yerel ölçekte; sosyal gönenci artırmayı, altyapıyı geliştirmeyi ve çevreyi korumayı amaçlar (ÇŞİDB, 2024).

3.Yerel Yönetimlerin Önem ve Değeri

Yerel yönetimler, bulunduğu yerel ölçekte halkın doğrudan katılımını esas alır. Yerel yönetimler, merkezi hükümetin yönetsel, ekonomik, yaygınlık ve bütçe kalemlerini hafifletir. Yerel yönetimler, halkın günlük yaşamını etkileyen çok yönlü alanlarda işlev gösterdikleri için demokratik, ekonomik, kültürel, yönetsel ve sosyolojik değerleri de yüksektir.

Çünkü; yerel yönetimler siyaset bilimi ve cumhuriyet rejimi bağlamında demokratik yönetim sergilediklerinde ;

- Toplumsal katılımı destekler.
- Sosyal dayanışmayı somutlaştırır.
- Halkın bürokratik memur hukukunda temsiliyetini artırır.
- Merkez hükümete destek verir.
- Cumhuriyet rejiminin güven sigortası olur.
- Merkezi hükümete demokrasi meydanının boş olmadığını gösterir.

Yerel yönetimler, önem değer açısından; halkın günlük yaşamını kolaylaştıran ve etkileyen pratik yaşam süreçlerinde ihtiyaçlara cevap verir, kararlar alır ve uygular.

4.Katılımcı ve Dayanışmacı Demokrasinin Künyesi; Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, merkezi hükümetlerin söylemde demokrasi güzellmelerine eylemde ise anti-demokratik niyet, uygulama ve girişimlerine halkın yerelden cevaplarının güçlü ve işlevsel künyesidir.

Yerel yönetimler, katılımcı demokrasiyi teşvik eden işlevini halk adına, yerel seçimlerde yerel liderleri seçerek gösterir. Eş deyişle yerel yönetimler, halkın toplumdaki her bir bireyin geçmiş, şimdi ve gelecek varoluşundaki kimliğin adı ve soyadıdır.

Yerel yönetimler, katılımcı ve dayanışmacı demokratik yaşama katkıları ana çizgilerle şunlardır:

- Yerel yönetimler, demokratik ve çoğulcu katılımın kurumsallaşmasını "halk toplantıları" ve "kent meclisleri" yoluyla sağlar.

- Yerel coğrafya, topoğrafya ve fizik mekanların oligarşik ve rantsal kullanımı yerine; halkın kullanımına açmayı anılan demokratik katılım yaklaşımıyla sağlar.
- Yerel yönetimler, yeni oligarşik özneli liberal siyasi uygulamaların önünde sosyal fren görevini gösterir.
- Halk toplantılarıyla, yerel halkı bilgilendirirler.
- Yerel halkın düşünce ve isteklerine karşı daha duyarlı eylem planları yaparlar.
- Toplumu ilgilendiren konularda imza toplama kampanyaları yaparlar.
- Halkın karar alma süreçlerine referandum yoluyla katılımlarını sağlarlar.
- Yerel ölçekte spor alanlarına, spor kulüplerine ve sporculara katkı verirler.

Yerel yönetimler, birey-toplum-yönetim işbirliğinin yapılmasını, bireylerin kamuya katılımlarını dolayısıyla demokrasiye, cumhuriyete ve ulus devlete bağlılığı artırır.

5.Evrensel ve Türkiye Ölçeğinde Yerel Yönetimlerin İdare Yaklaşımları

Evrensel ölçekte yerel yönetimlerin hedefleri, yapılanmaları ve uygulamaları merkezi ulusal yönetimlerden farklı nitelikler gösterir. Çünkü, yerellik kendi coğrafi, demografik, sosyal, kültürel ve yerel olanakları bağlamında yönetsel uygulamalardan yararlanır.

Türkiye ölçeğinde ise yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerle bir ve aynı olduğu görüşü kurulur ve söylenir. Yanlış olan bu görüş her seçim döneminde Türkiye kamuoyuna sunulur.

Anılan bu görüşün yanlışlığı, yönetim bilimi açısından olduğu kadar makro ve mikro iktisat teorizele-ri temelinde de işleyiş yapıları incelendiğinde çok somut olarak görülür.

Çünkü; yerel yönetimler;

- Serbest piyasa ekonomisini destekleme yerine kendi olanaklarıyla kamusal hizmetler verir.
- Ranta dayalı girişimler yerine; kamusal hizmetlere önceler.
- Dinsel simgeleri kullanma yerine; sosyallik ilkesini uygular.
- Toplumsal, sosyal, eşitlikçi kamu politiklerini önemser.
- Sağlık, eğitim, ekonomi ve hizmet alanlarında halk ve kamu yararını dikkate alır.

Bir ara sonuç olarak, yerel yönetimler; merkezi yönetimin benimsediği makro, neoliberal, kapitalist ve emperyal siyasaları benimsemek zorunda ve tercihinde bırakılmadan mikro hedef, yapı, uygulamalar ve bütçelerle hareket etme ve yönetim yaklaşımında olmalıdır.

Çünkü; kamusal alanda; neoliberal siyasaların zayıflattığı gözlenen sağlık, eğitim ve ekonomi gibi başat sektörlerin defakto yönlerini yerel olanaklarıyla yerel coğrafya ve nüfusla paylaşmalıdır.

Çünkü; yerel yönetimler, kolektivist anlayışla işler, ürünler üretmeli, hizmetler götürmeli ve neroliberalizmin yapmadığı kitle ve yaşam boyu spora sportif destekler vermeli-dir (Fişek, 1983). Zira, kitle sporu ve yaşam boyu spor, sağlıklı sosyal yaşamın temellerinden olup, hareketli yaşam kaliteli yaşam sürdürmenin de en anahtar araçlarından biri olarak görülmelidir.

6.Kitle ve Yaşam Boyu Sporunun Temel Amaçları

Platon; "sağlıklı insanı, zihinsel eğitim ve bedensel yetilerini en güzel bağlayan ve onları en ölçülü şekilde ruhun hizmetine sokan tam eğitilmiş ve uyum sağlamış insan" olarak tanımlamıştır (Bolay, 1999). Spor, bireyin hareket gereksinmesini karşılamak bireyi bedensel, psikolojik ve sosyolojik açıdan sağlıklı kılmak için yapılan tüm etkinlikleri kapsar. Spor ile oyun, jimnastik ve eğlenceli faaliyetler yapılır (Karaağaçlı, 2021-1 ve Karaağaçlı, 2022-2).

Her yaş grubunu kapsayan sporun temel amaçları;

- Hareket ihtiyacını karşılamak.
- Fiziki moralleri yükseltmek.
- Bireysel ve toplumsal gelişimi sağlamak.
- Aktif dinlenmeyi sağlamak.
- Etkinliklerle sosyalleşmeye katkı getirmek olarak sıralanabilir (Voight, 1998).

Kitle ve yaşam boyu spor, sosyal statü gerektirmez toplumda yaşayan herkes spor yapabilir. Kitle ve yaşam boyu sporu, özel yetenek ve uygunluk gerektirmez, bazı branş-

larda yetenek tercih edilir ama zorunlu değildir.

7.Kitle ve Yaşam Boyu Sporunun Katkıları

Kitle ve yaşam boyu spor, insanın toplum kurallarına uygun olarak yaşaması birbirleriyle olan ilişkilerinin iyi örneğini verebilmesini sağlar. Örnek olarak, bir spor müsabakasında yer alanlar ve izleyenler insan kalabalıkları karşısında nasıl davranacaklarını da öğrenmiş olurlar. Spor insanların yardım sever, insan haklarına saygılı, dürüst davranmasını sağlar. Spor insanların ruhsal ve bedensel olarak tam bir iyilik halinde olmasına katkıları sağlar. Spor insanların sosyalleşebilmesini sağlar.

Çünkü; spor beden sağlığını korumaya, beden becerilerini geliştirmeye yönelik, gerektiğinde çevresel koşullara ve katılımcıların özelliklerine göre değiştirilebilen esnek kurallara dayalı oyuna, cimnastiğe, ve harekete dönük alıştırmaya ve çalışmaların tümünü kapsayan geniş tabanlı bir eylem alanıdır.

Kitle ve yaşam boyu sporun geniş eylem alanı,

- Etkinlikler yoluyla, her bireyin hareket kapasitesinin en üst düzeye ulaşmasına yardımcı olur.
- Sağlıklı yaşamı destekler.
- Aktif yaşam anlayışını destekler.
- Bireysel sorumlulukları geliştirir.
- Bireylerarası pozitif iletişim ve etkileşim sağlar.
- İnsanların özgüvenlerini destekler.

Kitle ve yaşam boyu spor alanında, aktif sporcular kendi isteğiyle çeşitli sportif etkinlikler yapar. Aktif bedenle aktif zihinsel performans sağlayarak bireylerin eğitim, öğretim ve akademik başarılarını destekler.

8.Kitle Spor ve Yaşam Boyu Sporda Türkiye'nin Gerçekleri

Kitle sporu ve yaşam boyu spor bağlamında Türkiye'nin Spor Coğrafyası şu gerçekleri gösteriyor;

- Türkiye'de her 10 kişiden 8'i sağlık için spor yapmak gerektiğini düşünmesine karşın, 4 kişiden 1'i haftada 3 gün spor yapıyor.
- 15-69 yaş dilimini kapsayan grubun üçte ikisi kendilerini hareketli olarak tanımlıyor. Bu tanımlamada günlük yaşam için yapılan çalışmalar, gezmeler, dolaşmalar, ev işleri ve alışveriş için yapılan yürüyüşler de hareketli olmak olarak değerlendiriliyor.
- Türkiye'de 4 kişiden ancak 1'i haftada 3 gün spor düzenli olarak spor yapıyor.
- Türkiye'de her 10 kişiden 4'ü spor aktiviteleriyle ilişkilendirirken 5'i hareket etmeyi yürüyüş olarak tanımlıyor (MAC, 2021).

Uzun süren virüs 19 salgını nedeniyle gezegende olduğu gibi Türkiye ölçeğinde de hareketsiz yaşam artarken, Her 100 kişiden 23'ü salgında sırasında kilo aldığını ifade ediyor. Kitle sporu yapamayan bir toplum olarak da dolayısıyla salgında alınan fazla kilolar çeşitli fizik ve psikolojik sağlık sorunlarına neden oluyor.

Anılan bu sağlık ve kilo sorunlarının giderilmesi için; kamu, birey ve toplum

yararı için yerel yönetimlerin sportif yaklaşımlarına ihtiyaç duyulduğundan yerel yönetimlerin sportif yaklaşımları aşağıda ana çizgilerle ele alınmaktadır.

9.Kamu, Birey ve Toplum Yararı İçin Yerel Yönetimlerin Sportif Yaklaşımları

Yerel Yönetimler ve spor alanına çeşitli kalemlerde destek veriyorlar. Destekler arasında; amatör lisanslı sporculara malzeme, kulüplere bölgesel deplasman ulaşımında taşıt sağlama katkılarının yanında sembolik maddi yardımlar da yapıyor.

- Çünkü; spor, bireysel ve toplumsal düzeylerde hareketli ve etkileşimli yaşantılar sunan etkinlikler dizgesidir.
- Çünkü; spor, farklı dallarına ve yapılarına göre farklı özel katkılar sağlamakla birlikte, genel ölçekte bireyleri ve toplumu sosyalleştirir.
- Çünkü; spor, açık hava koşulları içinde yağmura, çamura, güneşe, sıcağa ve soğuğa dayanabilmeyi öğretir.

Yukarı satırlarda sıralanan faktörlere katlanamayan da spor yapamaz, amatör ve profesyonel sporcu olmaz, spor müsabakalarına gidemez dolayısıyla seyirci de olmaz!

Yerel yönetimler için "olmazsa olmaz!" yönetsel ilkelerin başında; "kamusal kolektivizm" gelir.

Çünkü; temelde bireylerin genelde toplumun sağlıklı gelişimi için gerekli olan bu ilke; kamusal yatırımlardan sosyallik ve demokratiklik temelinde yararlanma sosyal eşitlikçi politikaların birey ve kamu yararına

kullanılmasını gerektirir.

Çünkü; yerel yönetimler, merkezi yönetimlerin sosyo-eko-kültürel politikleriyle ve asosyal olumsuz iletişimle yalnızlaştırdığı bireyleri toplumsal yapıya uyum sağlama girişimleriyle yaşam içinde tutmalıdır.

Çünkü; yerel yönetimler, merkezi yönetimlerin yaptığı gibi bütçelerinin büyük kesimini beton temelli yatırımlara ve güvenliğe harcama yerine; bireysel ve toplumsal gelişmelere ayırmalıdır.

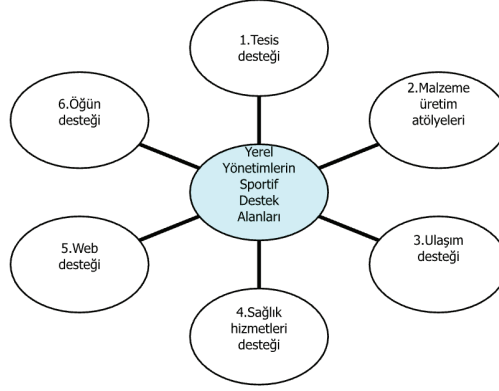
- Sporun, hareket odaklı yapısı bireylerin fizik, zihin ve sosyal gelişim alanlarını doğrudan etkilediği bulgusu yerel yönetimlerin bireyin temel ihtiyaçları arasında spor iklimini de dikkate almaları gerekir.
- Çünkü; yerel yönetimlerin sporla bireysel varolma gereksinimlerini karşılamalarına destek vermeleri bekleniyor.
- Yerel yönetimlerin halkın kitlesel sporu yapmalarını sağlayacak tesis ve organizasyonlar düzenlemelidir.

Yerel yönetimler, amatör spor dallarında atletizm, futbol, basketbol, voleybol, jimnastik, yüzme ve satranç sporlarında sporculara malzeme, tesis ve idman olanakları sağlamalıdır. Bu destekleri sağlamada somut bir yapı olarak tasarlanan Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi aşağıda ele alınmaktadır.

10.Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi

Yerel yönetimlerin genelde, ulaşım,

sağlık, eğitim, kültür ve ekmek-temiz su-sağlıklı ortamlar sağlama gibi temel işlevleri göstermelerinin yanında; özelde spor alanında yapmaları beklenen ve önerilen yapısal model aşağıda şekil 1'de olduğu gibi verilerek tanıtılmaktadır:

Şekil 1: Yerel Yönetimlerin Sportif Destek Alanları

Şekil 1'de imgesel olarak sistematize edilen yerel yönetimlerin sportif destek alanları aşağıda ana çizgilerle ele alınmaktadır:

10.1.Tesis desteği: Yerel yönetimler kitle ve yaşam boyu sporunun yaygınlaştırılması için öncelikle halkın spor yapabileceği alanlar hazırlamalıdır.

Neoliberal kuşatmacı sosyo-ekonomik uygulamalarda büyükşehir ve küçükşehir ölçeğine bakılmaksızın her metre kare arsanın rant aracı olduğu bir coğrafyada halkın hemen her semtte ve mahallede yararlanabileceği, başta yürüyüş olmak üzere, açık ve kapalı yüzme havuzları, buz sporları ve oyun alanları oluşturmalıdır.

Amatör spor kulüplerinin kullanımına açık futbol, basketbol ve voleybol sahaları düzenlemelidir. Ek olarak da arsa değerine bakmadan daha çok yeşil alanlar açmalıdır.

10.2.Malzeme üretim atölyeleri desteği: spor yaparken günlük yaşamda davranılan davranış biçimlerinden farklı etkinlikler gerektiğinden özel kıyafetlere ihtiyaç vardır. Özel kıyafetler malzeme niteliğinde olup, sporculara yerel yönetimler tarafından verilmesi sosyal ve katılımcı yönetimin bir gereğidir. Yerel yönetimlerin dikim atölyelerinde sistem bütünlüğünde çok ekonomik olarak hazırlanabilir.

Bir açık sistem, olarak üretim atölyeleri girdi, işlem, çıktı ve dönütten oluşur. Spor kıyafetlerinin dikimi ve onarımı ekonomik bir sistemi de kendi içinde oluşturacağından yerel istihdama da katkı sağlayabilecek nitelikte görülmektedir.

Şekil 2'de Açık Sistem Olarak Yerel Üretim Atölyelerinin Yapısı verilmektedir.

Şekil 2: Açık Sistem Olarak Yerel Üretim Atölyelerinin Yapısı

Şekil 2 bir Açık Sistem Olarak Yerel Üretim Atölyelerinin Yapısını gösterirken, girdiler malzemeleri, işlem üretim etkinliklerini, çıktı ürünleri ve dönüt ise kontrol-denetim işlevlerini kapsamaktadır. Üretim atölyelerinde sportif malzeme dışında başka hizmet alanlarına da ürün ve hizmetler sunulabileceği göz ardı edilmemelidir.

10.3.Ulaşım desteği: Yerel yönetimler spor uygulamalarında amatör spor kulüplerine özellikle deplasman maçları için ulaşım desteği sağlamalıdır. Ulaşım desteği orta ölçekli bir minibüsten başlayarak farklı amaçlı otobüsleri kapsayabilir. Ulaşım desteğinin örneklerine yerel yönetimlerin bazılarında zaman

zaman rastlanmakla birlikte, kitle ve yaşam boyu sporun hedeflerini gerçekleştirilmede anılan ulaşım desteğinin sürekli ve sürdürülebilir olması özel bir önem ve değer taşımaktadır.

10.4.Sağlık hizmetleri desteği: Yerel yönetimler sportif desteklerinde sporcuların sağlık durumlarıyla ilgili özel düzenlemelere yer vermemelidir. Bu konuda sporcu sağlık merkezi oluşturulmalı, merkezde ise spor sakatlıkları ve tedavileri konusunda uzman doktor, sağlık destek personeli istihdam edilmelidir. İstihdam sağlık bakanlığı ile koordinasyon içinde gerçekleştirilerek, çalışan sağlık personelinin, maaş, izin, kademe ve derece ilerlemesi temelindeki sosyal ve ekonomik haklarının korunması sağlanmalıdır.

10.5.Web desteği: Yerel yönetimler, gelişen ve değişen yaşam ve teknoloji bağlamında sportif alanda kulüplere web hizmetleri desteği sağlamalıdır. Web hizmetleri kulübün ait olduğu spor dalının özelliklerine göre değişmekle birlikte temelde bir kulüp web sayfasının tasarımında aşağıda sıralanan kritik sorulara cevaplar vermesine özen gösterilmelidir (Karaağaçlı,2022:209-222):

Sportif Web Sayfası Tasarımında Kritik Sorular!

Web nasıl açılır?, nelere yer verilir?, iletişim süreçleri nasıl sağlanır?, etkinlik duyuruları nasıl paylaşılır? ve web sayfası değişen ve gelişen ihtiyaçlara göre nasıl güncellenir?

Web sayfası tasarımında yukarı pencerede sıralanan sorulara cevaplar aranırken, teknik personel ve teknik yardım sağlama destekle-

ri de sunulmalıdır. Web sayfası desteği kulüplerin spor kamuoyunda kendilerini ifade etmeleri ve genç bireyleri sanal medyanın antisosyal hallerinden spor alanlarına çekme açısından yaşamsal önem ve değer taşımaktadır.

10.6.Öğün desteği: Yerel yönetimler, sportif uygulamalarında iyi bir planlamayla sporcular öğün destekleri vermelidir. Günlük yaşamda yerel halka sabahları sıcak çorba ikramı ve üniversite öğrencilerine akşam yemeği olarak verilen destekler amatör sporculara da verilmelidir. Amatör sporcunun daha çok bir işte çalışmayan öğrenci genç bireylerden oluştuğu dikkate alınınca sporculara verilecek öğün desteğinin ek olarak da süt ve meyve desteğinin önemi daha somut ortaya çıkmaktadır.

11.Sonuçlar

Yerel Yönetimlerin Sportif Uygulamalarına Bir Model Önerisi temalı bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında varılan sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır:

1. Yerel yönetim, belirli bir siyasi ve coğrafi yerin yerel düzeydeki halkın ontolojik yapısının yönetim organları tarafından yönetilmesidir.
2. Yerel yönetimin en somut adresi, mahalle, köy, kasaba, ilçe ve illerdir.
3. Yerel yönetimler, pratik yaşam alanlarında katılımcı ve dayanışmacı demokrasinin işleyişini göstermektedir.
4. Kamusal kaynaklardan ücret, mekan ve hizmet değişkenleriyle yararlanmayan bireyler Başta

fizyolojik, güvenlik, sevgi,-saygı görme ve gösterme gereksinimlerini tam olarak karşılayamazken yerel yönetimlerin desteği olmadan da spor yapmaları imkansız hale gelmektedir.

5. Sportif etkinlikler başta sosyal olmak üzere; bireylerin bilme-tanım, estetik ve kendini gerçekleştirme özellikli gelişimlerine işlevsel katkılar sağlamaktadır.
6. Yerel yönetimler siyaset bilimi ve cumhuriyet rejimi bağlamında demokratik yönetim sergilediklerinde toplumsal katılıma güçlü destekler vermektedir.
7. Evrensel ölçekte yerel yönetimlerin hedefleri, yapılanmaları ve uygulamaları merkezi ulusal yönetimlerden farklı nitelikler gösterirken, Türkiye ölçeğinde ise yerel yönetimlerin merkezi yönetimlerle bir ve aynı olduğu görüşü dikte edilmektedir.
8. Kitle ve yaşam boyu sporunun temel amaçları; bireyin hareket gereksinimini karşılamak bireyi bedensel, psikolojik ve sosyolojik açıdan sağlıklı kılmaktır.

9. Türkiye ölçeğinde de hareket-siz yaşam artarken, kitle sporu ve yaşamboyu spor olanaklarından yoksunluklar gözlenmektedir.
10. Neoliberalist politikalarda, kitle sporu ve yaşamboyu spor halkın tümüne özgü bir etkinlik alanı olarak görülmemektedir.
11. Kitle ve yaşam boyu sporun geniş eylem alanı, etkinlikler yoluyla, her bireyin hareket kapasitesinin en üst düzeye ulaşmasına yardımcı olmaktadır.
12. Yerel Yönetimler ve spor alanına çeşitli kalemlerde destek veriyorlar. Destekler arasında; amatör lisanslı sporculara malzeme, kulüplere bölgesel deplasman ulaşımında taşıt sağlama katkılarının yanında sembolik maddi yardımlar da sağladıkları gözlenmektedir.

12.Vargı ve Yargı

Evrensel ölçekli merkezi yönetim ve yerel yönetim sistemleri; hedefler, yapılanmalar ve uygulamalar bağlamında farklı değişkenlere sahiptir.

Türkiye ölçeğinde de yerel koşullara uygun farklı yapılanmaların olması gerçeğe uygun bir yaklaşım olacaktır.

Merkezi yönetimlerin neoliberal uygulamaları "kamuyu küçültmeyle devletin büyüyeceği" savına dayandığından, yerel yönetimlerde bunun uygulanması halk ve yönetim etkileşiminde

kopukluklara neden olur. Yerel yönetimlerin halktan kopukluğu ise antidemokratik yönetime, bireysel ve toplumsal yalnızlıklara, asosyal toplum yapıları doğurur. Anılan darboğazları aşma, toplumsal ihtiyaçları karşılarken; yerinde, planlı, tutarlı, yeterli ve sistemli ve verimli olarak davranmak için yerel yönetimlerle halkın işbirliğine ihtiyaç vardır.

Her alanda olduğu gibi sportif alanda da yerel yönetimler halkla ortak, katılımcı ve dayanışmacı hedefler, yapılanmalar ve uygulamalar içinde olmalıdır. Bu yönde, yerel yönetimler kitle sporuna yaşam boyu spor alanları için, sporculara ve amatör spor kulüplerine; (1)tesis, (2)malzeme, (3)ulaşım, (4)sağlık, (5)web sayfası tasarlama ve (6)öğün destekleri vermelidir. Güncel ve yaşayan bir konu olarak da yerel yönetimler neoliberalizmin köpürttüğü beton kütleleri yerine; kentlerde yürüyüş kulvarları bırakmalıdır.

Kaynaklar

Atatürk, G.M.K. (2020). Cumhuriyetimizin Emanetçisi Olan Çocuklarımız İçin Nutuk. Kripto Basın Yayın.

Bolay, H. S. (1999). Felsefe Doktrinler ve Terimler Sözlüğü. Sekizinci Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları: 182, Sözlük Serisi: 8.

ÇŞİDB. (2024). Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. <https://yeryonetimler.csb.gov.tr>

Karaağaçlı, M. (2021-1). Eğitimin Sosyolojisi. İkinci Yazım Birinci Basım. Ankara: Kitapçı Basımevi Yayıncılık Dağıtım Tasarım San Tic. Ltd. Şti. ISBN No:978-605-62357-9-5. Bandrol Seri Aralıkları: THG-TBC 620851-620870.

Karaağaçlı, M. (2021-2). Türkiye'de Uygulanan Ortaokul Beden Eğitimi ve Spor Programındaki Yeterlik Alanlarının ve Olimpiyat Anlayışının Eksiklikleri. Sayı: 25. Mart-Nisan 2022. <http://www.mektepligazete.tebesir.ss>. 50-57.

Karaağaçlı, M. (2022-1). Tekno Eğitim. Bizim Büro Basımevi Yayın ve Dağıtım Hizmetleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti. Matbaa Sertifika No:42488. ISBN-978-60580173-4-4. Bandrol Seri No Aralıkları: THG-TSK 411815-411884.

Karaağaçlı, M. (2022-2). Öğretimde Materyaller ve Teknolojiler. Üçüncü Yazım İkinci Basım. Ankara: Kitapçı Basımevi Yayıncılık Tasarım San. ve Tic. Ltd. Şti. Zübeyde Hanım Mah. Sedef Sokak No:6-1 İskitler-Ankara: Matbaa Sertifika No:34559. ISBN:978-605-62357-6-4. Bandrol Seri No Aralıkları:THG-NNH 785269-785398.

MAC. (2021). Türkiye'nin Spor ve Hareket Araştırması. İstanbul. Marsh Athletic Club.

MEB, (2018). Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara:

Fişek, K. (1983). Spor Yönetimi. Ankara, A.Ü.S.B.F. Yayınları: 515.

Voigt, D. (1998). Spor Sosyolojisi. Çeviren. A. Atalay, İstanbul.

Yerel Yönetimlerin İstihdam (İş Aracılığı) Hizmetleri

Dr. Necdet KENAR

Danışman | İBB İstanbul Personel Yönetim A.Ş.

Yerel yönetimlerin istihdam (iş aracılığı) hizmetleri 2010 yılında Türkiye İş Kurumunun (İŞKUR) istihdam hizmetlerinin sunumunu destekleyecek yerel mekânların oluşturulması için belediyelerle işbirliği süreci ile başladı.

Daha sonra 2020 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) özel istihdam bürosu (ÖİB) kurmak suretiyle istihdam hizmetlerini ÖİB yapısı altında başlattı. İBB'yi Kayseri Büyükşehir Belediyesi izledi ve 2022 yılında özel istihdam bürosu kurdu.

Halen yerel yönetimler yukarıda belirtilen iki farklı yöntemle istihdam hizmetlerini sunmaktadır: i. İŞKUR'la protokol kapsamında sunulan istihdam hizmetleri; ii. Özel istihdam bürosu yapısı altında sunulan istihdam hizmetleri.

Bu yazıda Belediyelerin İşkur'la yaptığı protokoller gereği sunulan istihdam hizmetlerine genel olarak değinilecektir. Özel istihdam bürosu kapsamında belediyelerin istihdam hizmeti ise "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bölgesel İstihdam Ofisi" özelinde daha ayrıntılı incelenecek-

tir.

1. İŞKUR'la Yapılan Protokoller Kapsamında Belediyelerin İstihdam Hizmetleri

İŞKUR esas itibarıyla istihdam hizmetlerini illerdeki taşra teşkilatı ve 2008 yılından itibaren geliştirdiği online servisleri (e-ışkur) aracılığıyla işgücü piyasasına sunmaktadır.

İŞKUR 2010 yılında iş arayan veya İŞKUR hizmetlerinden yararlanmak isteyen kişilerin hizmete daha kolay ulaşımını sağlamak amacıyla

ve o dönemde yeni geliştirdiği online istihdam hizmetlerinin sunumunu destekleyecek yerel mekânların oluşturulması için belediyelerle işbirliği sürecini başlattı.

Şubat Ayı'nda başlayan işbirliği ile 2010 yılında Çalışma ve İşkur İl Müdürlükleri ile 844 Belediye Başkanlığı arasında protokoller imzalandı. Böylelikle, iş arayanlar ve işverenlere, belediyeler tarafından sağlanan mekânlarda, belediye çalışanları aracılığı ile İŞKUR hizmetlerinin sunulmasına başlanmış oldu.

"Hizmet Noktaları" olarak tanımlanan bu sistem daha sonra belediyeler dışında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Güvenlik Kurumu İl Müdürlükleri (Sosyal Güvenlik Merkezleri), Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri (ASHB), Kızılay, Kadın Konukevleri, Şiddeti Önleme Merkezleri, Tarım ve Orman Bakanlığı İl Müdürlükleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kaymakamlıklar, Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri, Kariyer Merkezleri, Teknoloji Geliştirme Merkezleri ve Sanayi-Ticaret Odaları Borsaları ile imzalanan protokollerle genişletildi.

"İŞKUR Hizmetlerinin Sunumuna İlişkin Protokoller" kapsamında "İŞKUR Hizmet Noktası" olarak ifade edilen yerlerde vatandaşlar, İŞKUR portalı üzerinden İŞKUR'a dair işlemlerini yürütebilmektedir.

2023 yılı itibarıyla 2.310 hizmet noktası faaliyettedir. Hizmet noktalarının kurumlar olarak dağılımı aşağıdaki gibidir. (Kızbes KILIÇ GÖRMEZÖZ, "Türkiye Yüzyılı Vizyonu Doğrultusunda İşkur İstihdam Hizmetleri", istihdamda3i-sayi-39.pdf).

KURUM	HİZMET NOKTASI
Belediyeler	1046
Vakıflar	717
Ticaret ve Sanayi Odaları	189
Kaymakamlıklar	74
ASHB	70
Organize Sanayi Bölgeleri	46
Ticaret Borsası	26
Üniversiteler	26
Diğer	116
TOPLAM	2310

İŞKUR Hizmet Noktalarında, İŞKUR Hizmet Merkezlerinde kullanılan portal ile aynı olmak üzere e-İŞKUR üzerinden;

- İş arayanın profiline uygun açık işlerin sorgulanması,
- İş başvurusu alınması ve güncellenmesi,
- İşsizlik ödeneği başvurusunun alınması ve talep dilekçelerinin sisteme kaydının yapılması, talep dilekçelerinin durumu ile ödeme planının sorgulanması,
- Aktif işgücü programlarına başvuru yapılması ve başvuruların takip edilmesi,
- Özel sektör işverenlerinin İşkur portalına işveren kaydının yapılması, işverenin işgücü talebinin alınması ve yayınlanması;
- Kamu sektörü işgücü taleplerinin iş arayanlara duyurusunun yapılması ile
- İşkur hizmetleri hakkında bilgi verilmesi işlemleri yapılabil-

mektedir

Hizmet noktalarının faaliyet sonuçlarına ilişkin İŞKUR tarafından yayınlanmış veri bulunmamakla birlikte bazı belediyelerin "Kariyer Merkezi" ya da "İstihdam Merkezi" birimi altında sunduğu hizmetlerde çok başarılı olduğu gözlenmektedir.

1. Özel İstihdam Bürosu Statüsünde İstihdam Hizmetleri Sunan Belediyeler

Daha önce devlet tekelinde olan iş ve işçi bulmaya aracılık hizmetleri 2003 yılında 4857 Sayılı İş Kanununun 90. Maddesi "İş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık görevi, Türkiye İş Kurumu ve bu hususta izin verilen özel istihdam bürolarınca yerine getirilir." hükmü ile liberalleştirildi.

Yine 2003 yılında yayınlanan Özel İstihdam Büroları (ÖİB) Yönetmeliği ile ÖİB'lerin kuruluş ve faaliyet esasları belirlendi. Yönetmelikte özel istihdam bürosu: "İş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmesine ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık yapmak ve/veya geçici iş ilişkisi kurma faaliyeti yürütmek üzere Kurum tarafından izin verilen gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan bürolar" olarak tanımlandı.

Özel İstihdam Büroları özel sektör işverenlerine hizmet sunmaktadır. Özel istihdam büroları, kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonları için aracılık faaliyeti yapamaz. Özel istihdam büroları, iş arayanlardan aracılık faaliyeti ve aracılık faaliyetine yönelik olarak düzenleyecekleri eğitimlerden menfaat temin edemez ve hizmet bedeli alamaz. Bu kapsamda sunu-

lacak hizmetlerin ve eğitimlerin ücretleri sadece işverenden alınır.

Yönetmelik çerçevesinde 2003'ten günümüze Türkiye genelinde İŞKUR'dan faaliyet izni alan ÖİB sayısı 1653'dür. Bunların içinde faaliyeti devam eden ÖİB sayısı 716, faaliyeti sona eren ÖİB sayısı ise 937'dir.

Faaliyeti devam eden ÖİB'lerin ikisi belediye iştirak şirketlerine aittir. Bunlar:

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştirak şirketi "İstanbul Personel Yönetimi A.Ş. Özel İstihdam Bürosu- (İBB) Bölgesel İstihdam Ofisi (BİO) ve
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi iştirak şirketi "Kaymek Kayseri Mesleki Eğitim Ve Kültür A.Ş. Özel İstihdam Bürosu'dur.

2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Bölgesel İstihdam Ofisi (BİO)

İBB Bölgesel İstihdam Ofisi, İBB'nin iştirak şirketi "İstanbul Personel Yönetimi A.Ş.'nin İŞKUR'dan aldığı 20 Mayıs 2020 tarihli faaliyet izni çerçevesinde faaliyetine sürdürmektedir.

İBB Bölgesel İstihdam Ofisleri (BİO), iş arayanlar ile özel sektördeki işvereni bir araya getirerek ülkemizin ve İstanbul'un en önemli sorunu olan işsizliğin çözümüne ve istihdama

katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmiş, ekonomik ve sosyal bir projedir. Şu ana kadar Bölgesel İstihdam Ofisleri aracılığıyla iş bulan kişi sayısı 178.329, iş arayan kaydı sayısı 988.763, bio portalına kayıtlı firma sayısı 17.509'dur.

Bölgesel İstihdam Ofisleri 285 Kariyer Danışmanı ve 29 ofisi ile İstanbul'un 39 ilçesine hizmet vermektedir. 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli 11 ilimizi etkileyen deprem felaketi sonrasında İBB'nin Bölgeye yönelik gerçekleştirdiği hizmet ve destekler kapsamında faaliyete geçen Hatay Bölgesel İstihdam Ofisi ise bölge ekonomisine katkı sağlayarak işsizliğin azaltılması konusundaki çalışmalarına devam etmektedir.

Avrupa Yakasında 19 Bölgesel İstihdam Ofisi bulunmaktadır. Bunlar; Arnavutköy, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Başakşehir, Bayrampaşa, Beylikdüzü, Beyoğlu, Büyükçekmece, Çatalca, Esenyurt, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Küçükçekmece, Sarıyer, Silivri, Sultangazi, Şişli ve Zeytinburnu Ofisleridir. Anadolu Yakasındaki 10 Bölgesel İstihdam Ofisi ise; Adalar, Beykoz, Kartal, Pendik, Sancaktepe, Şile, Tuzla, Ümraniye, Üsküdar ve Üsküdar-Yavuztürk Ofisleridir.

Bölgesel İstihdam Ofisleri;

- İş arayanlara bilgi, beceri ve yetkinliklerine uygun iş bulma fırsatı,

tı,

- İşverenlere ihtiyaçları olan nitelikli işgücünü temin etme imkânını sunmaktadır.

İş arayanlar, başvurularını kendilerine en yakın ofisleri ziyaret ederek yapabildikleri gibi 444 8 333 numaralı telefondan da kariyer danışmanlarına ulaşabilmekte ya da bio.ibb.istanbul portalına veya İstanbul Senin uygulaması "iş ara iş bul" bölümünden online başvuru yapıp iş ilanlarını takip edebilmektedir. İşverenler de açık iş pozisyonlarına işe alım konusunda kariyer danışmanlarından destek alabildiği gibi BİO web portalında kayıt oluşturarak iş ilanlarını yayınlatabilmektedir. **BİO hizmetleri iş arayan ve işverenler için ücretsizdir.**

Ofislerin yanı sıra iş arayan İstanbullulara sahada destek olunması amacıyla 2 Mobil İstihdam Ofisi/Aracı her hafta İstanbul'un her iki yakasında önceden belirlenen ve duyurulan ilçe meydanlarında veya kalabalık bir mahalle merkezinde iş arayan vatandaşlarla bir araya gelmektedir.

3.1 Bölgesel İstihdam Ofislerinin Bazı Proje Faaliyetleri

3.1.1 Enstitü İstanbul İSMEK ile Eğitim Destekli İstihdam Programları

İBB Bölgesel İstihdam Ofisi İstanbul

işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan meslek ve becerileri tespit ederek işgücü piyasasına nitelikli çalışanlar kazandırmak üzere Enstitü İstanbul İSMEK ile "Eğitim Destekli İstihdam Programları" geliştirmektedir. İş dünyasının farklı sektörlerinde faaliyet gösteren özel sektör firmaları ve STK'ları da bu işbirliğine dâhil edilerek İstanbul'da istihdama katkı sağlanmaktadır.

Bu programlar kapsamında BİO tarafından yapılan mülakatlar sonrasında, belirlenen kriterlere uygun adayların eğitimi Eİ İSMEK tarafından yapılmakta, eğitimi başarılı ile tamamlayanlar, işgücü ihtiyacı olan özel sektör firmalarında istihdama yönlendirilmektedir.

Bu programlarda bugüne kadar sağlık, gıda, tekstil, deri, hazır giyim, perakende, bilişim, satış, pazarlama ve hukuk gibi farklı sektörlerde eğitim programları ve istihdam faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

3.1.2. Kadınlara Yönelik Projeler

İBB Bölgesel İstihdam Ofisleri kadın istihdamına yönelik özel çaba sarf etmektedir. İstanbul genelinde kadın istihdam oranı yüzde 33,2 iken BİO'ların işe yerleştirmelerinde kadın istihdam oranı yüzde 39,1'dir. "Çocuklar Kreşe, Anneler İşe" projesi ile çocukları Yuvamız İstanbul Kreşlerine devam eden annelere özel sektör iş fırsatları hakkında bilgilendirme yapılarak, çalışmak isteyen annelerin özel sektör firmalarında işe yerleştirme çalışmaları ile kadın istihdamı desteklenmektedir.

3.1.3 Gençlere Yönelik Projeler

İBB Bölgesel İstihdam Ofislerin hizmetlerinden yoğunlukla gençler yararlanmaktadır. İşe yerleştirilenler

çinde 18-29 yaş grubu gençler, tüm yerleştirmelerin yüzde 50,9'unu oluşturmaktadır. Genç istihdamına yönelik çalışmalar kapsamında üniversite öğrencileri, yarı zamanlı işlerde özel sektörde işe yerleştirilmektedir. Bu konuda üniversitelerle işbirlikleri de yapılmaktadır. İBB'nin 2023 itibariyle sayıları 14'e ulaşan öğrenci yurtları ziyaret edilerek öğrencilerin yarı zamanlı ve veya kısa dönemli işler için kayıtları alınmıştır. 2023 yılı boyunca 1740 yarı zamanlı ve 3439 dönemsel pozisyona istihdam yapılmıştır

3.1.4 Dezavantajlılara Yönelik Projeler

İBB Bölgesel İstihdam Ofisleri dezavantajlı grupların istihdamına da özel önem vermektedir. "Sistem Mezuniyeti Projesi" ile sosyal yardım alan vatandaşların istihdamlarına aracılık edilerek geçimlerini sağlamalarına yardımcı olunmaktadır. İBB'nin geçici barınma hizmeti sağladığı evsiz vatandaşların da özel sektör firmalarında istihdam edilmelerine destek olunmaktadır.

Gerek 3 Aralık Dünya Engelliler Günü kapsamında ve gerekse İstanbul'un farklı bölgelerinde, "Engelsiz İstihdam" temasıyla düzenlenen toplu mülakatlarla özel gereksinimli bireyler, işgücü talebi olan firmalarla buluşturulmaktadır. Bölgesel İstihdam Ofisleri aracılığı ile 2023 yılı boyunca 496 özel gereksinimli birey, istihdam olanağına kavuştu.

3.2 İşgücü Piyasa Araştırmaları

BİO'lar İstanbul işgücü piyasasına yönelik araştırmalar yapmakta, kamuoyuyla paylaşmaktadır. İstanbul işgücü piyasasının özelliklerini ve sorunlarını 2014-2021 dönemi gelişmeleri kapsamında inceleyen ilk

araştırma olan İstanbul İşgücü Piyasası Araştırma Raporu Mart 2022'de yayınlanmıştır. İkincisi Ocak 2023'te yayınlanan araştırmanın üçüncüsü de 2024 Ocak ayında yayınlanmıştır.

Ayrıca, BİO Araştırma Birimince yılda iki kez firmalar nezdinde yapılan anket ve derinlemesine görüşmelerle asgari ücret artışlarının, ekonomik gelişmelerin ve EYT gibi düzenlemelerin işgücü piyasası ve istihdam üzerine etkileri araştırılmakta, yayınlanan raporlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

3.3 İstanbul Kariyer ve İstihdam Fuar & Zirvesi

İlki Haziran 2022'de, ikincisi 8-9 Aralık 2023 tarihinde, İBB Bölgesel İstihdam Ofisi ev sahipliğinde, İstanbul Personel Yönetimi AŞ (İSPER) koordinasyonu ve Gençlik ve Spor Müdürlüğü iş birliğiyle düzenlenen İstanbul Kariyer ve İstihdam Fuar & Zirvesi, Dr. Mimar Kadir Topbaş Gösteri Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. İki gün süren organizasyon kapsamında Türkiye ve İstanbul'un öncü firmalarının İK yöneticileriyle 20 bini aşkın genç bir araya gelmiştir.

3.4. İstanbul'un İstihdamına Katkı Ödülleri Töreni

2023 yılında İBB Bölgesel İstihdam Ofisi işbirliği ile yüksek sayıda istihdam sağlayan firmaların ödüllendirildiği "İstanbul'un İstihdamına Katkı Ödülleri Töreni", İBB Başkanı Sayın Ekrem İmamoğlu'nun katılımıyla 18 Ocak 2024 tarihinde 1200'e yakın işveren temsilcisi ile Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleştirilmiştir.

Yerel Yönetimler ve Ekoloji İlişkisi Nasıl Sağlanmalı?

Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ

Çukurova Üniversitesi | iortas@cu.edu.tr

İnsanlık tarihi sürecinin son birkaç yüz yılında başlayan nüfus artışı hızı özellikle son 100 yılda ivmelenecek her 40-50 yılda katlanarak arttı. Tarihte insanlık ilk defa bu kadar kalabalıklaşan kentlerde doğaya uygun olmayan yapılaşma ile bir arada yaşamaya başladı. Doğal olarak nüfus yapısına bağlı olarak ve iş bölümü sonucunda bir o kadarda tüketici duruma geldiler. Tarım toplumlarının yerleşim yerleri ağırlıklı olarak köy ve küçük kasabalar iken sanayi toplumlarının yerleşim yerleri mega kentler ve etrafından konumlanmış endüstri kasabaları olarak şekillendiler. 100 yıl kadar önce bir tek Roma ve Londra kentleri birer milyon nüfusa sahip iken, bugün dünyada 42 şehrin nüfusu 1 milyo-

nun üzerinde ve Tokyo, Pekin, Yeni Dehli, New Meksiko gibi kentlerin 30'ar, İstanbul'un ise 20 milyona dayanmış olduğu görülüyor. Örneğin Alven Tofler "Future Shoke" adlı eserinde birim zamandaki ulaşım, iletişim ve aktivitelerin arttığını ve dünyanın küreselleştiğini belirtiyordu. Bir araştırmaya göre de bundan 200 yıl önce bir insan yılda ancak 200 kişi ile karşılaşabiliyordu, bugün ise mega kentlerde bir saatlik yürüyüşle 200 bin kişi ile karşı karşıya gelebiliyor.

Türkiye'nin 1950'lerden günümüze kadar kentleşme sürecinde önemli değişimler yaşanmış, kırsal bölgelerden şehirlere ciddi göç hareketleri hız kazanmış ve. Kentlerin

çarpık gelişimine ek olarak doğal olarak başlı başına ekolojik bir soruna yol açmıştır. Çizelge de görüleceği gibi 1927 yılında nüfusun yüzde 75,8'i kırsal alanda yaşarken ancak yüzde 24,2'si kentsel alanlarda yaşamaktaydı. Günümüzde büyük şehir yasası ile köylerin mahalleye dönüştürülmesi ile bu oran % 93 kent ve % 7 kadar köy nüfusuna dönüşmüştür. Türkiye'de sanayileşme süreci ile birlikte 1950'li yıllardan sonraki kırsaldan kentlere doğru olan yoğun göç olgusu doğal olarak başta batı illerinde, özellikle de İstanbul ve diğer illerin kent çeperlerinde varoşlar ve gettolar oluşumuna yol açmıştır. Nitekim sanayi devrimi ile insanların tarımdan koparak sanayi ve hizmet sektörüne yönelmesi

sonucu olarak ilk defa birçok ülkede, özellikle de Amerika ve Asya'daki mega kentlerde milyonlarca insan yaşamaktadır.

1927-2021 Yılları arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Sayısal ve Yüzde Dağılımı (Vikipedi, 2024)

YIL	NÜFUS	KIR	KENT	KIR (%)	KENT (%)
1927	13,6	10,3	3,3	75,8	24,2
1940	17,8	13,5	4,3	75,6	24,4
1960	27,8	18,9	8,9	68,1	31,9
1980	44,7	25,1	19,6	56,1	43,7
2000	67,8	23,8	44,0	35,1	64,9
2010	73,7	17,5	56,2	23,7	76,3
2021	84,7	5,8	78,9	6,8	93,2

Türkiye'nin Çarpık Göç Sosyolojisi Bugün Yerel Yönetimlerin En Ciddi Sosyal, Ekonomik ve Ekolojik Sorunu Haline Geldi

Türkiye'nin 1950'li yıllarda, özellikle de 1980'li yıllardan sonra kalkınmasını tarımdan sanayileşmeye yöneltme anlayışı ile kırsalda tarım ihmal edildi, bunun sonucu geçimini kırsaldan sağlayamayan birçok aile birazda çocuklarını eğitimi içinde kentlere göç etmek zorunda kaldı. Her ne kadar tarımda mekanizasyon önemli ölçüde gelişmiş olsa da kırsalda tarım toprakları girdi maliyetleri, yüksek enflasyon nedeniyle ürünlerinin para edememesi sonucu kırsalda hayvancılık nerdeyse yapılamaz hale geldi. Kentlerin beklenenin üzerinde büyümesi beraberinde kentlerin etrafındaki tarım alanlarının tarımın dışında (amaç dışı) yerleşim yeri, yol, alt yapı ve diğer yapılanmalara açılmak zorunda kalınmasına neden oldu. Türkiye'nin 1990'lı yıllarda 27,2 milyon hektar olan tarım toprağı kentlerin genişlemesi, ulaşım yolları ve diğer endüstriyel kullanım alanları ile günümüz-

de 4.1 milyon hektar tarım toprağı tamamen amaç dışına çıkarılmıştır. Kentlerin büyümesi ile çevredeki sulak alanlar, doğal alanlar ve yapılar ortadan kaldırılarak her alanda ekolojik sorunlar yaratılmış durumdadır. Büyük kentlerin etrafındaki tarım alanları yerleşim altına alındığı için toplumun taze meyve sebze ve diğer gıda ihtiyaçları çok uzaklardan taşımacılıkla sağlanmaktadır. Dövizle bağlı yüksek petrol fiyatları doğrudan fiyatlara yansıdığı için fiyatlar pahalılaşmakta ve toplumun alt gelir gurubundakiler gıdaya erişememektedirler.

Bütün bunların sonucunda ülkemizde tarım dışı bağımlı hale gelmiştir. Bırakınız kentleri, kırsaldaki köylüler bile kentlerdeki marketlerde süt, yumurta ve meyve sebze alır duruma gelmiştir. Sonunda ülke olarak sanayileşmediğimiz gibi en iyi bildiğimiz tarımsal üretimden de kopulmuştur. Bir bütün olarak orta düzeyde sanayi ürünü üreten bir tuzaktan kurtulunamadığı gibi kırsalda tarımdan koparılmış, şehirlerin varoşlarına yerleştirilmiş milyonlar ve bu olgunun ürettiği birçok sosyal ekonomik ve ekolojik sorunlu kentler ülkesi olunmuştur.

Yerel Yönetimlerin Ekoloji Konusu ile İlgili Alanları

İnsanların çoğunlukla kentlerde yaşamaya başlaması ile kentler birlikte yaşamın sağladığı toplandığı ve planlı yaşamın organize edildiği yerleri olarak tanımlanabilir. Ülkemizde özellikle planlı yapılanmayı sağlanamamış olmasından dolayı yerel yönetimlerin yaşanılabilir bir sağlıklı ortam sağlayabilmeleri için öncelikle yerel yönetimlerce ekolojinin temel kurallarının benimsenmesi ve uygulanması oldukça önemlidir. Doğumdan ölüme yaşamının bütün

ihtiyaçlarını kent ortamında sağlandığı için ortamın kişinin konforuna uygun düzenlenmeli. Bu bağlamda kente yaşayanların kolektif anlayışla yaşamın gerektirdiği ihtiyaçların sağlanmasında ve kullanılmasında söz sahibi olması önemli. Başta doğal kaynakların korunması, çevrenin iyileştirilmesi ve sürdürülebilirlik gibi konular doğrudan belediyelerin kendi etki alanları ve yetkileri içindedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin demokratik olarak kente yaşayanları birlikte ördüğü yönetim yapılanması ile sağlanması önemli. Kentlerin ekolojik yaşama uygun yaşanılır kılınması herkesin katkıları ile sağlanmak zorundadır. İnsanlığın kent ekoloji ilişkileri ile ilgili alanlar evrensel anlamda şöyle özetlenebilir:

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Politikaları çerçevesinde "Bireylerin sağlığını koruma, hastalıklarla mücadele etme konusu çerçevesinde insan sağlığının ve yaşam kalitesinin devamlılığını sağlamayı temel görev edinmiştir" ilkesi bütün yerel yönetimlerin doğrudan sorumluluk alanında yer almaktadır. İklim değişimleri etkisi ile azalması beklenen temiz suya erişim problemi yanında artan kent nüfusları geleceğin en ciddi yaşam hakkı gibi büyüyen sorunlar başta olmak üzere, temiz çevre ve uygun konforlu kentler geliştirmek de yerel yönetimlerin üstlendiği konular arasında yer almaktadır.

Ancak hepsinden önce kent yönetimini kentlin paydaşları adına insan odaklı açık şeffaf yönetim ilkelerini uygulamak. Toplum sağlığı, koruyucu sağlık hizmetleri ve çocukların sağlıklı ortamlarda gelişimi için ekolojik sosyal hizmetlerin sağlanması.

Kentin Ekolojik Yapıya Uygun

Planlama ve Kalkınması:

Yerel yönetimler şehirlerin ve belde-lerin bütünlüklü bir yapı içinde doğanın sunduğu olanaklara uygun şekilde kalkınmasının planlamasını yapma durumundadırlar. Kentin bulunduğu coğrafyanın jeoloji, jeomorfoloji, toprak, iklim ve doğa kaynaklarının belirlenerek kentin gelişiminin yerleşim yerinin konumu, güneşten yararlanma ve enerjiden tasarruf ile peyzaj yapısının bütünlük içinde planlaması toplum ve çevre sağlığı kadar kentin kalkınması için büyük yarar sağlayacaktır. Dünyada doğa ile uyumlu yerleşim yerlerinin daha çok ilgi çektiği ve kalkındığı bilinmektedir. Kentin ve çevresinin doğal ve tarihi nitelikteki alanları ile korunması, yeşil alanların korunarak geliştirilmesi ve çevre dostu altyapı projelerinin yapılması gibi konuların planlanması kent yöneticilerinin doğrudan sorumluluğundaki konulardır. Tarihte bir çok medeniyetin ve yerleşim yerinin yıkılmasında ekoloji, iklim ve su gibi sorunları çözemedikleri ve kentlerin sürdürülebilirliğini sağlayamadıkları için insanlar alanları terk ederek boş bırakmıştır.

Günümüzde kentlerdeki altyapı hizmetleri kamu hizmeti şeklinde sağlanmaktadır. Yerel yönetim tek başına insani temel gereksinimleri olan su, elektrik, deprem ve afetlere karşı dayanıklı konutlar ve ulaşım gibi altyapı hizmetleri yanında toplumun sağlıklı yaşamı için kentlerin, park, bahçe çevre yol, refüjlerin yeşillendirilmesi ve değişik peyzaj yapılarının ekolojik şekilde geliştirilmesi gerekir.

Atık Yönetimi: Artan nüfusun gelir düzeyine göre günde 1-15 kg çöp ve 150-180 litre/ sıvı atık oluşturduğu hesabıyla çevresel etkisinin bü-

yüdüğü bilinmektedir. Günümüzün ciddi sorunu haline gelen kentlerin atıkları ekoloji yanında sosyal ve ekonomik bir çok alanı doğrudan ilgilendirmektedir. Mega kentlerde günde milyonlarca çöpün toplanması, tasnifi ve bertarafı çağın ciddi sorunlarından biri haline gelmiştir. Dünya Çevre Mühendisleri ve Tarım Bilimcilerin değişik öneri ve çözümler sunmalarına rağmen halen sorun etkisini hissettirmektedir. Yerel yönetimlerin çöp toplama, atık su arıtma gibi atıkların geri dönüşümü veya yerinde giderimi veya dönüşümü farklı çevre koruma teknolojilerinin de kullanılmasını gerektirmektedir. Suların arıtılması, atık çamurlarının ağır metallerden arındırılması ve yeniden tarımda kullanılması gibi bir çok zincir sürecin planlanması ve uygulamaya geçirilmesi konusu çok az yerel yönetim tarafından sağlanabilmektedir. Bu faaliyetlerin çevre ve toplum sağlığını koruma, zararların azaltılması ve doğal kaynakların korunması açılarından yararlı olabilmeleri yerel yönetimlerin diğer ilgili kuruluşlar ile işbirliğini gerektirdiği için iyi planlanması ve koordinasyonu yine yerel yönetimlerin becerisine kalmaktadır.

Yeşil Alanların Korunması ve Artırılması:

Yerel yönetimlerin önemli çalışma alanlarının başında kentin parkları, koruları, bahçeleri ve rekreasyon alanları gibi yeşil alanlarını korumak ve arttırmak gelmektedir. Kent nüfusunun artması, hizmet ve endüstri iş kollarında sürekli mesai durumu birçok insanın serbest za-

manını sınırlamaktadır. Dünyada bir çok insan sosyal yaşam ve dinlenme zamanlarını çoğunlukla hafta sonlarına ayırmaktadırlar. Ailelerin bir araya gelmesi, düğün dernek, toplantı, dinlenme ve sosyal etkinliklerin huzur ve güven içinde ferah ortamda yapılması için de yerel yönetimlerin toplum hizmetleri ayrıca önem kazanmaktadır. Bu alanlar, fiziki yapısı kadar, peyzaj yapısı ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemlidir. Kent insanının sosyal ve kültürel dokusuna uygun mekanlar yanında

doğanın bütünlüğüne zarar vermeden yapılacak çalışmalarda insanların etkileşimini ve birlikte öğrenme becerilerini arttıracak yapıların da planlanması önemlidir. Bu arada sürdürülebilir yaşam anlayışı içinde insanların yaşadığı ortamı ve doğayla ilişkilerini daha fazla koruyarak etkileşimde bulunmaları için ortam hazırlamak ve sunmak yerel yönetimlerin çalışma alanları için-

dedir.

Hava Kalitesinin Sağlanması: Son yıllarda artan düşük kaliteli kömürün kışın ısınma aracı olarak kullanılması yanında aşırı nüfus yoğunluğu kent içlerinde ve çevrelerindeki endüstri alanları ile araçların egzoz gazları çok ciddi hava kirliliği sorunu yaşatmaktadır. Birçok yönden atmosferdeki solunabilir büyüklükteki partikül maddeler (PM2.5 -PM10) metre küpte mikro gram olarak arttığında bu tanecik kirliliği toplum sağlığını bozacak nitelik kazanmaktadır. Kentlerin yerleşim durumu, evler arasındaki mesafe, yeşil alan yetersizliğini doğuran planlama sorunları dış ortam hava kirliliğini arttıran etmenlerin başında gelmektedir. Yakılan düşük kaliteli kömür diğer sanayi yağları vd. ile birlikte atmosfere salınan kurşun, kadmiyum ve azot oksitler ile ozon gibi gazlar toplum sağlığını bozan ekolojik sonuçlardır.

Su Kalitesinin Sağlanması: Yerel yönetimlerin toplumun içtiği su kalitesini iyileştirmek için çeşitli politikalar ve projeler geliştirmeleri önemli görevleri arasındadır. Sürdürülebilirlik çalışmaları kapsamında toplumun her kesiminin temiz su ve sıhhi koşullara sağlıklı ulaşması, su kıtlığı ve kuraklığın tarımsal üretim üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla yerel yönetimler ilgili kuruluşlar ile işbirliklerini oluşturması ve gerekli planlamaları da sorumluluk alanlarındadır.

Canlıların ve insanların günlük içilebilir sağlıklı su gereksinimini sağlıklı şekilde her haneye kolay ulaştırılabilir şekilde ulaştırması aynı zamanda bir insan hakkıdır. Artan su kirliliğini ve kirliliğin suyoluyla taşınması ile bu durumun ekosistem ve besin zinciri yoluyla halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması önceden belirlenmesi ile bunların önlenmesine yönelik çalışmalar yerel yönetimlerin öncelikleridir. Kentlerin aşırı yağış sonrası oluşan seller, göllenmeleri olabildiğince önlemeye çalışmak ve kentin kirletilmiş sularının tahliye edilerek belirli yerlerde arındırılarak yeniden tarımsal alarlarda kullanılmasının planlanması temiz kent için önemli bir misyondur.

Güvenli içme suyu kaynaklarının azalması başta hijyen, sağlık ve beslenme gibi bir dizi etkileşimli sorunun yaşanmasına yol açmaktadır. Kentin nüfus yapısı ve toplam içme ve tüketim sularının ayrı ayrı belirlenmesi, atık suların arındırılarak yeniden tarımda veya endüstride kullanılması yerel yönetimlerin planlamasının belediyelerin önceliklerinin başında yer alması gerekmektedir. Olası iklim değişimlerine karşın uzun erimli su depolama yapılanması yanında yeni yapılacak evlerin su hasattı yapıları olarak planlanmalı ve toplum bu ekseninde eğitim ve bilgilendirme yapılmalıdır.

Temiz Enerji Kullanımı ve İklim Değişimlerine Karşı Kentlerin Hazırlanması: Günümüzde bütün iş ve işlevler enerji üzerinden sağlanmaktadır. Enerjini ve ormanların kaynakları olan; su, güneş ve rüzgâr ile yer altı fosil kaynakları kullanılarak üretilen enerjinin amaca uygun verimli kullanılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, birim enerji maliyetlerinin düşürülmesi yerel yönetimlerin de sorumluluğunda bulunmaktadır. Avrupa Birliği tarafından "yeşil mutabakat" çerçevesinde kentlerin ekolojik yaşama uygun ve sürdürülebilir gelişimi için kentin sahip olduğu bütün kaynakların verimli ve etkin kullanımını planlanması talep edilmektedir. Her ne kadar genel enerji üretimi merkezi idarede olsa da dağıtım ve enerji verimliliği planlaması ile enerji ekonomisi yanında kent içi trafiğini düzenlemekten belediyeler sorumludur. Ayrıca günümüzde yenilenebilir enerji kaynaklarının güçleri, konumları göz önüne alınarak 'Grid', yani ızgara sistemi uygulanarak bu kaynakların en etkin şekilde değerlendirilmesine çalışılmaktadır. Kentin sosyal dokusuna uygun enerji kullanımı ve tasarrufu konularında topluma yönelik bilgilendirmeler yapılması dahil bir çok konu yerel yönetimlerce sağlanabilir. Bu bağlamda, kentin yerleşim yerleri ve yeni yerleşimlerde ekolojiye uy-

liği toplum sağlığını bozacak nitelik kazanmaktadır. Kentlerin yerleşim durumu, evler arasındaki mesafe, yeşil alan yetersizliğini doğuran planlama sorunları dış ortam hava kirliliğini arttıran etmenlerin başında gelmektedir. Yakılan düşük kaliteli kömür diğer sanayi yağları vd. ile birlikte atmosfere salınan kurşun, kadmiyum ve azot oksitler ile ozon gibi gazlar toplum sağlığını bozan ekolojik sonuçlardır.

Temiz Enerji Kullanımı ve İklim Değişimlerine Karşı Kentlerin Hazırlanması: Günümüzde bütün iş ve işlevler enerji üzerinden sağlanmaktadır. Enerjini ve ormanların kaynakları olan; su, güneş ve rüzgâr ile yer altı fosil kaynakları kullanılarak üretilen enerjinin amaca uygun verimli kullanılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, birim enerji maliyetlerinin düşürülmesi yerel yönetimlerin de sorumluluğunda bulunmaktadır. Avrupa Birliği tarafından "yeşil mutabakat" çerçevesinde kentlerin ekolojik yaşama uygun ve sürdürülebilir gelişimi için kentin sahip olduğu bütün kaynakların verimli ve etkin kullanımını planlanması talep edilmektedir. Her ne kadar genel enerji üretimi merkezi idarede olsa da dağıtım ve enerji verimliliği planlaması ile enerji ekonomisi yanında kent içi trafiğini düzenlemekten belediyeler sorumludur. Ayrıca günümüzde yenilenebilir enerji kaynaklarının güçleri, konumları göz önüne alınarak 'Grid', yani ızgara sistemi uygulanarak bu kaynakların en etkin şekilde değerlendirilmesine çalışılmaktadır. Kentin sosyal dokusuna uygun enerji kullanımı ve tasarrufu konularında topluma yönelik bilgilendirmeler yapılması dahil bir çok konu yerel yönetimlerce sağlanabilir. Bu bağlamda, kentin yerleşim yerleri ve yeni yerleşimlerde ekolojiye uy-

gun güneşleme hakkı dâhil, ekolojiden ve temiz havadan yararlanacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Ayrıca tarımsal verimliliği yüksek alanların ve ormanların korunması yanında yeni yerleşim ve yapılarda binaların enerji verimliliği standartlarına uyumlu akıllı yapılar olmasını sağlamak için toplumu bilgilendirmek ve teşvikler sağlamak yine yerel yönetimlerin görevleri arasındadır. Kentleri karbon salımı ve diğer gazlar ile is ve duman emisyonlarının azaltılması çalışmaları ekseninde kentin karbon ayak izini ve genel emisyonlarını azaltacak, yaya ve bisiklet yolları, atıkların geri dönüşümü ve enerji, sıcak su vs. üretimi gibi yollarla değerlendirilmesi için düzenlemeler yapmasının belediye faaliyetleri arasında olması gerekir.

Yaşanılabilir Güvenli Kentler Oluşturmak: Ülkemiz üç taraftan depremlere neden olan tektonik levhaların etkisi altında olup kentlerin ve yerleşim yerlerinin deprem ve diğer doğal afetlere hazırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir. Yeni yapılacak binaların bölgede olası deprem şiddet ve büyüklüklerine dayanıklı yapılması, güçlendirilmesi gereken yapıların güçlendirilmesi çalışmaları kentin ekolojik dokusunun korunmasına da katkıda bulunacaktır. Olası deprem ve afet durumlarında deprem toplanma alanlarının oluşturulması ve gerekli depreme hazırlık ekipmanlarının sağlanması da yerel yönetimlerin önemli planlamalarının başında gelmektedir. Pazarcık-Elbistan merkezli depremlerde tek ana yolu olan yerleşim yerlerinde yaralıları tahliye etme, yaralıları kurtarma olanağı olmadığı görülmüş olup kentlerin alternatif boşaltma ve ulaşım yollarının planlanması da yerel yönetimlerin sorumluluğunda olması gereken öncelikli konulara dahil

edilmiştir.

Çarpık Gelişen Kent Yapılanması İklim Değişimlerini Tetiklemektedir

Günümüzde artan iklim değişimlerinin etkileri kent ve yerleşim üzerindeki sıcaklık artışı yanında suya erişim ve gıdaya erişimi sınırlandırmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma konularında yerel yönetimlerin kentin artan nüfus artışına bağlı olarak büyüyen çöp, atıklar, kirletilmiş su varlığı ve diğer çevresel sorunların çözümüyle sağlıklı yaşam ve toplum refahı için uygun bir yaşanabilir kent yaşamı sağlanması gerekir. Başta İstanbul olmak üzere bir ucundan diğer ucuna 200 km'yi bulan büyüklükteki kentler artık her alanda yönetilemez duruma gelmiştir. Her bir kentin üzeri birer ısı adasına dönüşmüştür. Kentlerin normalinden 4-10 OC daha sıcak olması nedeniyle kentlerin üzerinde artık kar yağmamakta, yağışlar aniden başlayan ve bardaktan boşalmasına şiddetli olmaktadır. Kentlerin içlerindeki su giderim sistemleri ve toplam giderler zamanında su günümüzdeki gelişmelere göre planlanmadığı için kentlerin tümü her yağış sonrası sel altında kalmaktadır.

İklim Değişikliği Eylem Planı kapsamında kentlerin iklim değişimlerine karşı hazır hale getirilmesi çalışmaları kent planlanmasının başında gelmelidir. İklim değişikliğine uyum ve afetlere karşı dayanıklılık bağlamında, mekân tasarımı kentsel planlamaya kadar tüm olası sorunların ilgili kurumlar ile entegre politikalar benimsenerek tasarlanması yerel yönetimlerin çalışma alanıdır. Yeni yapılacak kent, eve ve işyerleri yeşil enerji eksenli ve kendi yenilenebilir enerjiye uygun plan-

lanmalı. Yenilenebilir enerji tasarrufu, su hasatı ve karbon toplayan girişicilere destek sağlanmalı.

Kentlerin Doğasının Korunması İçin Eğitim ve Farkındalık:

Çevresel sorunların her alanda artmasıyla birlikte, yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma konularına daha fazla odaklanması kaçınılmaz görülüyor. Bu bağlamda, yerel yönetimler bir taraftan çevresel politikaları geliştirip uygulamalara yönelik önlemler alırken, diğer taraftan toplumun çevre bilincinin artırılması ve doğal kaynakların korunması konularında eğitsel toplantı ve çalışmalar yapmasının görevleri arasında olması gerekir.

Yerel yönetimler, çevre konularında toplumda farkındalık oluşturmak ve çevre bilincini artırmak için örgün eğitimin dışında değişik çevre ve ekoloji konularındaki sivil ve/ya demokratik toplum kuruluşları ve odalar, sendikalar ile birlikte işbirliklikleri sağlayarak kentin nefes alım kaynaklarını toplum ile birlikte korumayı eğitim yolu ile planlama durumundadır.

Gelişmiş ve planlı kalkınmayı örgütlemiş ülkelerde ufak çaplı aile üretim çiftlikleri ekonomik ve sosyal olarak da kendilerini dezavantajlı olarak görmüyorlar. İnsanlar oluşturulan alt yapı ve ortam ile çiftçilerin her alandaki kültürel ve sosyal etkinliklerinden de yararlanmaktadırlar.

Gelişmiş ülkelerin başarısının altında ciddi anlamda yer alan şey her köyün insanlarının kendi kurdukları ve ürettiklerini işleyip sattıkları üretim ve tüketim kooperatifleri vardır. Çiftçiler ürettiklerini ucuza satmadı-

ği gibi araçların etkisi ile fiyatı artan girdileri de pahalıya satın almamaktadır. Ekolojik ilkelere uygun küçük çaplı üretim çiftliklerinden oluşan köylerde üretici yerinde, yurdunda kazandığı için toprağını bırakmamakta ve kentlere göç sorunu yaratmamaktadır. Yeni yerel yönetimlerin artan enflasyon ve hayat pahalılığına karşı her alanda kooperatifçiliği geliştirerek araçları ortadan kaldırması yurttaşların gıdaya erişimini daha ucuz ve daha sağlıklı yollardan sağlamış olacaktır.

Önceliğin doğanın korunması, kentleri büyütmeden kırsalı yerinde-yurdunda üretici duruma getirilmesine verilmesi gerekir. Hollanda yüzölçümü ile Konya ovası kadar alana sahip ama alanını amaca uygun olarak planlamış. Tarım köy modelleri deniz seviyesinin birkaç m altındaki ova köyleri olarak oluşturulmuştur. Hem tarım alanları korunmuş hem de akılcı planlamayla tarım arazilerinin üretken olarak işletilebildikleri gösterilebilmiştir.

Türkiye'de bir yerleşim yeri

Hollanda'da bir köy yerleş yeri

Sonuç olarak, yerel yönetimlerin ekoloji ile ilişkisi, doğal kaynakların korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve sürdürülebilir bir geleceğin inşası için hayati öneme sahiptir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin çevre politikaları ve uygulamaları, toplumun genel refahı ve doğal çevrenin korunması için stratejik bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda yerel yönetimler BM tarafından kabul edilen ve dünyadaki bütün yerel yönetimlerce benimsenen sürdürülebilir kalkınma amacına yönelik olarak çalışma durumundadırlar. Kent içinde ve çevresindeki yaşam alanlarının başta karasal alanları koruyarak kentin olası risk faktörlerine karşı korunmasını da planlama, tarım topraklarının amaç dışı kullanımını önleme, orman ve yeşil alanlarla sulak alanları korumaya alma gibi bir dizi ekolojik uygulamayı devreye sokar. Buna bağlı olarak, toplumun kentleri yaşanabilir duruma getirmesi için yasal düzenlemeler yanında toplumu demokratik mekanizmalarla karar sürecine katarak kentlerine ve çevresel süreçlere katkı sunması da sağlanabilir. Bu durumda yerel yönetimler toplumun temel beslenme ve sağlık ihtiyaçları başta olmak üzere teknolojik ve sosyal değişimler ve çevresel faktörler gibi birçok etkeni bütünlüklü olarak planlama durumundadırlar. Halen nüfus olarak büyüyen aynı zamanda çarpık ta olsa sürekli olarak gelişen kentlerin yerel yönetim anlayışının başta ekolojik bakış açısına sahip olması gerekiyor. Başta kentin yerleşim yerleri, kent meydanları, sanayi alanları, yeşil alanlar için planlamada mevcut tarım alanlarından çok tarıma uygun alanların seçilmesi toplumun gıda güvencesini sağlamak bakımından önemlidir.

Yerel yönetim anlayışının doğrudan toplumun ihtiyaçlarına, teknolojik ve sosyal değişimlere, çevresel faktörlere ve politik gelişmelere bağlı olarak sürekli kendini yenileyecek bir yapıda olması gerekir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin yapılanmalarında kentin yaşanabilir ve ihtiyaçlarının karşılanmasında ekolojinin prensiplerine uygun planlama yapması yönetim başarısını ve yaşanabilirliği arttıracaktır.

Yerel Yönetimlere Ekolojik Ortam Sağlama Önerileri:

1. Öncelikle kırsalda yaşayanların büyük kentlere göçünün durulması için köylülerin yerinde yurdunda tutulması ve üretimden koparılmaması için yaşam ortamı, çocukları için nitelikli eğitim ve öğretim ortamı, sosyal yaşam olanakları sağlanmalı.
2. Büyük kentlerin nüfusuna kota getirilerek belirli bir düzeyin üzerinde büyütülmemelidir. Bu amaçla geliştirilmiş bir uygulama 'uydu kentler' oluşturmaktır. Mevcut kent nüfusları olası doğal kapasiteleri düzeyine düşürülmelidir. Örneğin Marmara bölgesindeki birim m kareye düşen yüksek insan nüfusu için sağlıklı gıda ve temiz su bulmak artık mümkün görülüyor. Yeşil alan yok ve doğadan kopuk bir yerleşim yapısı oluşmuş durumdadır ve en küçük bir afet ve doğa olayı karşısında kentler kitlenmektedir.
3. Kentlere göç belirli ilkelere bağlanmalı. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi elini kolunu sallayanların kırsaldan kente göçü olmamalıdır. **Özellikle işi olmayan, öğrenci olmayan, güçlü gerekçesi olmayan kente göç**

izni almalı.

4. Kentler iklim değişimlerine hazırlanmalı. Yeşil mutabakata hazır hale getirmek için kent bileşenleri, sivil toplum ve meslek odaları ile birlikte kentin planlanması ekolojik esaslara uygun hale getirilmelidir.
5. Kentlerin içlerinde parklar, sulak alanlar, botanik bahçeleri, diğer boş alanlara ağaç ve yeşillendirmeler yapılarak iklim değişimlerine karşı karbon depolama yutakları oluşturulmalı.
6. Yeni yapılacak kent yerleşim alanları, kamu kurumları, evler, yol, köprü ve diğer yapılar depremlere ve afetlere karşı çok yönlü ekolojik ilkelere uygun yapılması için değişmez kararların alınması, uygulanması ve izlenmesi sağlanmalı.
7. Kentlerin ekolojik ilkelere göre yönetilmesi için kent yerleşimleri planlı, yaşanabilir ve ekolojik hizmetlerden (güneş, havalandırma ve sudan) yararlanılabilir şekilde planlanmalıdır. Böylece enerji ve su tasarrufu yanında kent ve insan sağlığı iyileştirilebilir.
8. Büyük kent çevrelerinde ekolojik köyler, hobi bahçeleri, kent bostanları kurulmalı ve var olanlar artırılmalıdır.
9. Kent kooperatifleri kolektifleri oluşturularak yerelde halkın kenti güzelleştirmesine katkı sağlayacak alanlarda örgütlenmiş bir yapılanma sağlanmalıdır.
10. Kooperatifçiliğin özü toplumsal belediyeçilik anlayışına uygun olarak toplumu üretici yapmak, sürece katarak, dayanışmayı ve kaynak dağılımında kolektif yönetim modellerini geliştirerek demokratik yerel yönetimi yaşama geçirmek sağlanabilir.
11. Kent insanının üretime katkı sunması için değişik mesleklere mensup hevesli insanların kendilerini geliştirecek değişik atölye çalışmaları üzerinden ortamlara hazırlanmalıdır.
12. Kent merkezlerinde yeşil alanlar yaratarak, beton yığınları içinde sıkışmış kent insanının yeşil ortamda nefes almasını sağlayacak yürüyüş yolları, mesire ormanları ve sosyal yapılar yaratılarak kentlerin yaşanabilirliği sağlanmalıdır.
13. Sıfır atık eksenli yaklaşımla, kentlerin başta evsel atıkları yerinde ayrıştırılarak çöplerin kompostlaştırması veya biyoçarıştırarak bitkisel üretimi değerlendirmek, diğer atıkları da amaca uygun yönlendirme ile kullanıma sunmak yararlı olacaktır.
14. Kentlerin içinde ve çevresinde doğal hayatın, kuşlar ve benzeri insan sağlığı için önemli canlıların habitatlarında korunmasına önem vermek gerekir.
15. Tarım toprakları üzerinde yerleşimden vaz geçilmeli, tarım toprakları üzerinde arsa yaratılmasının ve tarıma uygun olmayan alanlara yönlendirilmelidir; böylece deprem türü afetlerden de maksimum düzeyde kurtulma sağlanmış olunur.
16. Çöp ve diğer ağır metal kirleticilerinin depolanması, saklanması ve bertarafı için tesisler kentlerin su kaynakları ve hâkim rüzgâr yönünün tersinde yer alan ve jeolojik yapısı geçirgenliğe uygun olmayan alanlara yerleştirilerek kent kirlilikten korunur ve temiz suya erişim de sağlanmış olur.
17. 2B yasası gibi doğal alanların tahribatına yol açan imar aflarının gündemden çıkarılarak doğal alanlar sit alanlarına dönüştürülerek kentlerin doğal dokusu korunmalıdır. Kent restorasyonları da ekolojik yapıya uygun şekilde hazırlanmalıdır.
18. Yerel yönetimlerin organizasyonu şemasında ekoloji bilgisi olan jeoloji, toprak bilimi, ekoloji ve peyzaj mimarlığı eğitimi olan uzmanlar da istihdam edilmelidir.
19. Yerel yönetimlerde arazi planlama ve iklim değişimleri birimleri oluşturulmalıdır.
20. Kente dair temel konularda başta kentin dokusundaki değişimler ve ileriye yönelik alınacak kararlarda demokratik ilkelere uygun olarak sık sık referandumlar başvurarak kentin yaşayanlar toplum ile birlikte kenti yönetme tutumunu şeffaf olarak yaşama geçirmek.

Not: Makaleyi okuyarak katkı koyan Dr. Ergin Duygu hocama içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça:

Wikipedi, 2024. Türkiye demografisi. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi.

Tofler, A. 1971. Futre Shoke. Boston Publisher New York-USA

Cumhuriyet'in 100. Yılına Yakışan Bir Kitap: İz Bırakan Öğretmenler

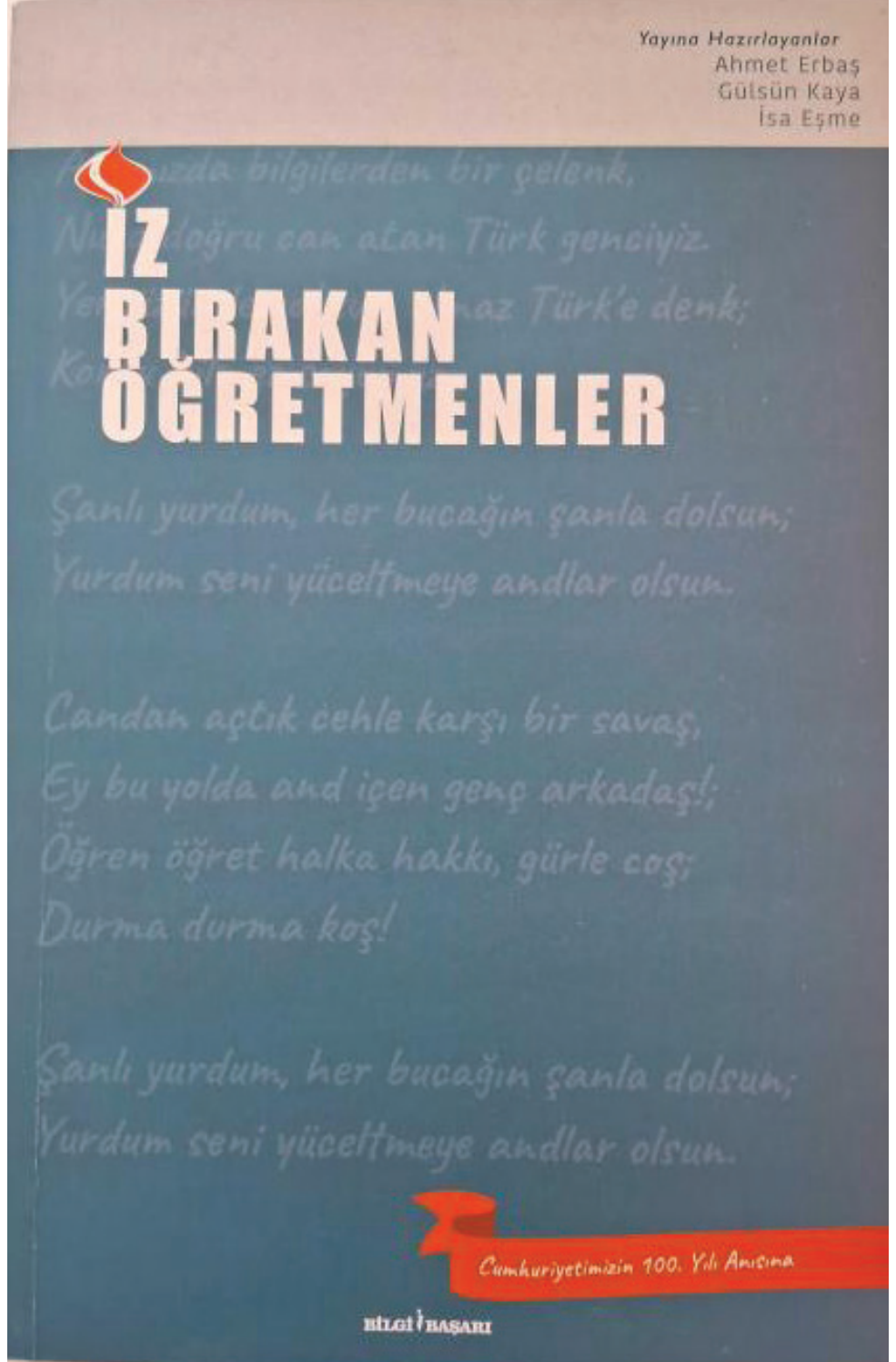
Gülsün KAYA

1789 Fransız Devrimi'nin getirdiği ulusal devlet anlayışı, dinsel eğitim yerine ulusal eğitimi, papaz yerine öğretmeni getirerek çağdaş anlamda öğretmenlik mesleğini ortaya çıkardı.

Batıda olduğu gibi, Osmanlı toplumunda da 19. yüzyıl ortalarına kadar eğitim dinsel nitelikteydi ve din görevlileri tarafından yapılıyordu. Tanzimat'la devlet yönetiminde girilen yeni düzenlemeler, yeni tip memur çalıştırmayı gerektiriyordu. İşte bir öğretmen okulunun açılışını güdüleyen en somut gerekçe, bu memurları yetiştirecek öğretmene olan gereksinmeydi¹.

Kapatıldıklarında sayıları 89 olan öğretmen okullarının en köklü olanı 16 Mart 1848'de 'Darümuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) adıyla açılan okuldur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında 'İstanbul Muallim Mektebi', sonraları İstanbul Öğretmen Okulu adıyla anılan bu kurum, yalnız nitelikli öğretmen yetiştirmekle kalmamış, ülkedeki tüm öğretmen okullarına model olmuş ve onlara öğretmen yetiştirme görevini de üstlenmiştir.

1848'den 1978'e kadar eğitim hizmeti veren okul, Mustafa Kemal'in öğretmeni Şemsi Efendi'den, adları Köy Enstitüleri'yle özdeşleşen İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel'in de aralarında olduğu çok sayıda ünlü eğitimci yetiştirmiştir. Bir kültür kenti olan İstanbul'da olmanın avantajıyla, bu köklü eğitim

oçağında Osman Zeki Üngör, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Tevfik Fikret, Ali Ulvi Elöve, Selim Sırrı Tarcan, Ekrem

Zeki Ün, Şevket Dağ, Malik Aksel gibi eğitim, sanat ve düşünce alanında iz bırakan isimler öğretmen ola-

1 Niyazi Altunya (2020). Türkiye'de Eğitimin Son 100 Yılı. Eğitim - İş Yayını. Ankara (s. 293)

rak görev yapmıştır².

Cumhuriyet döneminde toplumun en yoksul, ama en yetenekli çocuklarını seçerek alıp büyük çoğunluğunu yatılı okutan bu okullar mekânları, bina ve donanımlarını, seçkin öğretmen ve yönetici kadroları, iyi hazırlanmış programları, uygulama ve staj okulları ve buralarda yapılan uygulamalarla bugün bile ders alınacak örnek kurumlardı. Özellikle son sınıfta iki ay süren köy okulu stajları bugün de uygulanması gereken bir yaklaşımdır.

İlköğretmen okulları 1974-75 öğretim yılında "Öğretmen Lisesi"ne, bu liseler 1989'da "Anadolu Öğretmen Lisesi"ne dönüştürüldü. Bunlar da 2016 yılında kapatıldı. (Altun-ya s. 308)

Öğretmen okullarının uygulamalarına, programlarına yansıyan anlayış, Cumhuriyet'in ve elbette Mustafa Kemal Atatürk'ün öğretmenlere ve öğretmenlik mesleğine yüklediği işlevin, verdiği önemin yansımasıdır.

Bu yansıma Atatürk'ün "Bir millet muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi, ancak yetkin irfan ordusuyla (öğretmen kitleleriyle) olanaklıdır." sözünün içeriğinde yer alır. "Hiçbir zaman unutmayın ki Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister." sözü, bu okullarda öğretmen adaylarının beynine kazınmıştır. Öğretmenlerin görevinin boyutunu "milleti kurtarma" boyutuna yükselten söz ise "Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak müallimlerdir." sözüdür.

"Milleti kurtarma" görevi 1960'lı

yılların sonuna doğru Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)'nin ef-sane başkanı ve öğretmenlerin büyük önderi Fakir Baykurt'un dilinde "devrimci eğitim" adını aldı. Baykurt, görevin kaynağının Atatürk devrimleri ve 1961 Anayasa'sı olduğunu vurguladı. Devrimci eğitimin amacının da halkı uyandırmak olduğunu açık açık söyledi, yazdı.

Baykurt'a göre "eğitim yalana şer-

betli, kül yutmayan insan" yetiştirmeliydi. TÖS'ün amacı okulların "Uyu uyu yat uyu!" diye derse başlamasına karşı çıkmak, "Uyan Alim, Uyan Gülüm!" demekti³.

Fakir Baykurt önderliğinde TÖS, Eylül 1968'de "Devrimci Eğitim Şurası"nı topladı. Şuranın açıldığı gün Baykurt, Anıtkabir defterine:

"Türkiye'nin öğretmenleri bugün

2 İsa Eşme (2015). İstanbul Öğretmen Okulu. Bilgi Başarı Yayınları. İstanbul. (Önsöz)

3 Fakir Baykurt (2018). Dost Yüzleri. Literatür Yayınları. İstanbul

Devrimci Eğitim Şurası'nı topladılar. Ülkemizin pek çok işi gibi hâlâ eğitim de çıkmaz içindedir. Senin gösterdiğin mutlu amaçlardan çok uzaklarda bocalıyoruz. Borçlu, yoksul ve geri kalmış olarak yabancılardan fayda umuyoruz. Biz öğretmenler buna asla razı değiliz. Bugün çocuk ana babaları Şura'mıza yolladıkları bir telde, 'Fakirlere uygun yol bulun.' diye konuşuyorlar. Bu yol senin devrimci yolundur, senin ışıklı yolundayız. Devrimci çıkar yollar bulup görevimizi yapacağız. Sana saygılar..." yazdı.

Cumhuriyet'in 100. yılında 1950'li ve 1960'lı yılların İstanbul Öğretmen Okulu mezunu 14 öğretmen bir araya geldi. Bu öğretmenler 1930'lu, 1940'lı yılların öğretmenleri tarafından Atatürk'ün ve Fakir Baykurt'un dillendirdiği anlayışla yetiştirilmişlerdi. Aralarında yazar, ressam, bilim insanı, adları sivil toplum örgütlerinde öne çıkan kişiler vardı. Atatürk devrimlerinin eğitimle ilgili ortaya koyduğu değerlere, bu değerler aracılığıyla ulaştıkları bazı sonuçlara ve bu değerlerin kendi öğrencilerindeki yansımalarına dikkat çekmek istediler. Bu yolla da öğretmen adaylarına, genç meslektaşlarına ilham kaynağı olmak, onlara pedagoji kitaplarındaki bilgilerden daha önemli olan yaşanmışlık örneklerini ve onların sonuçlarını göstermek istediler.

Her biri "Yolumu Aydınlatanlar" başlığı altında kendilerinde iz bırakan üç öğretmenleriyle ilgili görüş ve anılarını anlattı. Her biri "Gördüklerimizden Unutamadıklarım" başlığı altında meslek yaşamları ve pedagojik yönden kendileri açısından önem taşıyan üç anısını yazdı. "Benden Yansıyanlar" adlı son başlığın altında da her öğretmenin en çok üç öğrencisinin kendisini değerlendi-

ren yazıları toplandı. Ortaya 1960'lı yılların ortalarından başlayarak otuz kırk yıllık dönemin eğitim koşulları ve öğretmenin eğitim sistemi içinde bulunduğu konum hakkında sözlü tarihe dayanan özgün bir kitap çıktı: İz Bırakan Öğretmenler.

Saydığımız nitelikleriyle bu yapıt, eğitim tarihi araştırmacıları için bir kaynak olmasının yanında öğretmen adaylarına ve genç öğretmenlere Cumhuriyet'in 100. yılında sunulan yol açıcı bir armağandır.

Bugün "Tevhid-i Tedrisat" yasasıyla terk edilen medrese düzenine döndürülmek isteniyoruz. İmam hatip ortaokullarının yeniden açılması, neredeyse tüm okulların imam hatip okuluna dönüştürülmesi, bütün okullara "Kuran-ı Kerim ve Peygamberin Hayatı", "Değerler Eğitimi" gibi derslerin konulması, ÇEDES gibi projeler aracılığıyla imamın yeniden öğretmenin yerine geçirilmesi girişimi bu amacın en açık göstergesidir. İktidar her fırsattan yararlanarak laik eğitimin yerine dinsel eğitimi geçirmeye çalışmaktadır. Eğitimle birlikte toplumsal yaşam da değiştirilmekte, dinci kadrolaşma, ulusal bayramların ve Atatürk'ü anma törenlerinin yapılmaması ya da geçiştirilmesi, yeni yasa, yönetmelik, program düzenlemelerinde "Atatürk devrim ve ilkeleri"nin çıkarılması, Medeni Kanun'un yok sayılması, program ve ders kitapları içeriğine bilim dışı bilgilerin sokuşturulması Cumhuriyet'in eğitim ilkelerini hızla aşındırıyor. Atatürk düşmanı Necip Fazıl' "dindar ve kindar nesiller yetiştireceğiz" söylemiyle dile getirilen "kolayca yönetilebilecek cahil bir toplum yaratma" amacı, toplumun yeniden ortaçağa sürüklenmek istendiğini apaçık ortaya koyuyor.

"İz Bırakan Öğretmenler" kitabında anlatılan yaşantılarla bugünü karşılaştığımızda Köy Enstitüleri gibi öğretmen okullarının da niçin kapatıldığını ve "çağdaş uygarlık" için doğru rotanın ne olduğunu anlıyoruz.

KİTABIN KÜNYESİ
Adı
İz Bırakan Öğretmenler
Editörler
Ahmet ERBAŞ Gülsün KAYA
Son Okuma
Ahmet ERBAŞ Gülsün KAYA İmren Sucular EKER
Sayfa Tasarımı
İsa EŞME
Kapak Tasarımı
Emre İDACITÜRK Ruhi İDACITÜRK
Baskı
Haziran 2023
Yayıncı Kuruluş
Bilgi Başarı Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
İSBN
978-605-5565-51-0

Voleybolda Multidisipliner Yaklaşımlar

Doç. Dr. Özgür DİNÇER

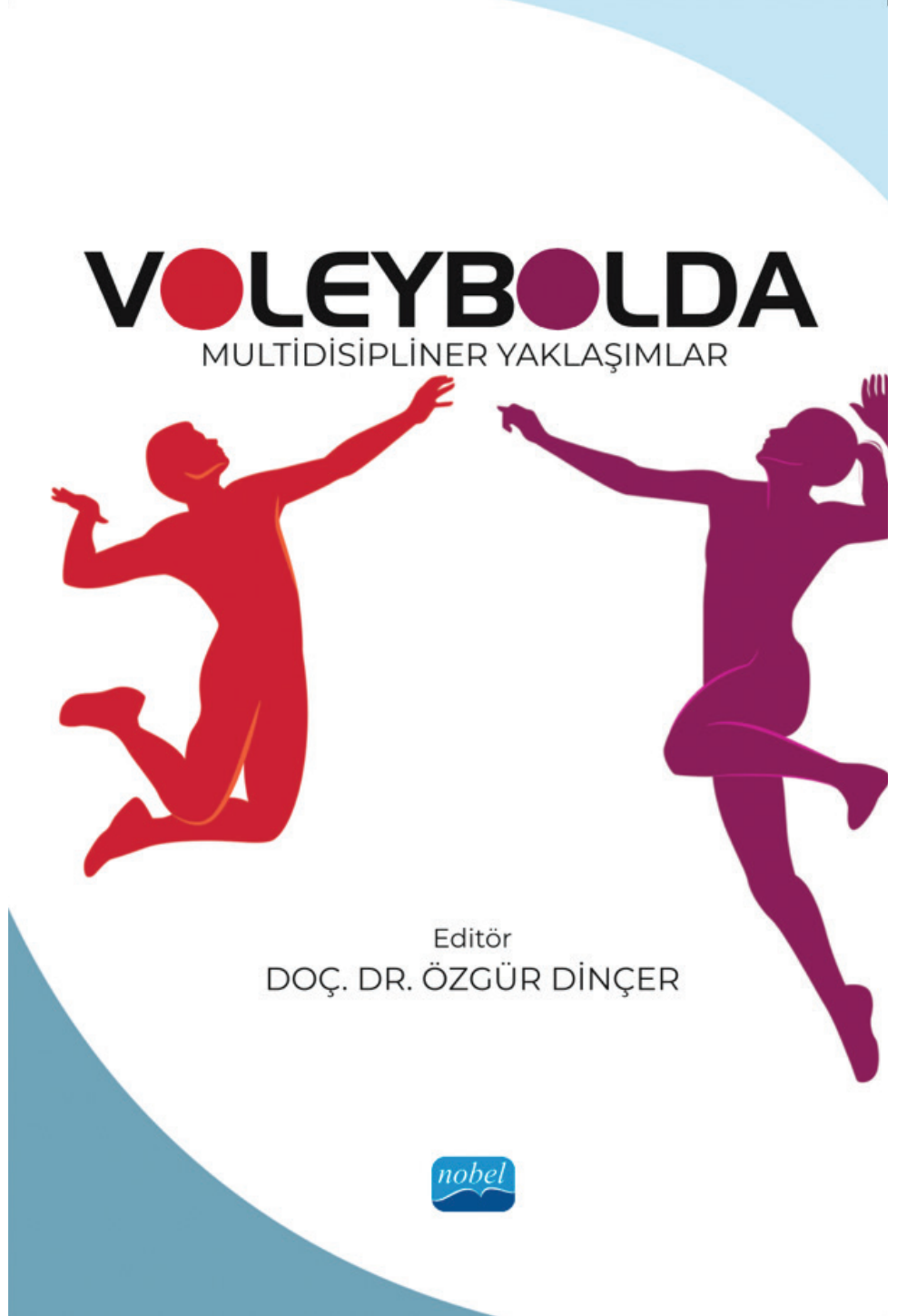
Editör | Ordu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü

Dünyada gün geçtikçe gelişen teknolojilerin spor içerisinde kendini hissettirmesi, birçok branşta hem teknik hem de taktik olarak yeni fikişsel yaklaşımları oluşturmuştur.

Voleybol içerisinde de geçmişten günümüze teknolojinin gelişmesi, oyun kurallarının değişmesi ve oyun sisteminin gereklilikleri, çeşitli kaynakların literatüre girmesini zorunlu kılmaktadır. Voleybol branşında egzersiz ve antrenmanlar, farklı bilim alanlarından yararlanılarak oluşturulmaktadır. Dolayısıyla multidisipliner bir anlayışla hareket etmek gerekir.

Bu çalışma, voleybol branşı içerisinde ki dinamiklere, var olan farklı bilim alanlarıyla bakmanın daha derinlemesine bir uygulama ortamı oluşturacağı düşüncesiyle, alana katkı sunan antrenör, sporcu ve eğitimcilerin ihtiyaçları doğrultusunda literatüre ulaşabilmesini hedeflemektedir. Bu anlamda literatürde sınırlı kaynaklar bulunmaktadır. Kitabın içeriği, eğitim kurumlarında ders kitabı niteliğinde kullanılacak bilgiye sahiptir.

Bu kitap, voleybol branşı açısından farklı bilim alanlarının branş içerisinde nasıl değerlendirildiğini yansıtmaktadır. Özellikle voleybola yönelik istatistik, okul eğitimi, özel kondisyonel hazırlık, tarihsel süreç, yaralanma ve rehabilitasyon, psikolojik süreçler, fiziksel uygunluk ve beslenme, fizyolojik süreçler, teknik ve taktik bakımından yeni bakış açılarını içermektedir.

Editör
DOÇ. DR. ÖZGÜR DİNÇER

Voleybolun yaygınlaşması, yazılı kaynakların çoğaltılması, öğretmen, antrenör ve sporcuların, sahaya uygulamalarının yanı sıra teorik bilgilere daha kolay, bütünlüklü bir yaklaşımla ulaşabilmesi için bu kiti-

bın önemli ve farklı bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Kitabın içerik özetleri;

Voleybolda tarihsel süreç; bu bö-

lüm, Dünyada ve Türkiye’de farklı yönleriyle tarihsel olarak voleybol branşının aşamalarını, başlangıcını ve günümüzde ki son hali konusunda bilgi vermektedir.

Voleybolda temel psikolojik beceriler ve performans ilişkisi; bu bölümde, sporcu, antrenör ve yöneticilerin psikolojik becerilerini kullanabilmeleri, başarının odak noktasını oluşturması, fiziksel hazırlık kadar zihinsel hazırlığında önemli olduğunu ve bunu yönlendirmenin performansa pozitif etki yaratacağı yansıtılmaktadır.

Voleybolda yeni öğretim modelleri; bu bölümde, takım oyuncularının birbirleriyle iş birliği yapma becerilerini ve kişisel dayanıklılıklarını sergiledikleri voleybol sporunun öğretiminde yeni yaklaşımların kullanımına örnekler vermektedir. İleride voleybol branşını öğretmek isteyen eğitimcilere yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Taktiksel Oyun Modeli, Spor Eğitimi Modeli ve Bireysel Sosyal Sorumluluk Modeli tanıtılmaya çalışılmıştır.

Voleybolda fiziksel uygunluk ve beslenme; bu bölüm, voleybol branşına özgü fiziksel uygunluğun ve enerji metabolizmasının çalışma dinamikleri performansı etkilemektedir. Bu anlamda voleybol içerisinde ki hareket esnasında devreye giren enerji kaynaklarının nasıl çalıştığı ve gerekli besin öğelerinin önemi ile fiziksel unsurlarla birleştirilerek olumlu süreçlerin devam edebilmesi bakımından bilgi vermektedir.

Voleybolda fizyolojik ve fiziksel özellikler; Bir literatür taraması; bu bölüm, voleybolda uygulanan fiziksel süreçlere yönelik performans testlerinde elde edilen sonuç-

ların literatür içerisinde bilimsel temelli şekilde yapılmış çalışmaların bütününe yansımaktadır. Literatür taramasında, indeksli veri tabanları (GoogleScholar, PubMed ve SPORT Discus) kapsamında ki yayınlar kullanılmıştır.

Voleybolda yaralanma ve sakatlıklara anatomik yaklaşım; bu bölüm, voleybolda sık ve yüksek şiddetli antrenmanlar ile bölgesel olarak aşırı yüklenmeler topografik olarak belli anatomik bölgelerde daha sık yaralanma ve sakatlık oluşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda alınabilecek önlem ve olduktan sonraki rehabilitasyon süreçleri konusunda görsel çizimlerle bilgi vermektedir.

Voleybolda kondisyon ve atletik performans; bu bölüm, voleybol hızlı tempolu bir oyundur ve voleybol oyuncularından ani hareketler, sıçramalar, hızlı reaksiyonlar ve dayanıklılık performansı beklenir. Bu nedenle voleybolcuların atletik performanslarını geliştirmek hem performanslarını artırmak hem de yaralanma riskini azaltmak için hayati bir önemi olduğunu vurgulamaktadır. Atletik performansı arttırmak için gerekli olan program örnekleriyle alana farklı bir bakış açısı getirmektedir.

Voleybolda istatistik analizi; bu bölüm, birçok spor dalı içerisinde var olmaya başlayan bilgisayar temelli veri sistemi kullanılarak voley-

VOLEYBOLDA

MULTİDİSİPLİNER YAKLAŞIMLAR

Editör

DOÇ. DR. ÖZGÜR DİNÇER

Dünyada gün geçtikçe gelişen teknolojilerin spor içerisinde kendini hissettirmesi, bir çok branşta hem teknik hem de taktik olarak yeni yaklaşımları oluşturmuştur.

Bu kitap, voleybol branşı açısından farklı bilim alanlarının branş içerisinde nasıl değerlendirildiğini yansıtmaktadır. Özellikle voleybola yönelik istatistik, okul eğitimi, özel kondisyonel hazırlık, tarihsel süreç, yaralanma- rehabilitasyon, psikolojik süreçler, fiziksel uygunluk-beslenme, fizyolojik süreçler, ve teknik-taktik bakımından yeni bakış açılarını içermektedir.

Voleybolun yaygınlaşması, yazılı kaynakların çoğaltılması, öğretmen, antrenör ile sporcuların; saha uygulamalarının yanı sıra teorik bilgilere daha kolay, bütünlüklü bir yaklaşımla ulaşabilmesi için bu kitabın önemli ve farklı bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

bola özgü hareketlerin incelenmesi ve performans ilişkisinin kurulabilmesi için alanda en çok tercih edilen Data Voley analiz programının kullanımı hakkında bilgi vermektedir. Literatürde bu anlamda tanımlayıcı ve açıklayıcı başka bir kaynak olmaması bakımından okuyuculara önemli bilgiler veren bir kısım olduğu düşünülmektedir.

Voleybolda teknik ve taktik; bu bölüm, voleybolda değişen oyun kuralları, fiziksel gereksinimler, zihinsel gereksinimler ve teknolojik gelişmelere göre farklılaşan teknik ve taktik ihtiyaçların çok yönlü değerlendirilmeleriyle tespit edilip karşılanması içermektedir. Tekniklerin, taktik bakımdan ayrı şekilde ele alınması açısından literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

TEBESİR

Mektepli
Bülten

Mektepli
gazete.com'un dijital aylık ekidir.

Editör: Alaaddin DİNÇER & Ali TAŞTAN & Osman Çağrı ŞAHİN

Tasarım: Ecem AKTAŞ

Kapak Tasarım: Ecem AKTAŞ

TEBESİR

Sayı:32 Mart - Nisan - Mayıs 2024

un aylık ekidir.

